P. J. ANDRIESSEN.

DE VRIJHEIDSOORLOG.

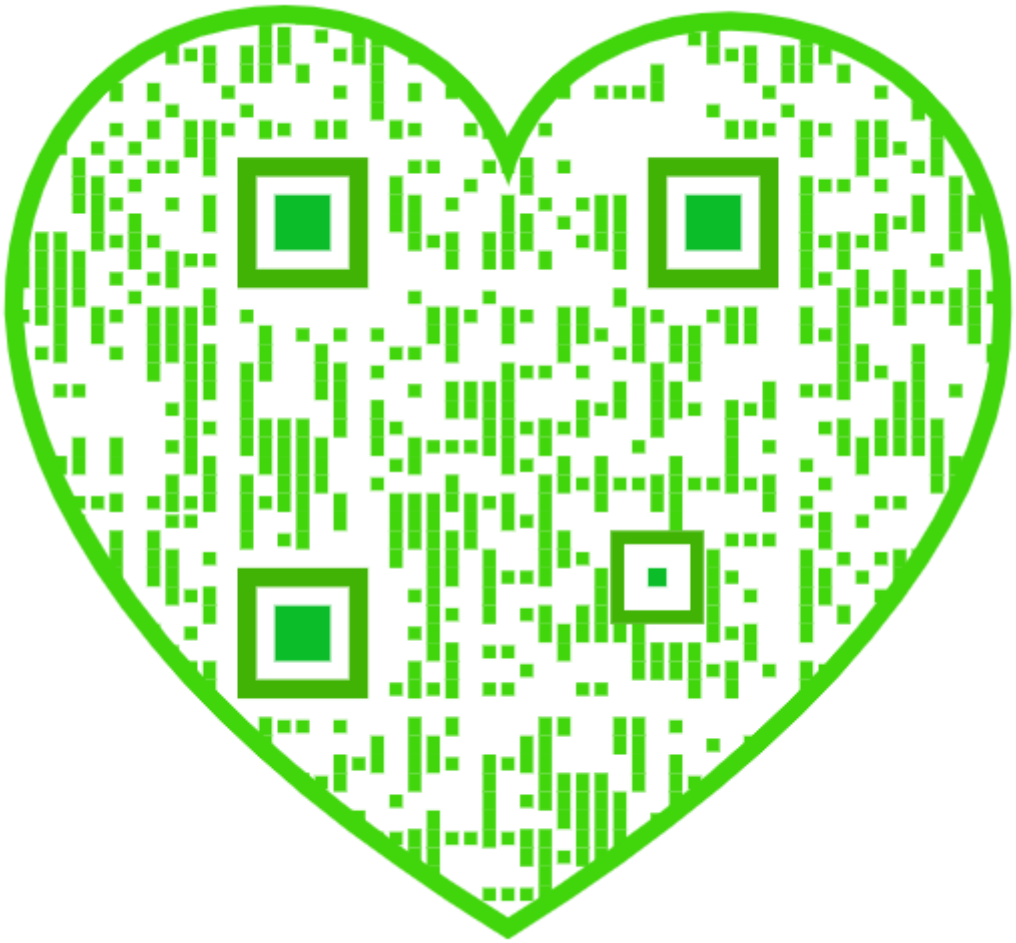

DE VRIJHEIDSOORLOG,

OF

DE OPSTAND DER BATAVIEREN EN KANINEFATEN
TEGEN DE ROMEINSCHE OVERHEERSCHING.

DE VRIJHEIDSOORLOG,

OF

DE OPSTAND DER BATAVIEREN EN KANINEFATEN
TEGEN DE ROMEINSCHE OVERHEERSCHING.

69—70.

DOOR

P. J. ANDRIESSEN,

Schrijver van: Adolf en Clara, Het Hof van Koning Lodewijk,
de Deserteur, enz.

LEIDEN. — A. W. SIJTHOFF.

VOORBERICHT.

De serie mijner werkjes over de Vaderlandsche historie begon ik met den tachtigjarigen oorlog; omdat daar het tijdperk van de vestiging en verdere ontwikkeling onzer Republiek een aanvang neemt. Daar ligt echter vóór dien tijd nog een schat van wetenswaardige voorvallen, welke ik ook wensch te behandelen — en ziehier het eerste nummer der nieuwe serie, welke ik geregeld hoop te vervolgen.

Misschien zal men mij vragen, waarom ik niet met het tijdvak van 100 *jaren voor* CHRISTUS *begonnen ben, en de Bataviëren in hun oude zeden en gewoonten heb voorgesteld. Twee redenen hebben mij een ander plan doen volgen. Vooreerst omdat dan het werkje uit louter fantasie zou hebben bestaan, en ten andere, omdat mijn Lezeressen en Lezers die aloude zeden en gebruiken reeds zoo menigwerf in hun schoolboeken hebben gelezen en herlezen; dat ze van die mannen met beestenvellen, die vrouwen met linnen lijfrokken en die naaktloopende kinderen zich al een vrij juiste voorstelling kunnen maken.*

Iets anders is voor hen de tijd, welken ik hier behandel, en

waarin ze onze voorouders als een min of meer geciviliseerd geslacht zullen zien optreden, die in woning, kleeding en gebruiken, ja, voor zoo verre zij in de Romeinsche legioenen hebben gediend, vrij wat andere denkbeelden omtrent hun goden hebben opgedaan. 't Zal hun dus volstrekt niet verwonderen, een VICTOR *b. v. reeds besmet te zien met de ultraliberale godsdienstige denkbeelden, welke te dien tijde zoozeer onder 't Romeinsche volk waren ingedrongen, en de vrouw van* CIVILIS *in een kleeding te ontmoeten, welke binnen de muren van de stad der zeven heuvelen niet geheel zou zijn afgekeurd.*

Dat ik er echter de vroegere geschiedenis der Germaansche volken van deze landen heb bijgevoegd, is natuurlijk. Mijn Lezers moeten in mijn werkjes een afgerond geheel, geen brokstukken vinden. Ook is die geschiedenis interessant genoeg, en zeer noodig tot goed verstand van 't geheel. Ik twijfel er niet aan, of ook dit werkje zal strekken tot vermeerdering van echt historische kennis bij de Nederlandsche jeugd, en geen minder goede ontvangst genieten dan mijn vorige. En hiermede aan mijn lieve Lezeressen en Lezers „saluut!"

DE SCHRIJVER.

INHOUD.

Eerste Hoofdstuk.

Bladz.

WALDEMAR en VERMITHOR 1

Tweede Hoofdstuk.

BRINIO en THUSNELDA. 18

Derde Hoofdstuk.

CLAUDIUS CIVILIS 36

Vierde Hoofdstuk.

VELLEDA. 53

Vijfde Hoofdstuk.

De welkome bode 70

Zesde Hoofdstuk.

In de legerplaats van CIVILIS 88

Zevende Hoofdstuk.

Het begin van den Vrijheidsoorlog 109

Achtste Hoofdstuk.

Bladz.
De veldheer in doodsgevaar 126

Negende Hoofdstuk.

Een Germaansche lijkplechtigheid 142

Tiende Hoofdstuk.

Vrede en vriendschap 164

EERSTE HOOFDSTUK.

Waldemar en Vermithor.

Wanneer we in 't voorjaar van 68 den heirweg langs gaan, door den ijverigen CORBULO eenige jaren te voren van Noviamagum (Nijmegen) door 't land der Batavieren (de Betuwe) en dat der Kaninefaten (Zuid-Holland) aangelegd, en die, bestaande uit twee lagen kalk en puin met een bovenlaag van cement, vermengd met vette leemaarde en kalk, veel van onze tegenwoordige Mac-Adamwegen had, met dit onderscheid evenwel, dat zijn kruin eenige voeten hooger lag dan 't omliggende land, en dus, behalve tot heirbaan, tevens tot dijk diende; — wanneer we, zeg ik, dien weg langs gaan, die zich langs den linker-Rijnoever tot aan den Brittenburg, aan den Rijn bij Katwijk gelegen, uitstrekte; dan zouden we onwillekeurig, vermoeid als we zijn en smachtend naar eenige verfrissching, ons voelen aangetrokken door een landhoeve, een honderd schreden van den weg afgelegen, wier voorkomen ons terstond doet vermoeden, dat de eigenaar een rijk en welvarend man is.

Vreest niet, dat we, ofschoon vreemdelingen en ten eenenmale met den bewoner of de bewoners onbekend, daar barsch of onwillig zullen ontvangen worden, al bassen ons ook de honden in 't eerst onvriendelijk te gemoet; we zullen er niet alleen een welwillende en hartelijke ontvangst genieten en van alles voorzien worden, wat we noodig hebben, — wat meer is, men zal er bij ons op aandringen, er ons verblijf te verlengen, en,

al bleven we er ook dagen en weken — geen onvriendelijk gelaat zal ons doen vermoeden, dat we minder welkom zijn, geen enkele toespeling ons doen bemerken, dat we den tijd van ons verblijf moeten verkorten. Want we zijn in de woning van een Batavier, een van die Germaansche stammen, die den plicht van gastvrijheid als een der eerste beschouwen, welken vrije mannen jegens den vreemdeling en den ingeborene moeten uitoefenen.

In de woning van een Batavier? vraagt gij, en ge ziet verwonderd rondom u, of ik mij ook vergis. Ge zoekt naar die uit leem, teenen en stroo vervaardigde hutten, staande op een hoogte of terp, wier deur tot ingang, licht en lucht voor de bewoners, dikwerf tot uitgang voor den rook moet strekken, of die grootere van ruwe boomstammen vervaardigde huizen, in twee deelen gescheiden, op wier leemen vloer de krachtvolle en gespierde mannen nederzaten, om onder 't gebruik van bedwelmend gerstenbier met de dobbelkroes in de hand, hun geluk of hun ongeluk te beproeven. Gij staart rond, of ge ze niet ziet, die mannen met hun beenkleederen en sandalen van ongelooid hertenvel, den ruimen mantel van dierenvellen om de schouders geslagen, waaraan menigwerf de kop van het gevelde dier vastzit en die slechts met een ruwe gesp of met een doorn om den hals wordt vastgehouden. Gij zoekt naar die vrouwen met haar korten linnen lijfrok, den purperrooden doek op 't goudgele golvende hoofdhaar; die spiernaakte kinderen, zich vermakende met worstelen, zwemmen of 't werpen van steenen naar vogels en andere dieren. Gij vraagt, waar die van aaneengehechte boomen vervaardigde vaartuigen zijn; die vormlooze wagens, door ossen getrokken..... Gaat maar niet voort — ge zult ze moeilijk meer vinden, of 't moet nog bij dezen of genen laat (lijfeigene) zijn, die in zijn armoede en onwetendheid zich meer aan voorvaderlijke zeden en gebruiken heeft gehouden. Sedert den tijd, van welken gij spreekt, is er ruim anderhalve eeuw verloopen, en mogen er dan ook enkele grijzen zijn, die hoofdschuddend aanzien, hoe 't jeugdige geslacht allengs de oude zeden en gebruiken, welke zij van hun vaders en grootvaders geërfd hebben, voor fijner en beschaafder vormen verwisselen — de komst der Romeinen hier te lande is een weldaad voor de Germaansche

volksstammen geweest, die, bij 't overnemen van beschaving en verlichting, toch nog zooveel van hun oude deugden hebben overgehouden. Batavieren en Kaninefaten, Friezen en Marezaten, Uzipeten en Kauchen, Sicambren en Tencteren; kortom, al de bewoners der meer Noordelijke gewesten, niet minder dan die uit het meer Zuidelijk gelegen België, Menapiërs, Eburonen, Trevieren, en hoe ze ook mogen heeten — doch vooral de eerstgenoemde hooger wonende stammen hebben den weldadigen invloed van Romes heerschappij en van 't verkeer met de Romeinen ondervonden. Jongelingen en mannen hebben Romes adelaar gevolgd: ze hebben omgang gehad met de beschaafde Romeinen, ze hebben 't paleis der Cesars bewaakt, Romes kunstmin aanschouwd, en nieuwe begrippen en nieuwe behoeften mede naar huis gebracht. Burchten en legerschansen zijn hier opgericht, kanalen gegraven, wegen aangelegd, dijken opgeworpen; hun vroeger moerassige bodem is in vet weiland of vruchtbaar bouwland herschapen; hun woningen zijn beter ingericht, hun meubelen meer comfortable geworden, hun kleeding heeft zich naar die hunner bondgenooten gewijzigd, ja, de kinderen der aanzienlijken bezoeken de door deze bondgenooten opgerichte scholen, om de taal van Horatius en Ovidius te leeren.

Rekent gij dat alles voor weinig, en meent gij, dat onze voorouders dat alles gering schatten? Volstrekt niet, en de trouw, waarmede zij het eenmaal met de Romeinen gesloten verbond houden, toont wel, hoezeer zij daarmede zijn ingenomen; en zeker is het, dat, wanneer de zonen van Romulus naar deze afgelegen gewesten hunner heerschappij steeds mannen als Drusus, Germanicus of Corbulo gezonden hadden en geen landvoogden als Olennius en anderen, die ongestraft de inwoners door afpersingen en geweldenarijen tergden en verbitterden, de volken dezer landen nooit tegen de Romeinsche heerschappij zouden zijn opgestaan.

Doch dan misten we ook een der schoonste bladzijden uit onze geschiedenis, zegt gij. En dat is zeker waar; en 't zou mij waarschijnlijk niet in 't hoofd zijn gekomen, dit werkje te schrijven, wanneer we niet in het tijdperk, waarin we thans het eiland der Batavieren bezoeken, een tijd van woeling en

gisting beleefden, die schitterend in de rollen onzer historie prijkt.

Doch thans genoeg daarvan. Wij dalen van den heirweg af en begeven ons naar de woning van een der hoogste en aanzienlijkste onder de Batavieren, een die van vorstelijk geslacht is, naar die van JULIUS CLAUDIUS CIVILIS, bij ons gewoonlijk slechts bij de beide laatstgenoemde namen bekend.

We staan dan voor zijne hoeve, een vrij uitgestrekte hoeve, geheel en al door een stevigen aarden wal omgeven; hoog genoeg, om haar bij overstrooming voor 't aanwassende water te beveiligen. Trouwens, 't water zou al heel hoog moeten reizen, wanneer het aan 't woongebouw zelf kwam, dat op een uitgestrekten terp is gelegen en, naar zijn grootte te oordeelen, vertrekken genoeg bevat, om ons te herbergen. Door een breede laan, met een dubbele rij zware lindeboomen beplant, komen we aan de deur van 't huis. Rondom zien we eenige onaanzienlijker gebouwen, tot stalling, schuur, ook tot woonplaats der talrijke dienaars en dienaressen bestemd; verder een heerlijken boomgaard, thans reeds van bloesems beroofd, maar die een rijken vruchtenoogst voorspelt; ook een moeshof: want het tegenwoordige geslacht vergenoegt zich niet met wortels en kruiden, welke in 't wild gevonden worden. En als ge buiten de omheining ziet, welk een onafzienbare rij van weilanden en bouwvelden, waarop de laten van den aanzienlijken man wonen. Wat een aantal heerlijke melkkoeien en vetweiders, wollige schapen en teedere lammertjes, alles 't eigendom van den rijken CIVILIS. Geven de eersten melk, boter en kaas, de anderen vleesch voor de tafel van den vorst en zijn gezin; de laatsten verschaffen tevens wol tot kleeding, evenzeer als die met vlas bezaaide akkers, naast velden gelegen, waarop de gerst welig tiert, die, rijp gemaaid, den kelder van 't opperhoofd zal voorzien van dat beroemde bier, hetwelk, onder 't opzicht der huisvrouw gebrouwen, den geliefkoosden drank der Batavieren oplevert; zoozeer bij hen geacht, dat hun zaligheid eenmaal zal bestaan in het drinken daarvan uit de schedels en bekkeneelen van hun verslagen vijanden aan de tafel van WODAN, in 't volheerlijk Walhalla.

We gaan echter ditmaal 't huis niet binnen, noch bezoeken een der andere gebouwen, of den boomgaard of den moestuin —

we treden eenigszins zijlings af, waar we, onder de schaduw van een zwaren olmboom, een knaap van zestien jaar zien zitten in gesprek met een eerwaardig grijsaard. Die knaap is WALDEMAR, CIVILIS' zoon [1]), de grijsaard is de Druïde (priester) VERMITHOR. We willen hun gesprek afluisteren.

„En is dat lang geleden?" vraagt WALDEMAR.

„O, zeer lang, mijn zoon," antwoordt VERMITHOR. „Meer dan honderd en zeventig malen heeft de lentezon 't gebladerte der boomen vernieuwd, en de bloemen op de velden doen ontluiken, sedert de stam der dappere Batavieren hier aanlandde, om zich een nieuw vaderland te scheppen."

„Dus hebt gij het niet beleefd, waardige vader?" hernam de knaap.

„Noch ik, noch mijn vader, noch mijn grootvader, WALDEMAR," antwoordde de grijsaard. „Wat ik er van weet, is dus slechts bij overlevering."

„Verhaal mij die overlevering, vader," hervatte de knaap. „Ik wenschte zoo gaarne iets meer van onze voorvaderen te vernemen. Want onze magister [2]) heeft ons daar nooit iets van verhaald; die sprak slechts over de groote mannen van Rome: over een BRUTUS, een DENCTATUS, een SCIPIO, en wat de uitgestrekte wereldstad al meer doorluchtige helden moge hebben opgeleverd."

„Zeker wel niet van een QUINTILIUS VARUS," hernam de priester glimlachend. „Doch ik wil aan uw verlangen voldoen, WALDEMAR; indien gij slechts goed toeluistert. Het kan voor den zoon van CIVILIS niet dan nuttig zijn, wanneer hij van de groote daden zijner voorvaderen hoort."

„Ik luister," antwoordde WALDEMAR, terwijl hij de eene hand onder 't hoofd legde en met de andere den boog omspande, waarmede hij zich in 't schieten naar het wild geoefend had,

---

[1]) Ofschoon Mr. J. VAN LENNEP in zijn Voorouders, Blz. 108, CIVILIS laat zeggen, „dat het noodlot hem geen zonen had geschonken," lezen wij toch duidelijk in TACITUS, Boek IV Blz. 459, dat het opperhoofd der bondgenooten wel degelijk een zoon had, nog jong tijdens den opstand. Dat dus zijn neef CLAUDIUS VICTOR zijn opvolger zou zijn geweest, is zeer onwaarschijnlijk.

[2]) Leermeester, onderwijzer.

en den grijsaard met zijn helder blauwe oogen oplettend aanstaarde. „Ik ben geheel en al aandacht."

„Honderd en zeventig jaren geleden bewoonden onze voorouders met de Katten en de Mattiaken de landen aan de Eder [1]). 't Was toen, dat er twisten ontstonden, die zeker aanleiding zouden hebben gegeven tot een binnenlandschen oorlog, wanneer niet onze priesters onzen voorvaderen hadden geopenbaard, dat het de wil der machtige goden was, dat zij allen broederkrijg zouden vermijden en een land opzoeken, hetwelk vruchtbaar, vischrijk en vervuld met wild, meer zeewaarts was gelegen, en, onbevolkt, slechts op bewoners wachtte, om het met zijn rijke schatten te voeden."

„Maar waarom weken onze voorouderen voor dat geweld, vader?" vroeg de knaap, terwijl zijn effen voorhoofd zich rimpelde. „Mij dunkt, ik zou. . ."

„Gij zoudt evenmin den wil der onsterfelijke goden weerstreefd hebben als zij, WALDEMAR," hervatte de priester ernstig. „Welnu, onze voorouders brachten al hun tilbare have en hun vee op schuiten en vlotten, voeren de rivier af, aan welke zij woonden [2]), en kwamen zoo op den Rijn, welken zij afzakten, tot ze zich, op raad hunner Druïden, op dit gezegende eiland [3]) neerzetten. — Weldra breidden zij zich over 't land uit en veranderden den naam van Batten naar dien van 't goede land (Bat-ouwe), waar zij zich hadden neergezet, in dien van Batouwers of Batavieren. Die van onze voorvaderen, welke verder naar de zee waren getrokken, en in de duinen zich met de konijnenvangst bezig hielden, kregen den naam van konijnenvatters of Kaninefaten."

„Dus zijn de Kaninefaten met ons van denzelfden stam?" vroeg WALDEMAR.

„Voorzeker," antwoordde de Druïde. „En al de volken, welke

---

[1]) Ook aan de Sieg, Lahn en Fulda. Noordwaarts hadden zij de Sicambren tot aan de Ruhr, westwaarts de Ubiërs tot aan den Rijn, zuidwaarts de Markomannen aan de Main en oostwaarts de Hermonduren, die zich tot in het Thuringerwald uitstrekten.

[2]) De Ruhr, de Sieg of de Lahn.

[3]) Zij landden, volgens de overlevering, bij Angeren.

hier wonen en vroeger of later dan wij hier gekomen zijn, behooren als wij en zij tot den stam der Germanen. De groote Friezen aan de Middelzee en de Flevo, de Amsivariërs aan de Eems, de kleine Friezen aan den middelsten Rijnmond, de Tubanten aan de overzijde van de Drususgracht, 't zijn allen stamgenooten van ons."

„Dat had ik nooit gedacht," antwoordde de knaap. „En toen kwamen de Romeinen, onder JULIUS CESAR, nietwaar?"

„Eerst vijftig jaren later, mijn zoon," hernam VERMITHOR. „Een edel Markoman, ARIOVIST, was door de Sequanen [1]) tegen de Eduers [2]) te hulp geroepen, had de laatsten overwonnen en zich met zijn volk in Gallië gevestigd. Toen nu de overwonnen stammen JULIUS CESAR zagen naderen, verzochten en verkregen zij hulp bij den grooten veldheer, die ARIOVIST in een slag bij Vesontio [3]) overwon, en zoo de Gallen wel van het Germaansche juk ontsloeg, maar slechts om dit met het Romeinsche te verwisselen."

„Dus hielp het hun niet veel," zeide WALDEMAR.

„In 't geheel niet," antwoordde VERMITHOR. „Toen echter CESAR zich weder naar Opper-Italië begeven, doch zijn legioenen in hun land gelaten had, zochten zij hulp bij de Belgen, die volgaarne deze gelegenheid aangrepen, om hun onafhankelijkheid te behouden. Doch CESAR, hiervan bericht ontvangen hebbende, rukte met snelheid tegen de Suessonen, Bellovaken en Ambionen op, versloeg hen, en trok nu de dappere Nerviërs te gemoet, die hen, onder hun veldheer BODWOGNAT, dapper afwachtten [4]). Deze ontving met zijn slingerwerpers en boogschutters CESARS ruiters zoo goed, dat hij hen versloeg en zich zelfs meester maakte van de legerplaats des Romeins. Eensklaps echter verschenen er twee nieuwe legioenen, die de dappere Nerviërs in de zijde aanvielen. Strijdende sneuvelden zij met geheele rijen, zoodat er welhaast vijftigduizend hunner

---

[1]) In het tegenwoordige Franche-comté.

[2]) In het tegenwoordige Bourgogne. Beide volken waren van Celtische afkomst.

[3]) Besançon.

[4]) Aan den linkeroever der Sambre. De slag, die van Prèle genoemd, had nabij Chatelet in Henegouwen plaats.

het slagveld bedekten en er niet meer dan vijfhonderd ontkwamen."

„Die dappere mannen!" zeide WALDEMAR. „Hun loon hebben ze in Walhalla gekregen."

„Dat hebben ze, die helden, welke zich de onsterfelijkheid verworven hebben," hernam de priester. „Niet beter ging het den Aduatiken, die in 't holst van den nacht CESAR aanvielen, maar door hem verwonnen werden. Behalve de Morinen en Menapiërs bogen nu de meeste Belgische volksstammen 't hoofd voor den overwinnaar. Na nog de Usipeten en Tencteren bij de samenvloeiing van Maas en Waal geslagen te hebben, kwam de dappere CESAR ook op ons eiland; waar hij een verbond met onze vaderen sloot, hetwelk beide bondgenooten verplichtte, elkander wederzijds te beschermen; terwijl wij geen schatting behoefden op te brengen, zooals de zuidelijker volkeren."

„En hielden de Belgen zich stil?" vroeg WALDEMAR.

„Geenszins," antwoordde de priester. „De Morinen en de Menapiërs konden geen Romeinen in hun midden dulden, en hielden niet op, vijandelijkheden te bedrijven. De eersten werden grootendeels uitgeroeid; doch de laatsten bleven in hun dichte bosschen ongenaakbaar voor de zonen van Rome. Erger echter was de opstand der Eburonen en Trevieren, die zich met de Tencteren, Usipeten en Sicambren verbonden, doch ook door CESAR overwonnen werden. In deze oorlogen, alsook bij Dyrrachium en in Egypte, hielpen onze voorvaderen, trouw aan hun verbond, vooral door hun vlugheid en dapperheid, meer nog door hun vaardigheid in 't overzwemmen van rivieren en vloeden, den Romeinschen veldheer."

„Dus, om hun stamgenooten onder 't juk te brengen?" vroeg WALDEMAR.

„Toen onze vaderen 't verbond sloten, was er niet bij bepaald tegen welken volksstam zij de Romeinen helpen zouden," hernam de priester. „Trouwens, onder de Germaansche volksstammen is zoo iets niet ongewoon. Germanen (meermannen, krijgslieden) in hun hart, bevochten zij elkander onophoudelijk — ware dit het geval niet geweest, nooit zou de Romeinsche adelaar op hun bodem geplant zijn. Doch laat mij voortgaan. CESAR vertrok naar Rome, om daar de hoogste macht in handen te krijgen. Hij werd er vermoord en door drie mannen

opgevolgd, van welke OCTAVIANUS nu bijna een eeuw geleden [1]), den keizerlijken troon beklom onder den naam van AUGUSTUS."

„O, ja, dat weet ik. 't Was, nadat hij ANTONIUS bij Kaap Actium verslagen had," zeide WALDEMAR. „En zette deze AUGUSTUS den oorlog tegen de Germanen voort?"

„Voorzeker; doch zijn benden werden door de Tencteren en Usipeten geslagen, wien zelfs de adelaar van het vijfde legioen in handen viel [2]). Later kwam hij zelf in Gallië en liet hij een sterken burcht aan den Rijn bouwen, welken hij Castra-Vetera [3]) noemde. Bij zijn terugkeer naar Rome liet hij zijn drie-en-twintigjarigen stiefzoon, CLAUDIUS DRUSUS, achter."

„Denzelfden DRUSUS, die de gracht heeft gegraven, welke Rijn en IJsel met elkander vereenigt?" vroeg WALDEMAR.

„Denzelfden. Hij was voor ons een goed landvoogd. Doch ook wij hebben hem trouw geholpen. Kort na 't overnemen van zijn bestuur nam hij ook de groote Friezen in 't verbond op, ofschoon niet onder dezelfde voorwaarden als ons."

„Hoe dat?" vroeg WALDEMAR.

„In 't verdrag, hetwelk hij met hen sloot, beloofden zij, hem op gezette tijden een zeker aantal ossenhuiden op te brengen."

„Dus waren ze schatplichtig?" hernam WALDEMAR.

„In zekeren zin, ja; ofschoon die schatplichtigheid niet zwaar was. De Romeinsche veldheer had echter spoedig reden, zich over zijn verbond met de Friezen te verblijden. Zich naar 't land der Kauchen gewend hebbende, geraakten zijn schepen door de onkunde van zijn schippers ten aanzien van de gesteldheid der Wadden, op het droge eer hij er aan dacht, en was hij in gevaar, om door den overmachtigen vijand te worden overvallen. Doch 't Friesche voetvolk, dat hem vergezelde, kwam hem in dezen gevaarlijken stond te hulp. Met alle kreken bekend, stuwden zij de vaartuigen naar de diepe geulen, en zoo kwam hij behouden aan den Rijn terug. Van zijn verdere

---

[1]) 30 jaren vóór CHRISTUS.

[2]) In 't jaar 16 vóór CHRISTUS.

[3]) Te Birthen, bij Xanten, waar nog tegenwoordig veel Romeinsche oudheden worden opgegraven.

krijgsbedrijven tegen de Katten, die zich bij de Sicambren en Cherusken hadden aangesloten en het hem zuur genoeg maakten, zal ik zwijgen; hij bouwde hier verschillende sterkten [1]), en liet door zijn soldaten de Drususgracht [2]) graven. Hierdoor bevorderde hij 't verkeer met de Friezen en gaf tevens een afleiding aan 't Rijnwater, waardoor ons eiland minder van overstroomingen te lijden had. Daartoe liet hij ook een dijk opwerpen, die 't afkomende water van den Rijn moest keeren."

„En ook wegen aanleggen, nietwaar?" vroeg WALDEMAR.

„Juist, mijn jongen," hervatte VERMITHOR. „Vooral aan hem hebben wij het te danken, dat onze moerassen in vruchtbare akkers zijn herschapen, en uw vader zou nooit zooveel vee en zooveel schapen kunnen weiden, als CLAUDIUS DRUSUS hier geen heerschappij had gevoerd."

„O, vertel mij nog meer van dien DRUSUS, vader?" zeide WALDEMAR.

„Dat zal niet veel zijn, mijn jongen," hernam VERMITHOR. „De Katten, Sicambren en Cherusken maakten het hem voortdurend lastig. Eindelijk bereikte hij de Elbe. Juist wilde hij dien stroom oversteken, toen een Germaansche wichelares hem te gemoet trad. „Waarheen wilt gij, onverzadelijke DRUSUS?" riep zij hem toe; terwijl ze de dorre rechterhand uitstrekte. „De onsterfelijke goden veroorloven u niet, om verder door te dringen. Keer terug: want de eindpaal van uw leven en uw daden is nabij; de Nornen [3]) zijn reeds gereed, den draad van uw bestaan af te breken." De Romeinsche veldheer was over die waarschuwing zoo getroffen, dat hij niet alleen zijn tocht staakte, maar zelfs bevel gaf, om terug te keeren."

„En werd de voorspelling der Germaansche wichelares vervuld?" vroeg WALDEMAR.

---

[1]) Langs de groote stroomen, toen de eenige heirbanen voor 't verkeer, vooral langs den Rijn. Zoo bouwde hij o. a. den Drususburg (Doesburg), Bentheim tusschen de Dinkel en de Vecht. Het duurde niet lang, of men telde aan den Rijn alleen een vijftigtal van die sterkten.

[2]) Niet geheel zonder grond schrijft men hem ook 't graven van den Does en den Vliet toe.

[3]) Schikgodinnen.

„Natuurlijk," antwoordde VERMITHOR, verwonderd dat de knaap dit nog kon vragen. „Naar den Rijn willende terugkeeren, viel hij van zijn paard, brak zijn been en kreeg ten gevolge daarvan zulke hevige koortsen, dat zijn vrienden aan zijn behoud wanhoopten en zijn broeder TIBERIUS uit Rome werd opontboden, die hem nog in 't leven vond, doch alleen om zijn laatsten adem op te vangen [1]). TIBERIUS volgde hem op. Deze bezat echter geenszins het open karakter van zijn broeder, en poogde door list te verkrijgen, wat de laatste door 't zwaard getracht had."

„En gelukte hem dit?" vroeg WALDEMAR.

„Slechts al te goed. Toen eenige Germaansche stammen, die gaarne in vrede met de Romeinen wilden leven, hem gezanten zonden, gaf hij hun zijn begeerte te kennen, dat zij de Sicambren zouden overhalen, zich bij hen aan te sluiten. Deze zonden afgevaardigden, de edelsten van hun stam. Tegen alle recht en billijkheid hield de sluwe Romein hen gevangen, verdeelde ze hier en daar binnen zijn vestingen, en verbitterde hun daar zoo het leven, dat zij de hand aan zich zelf sloegen. Toen viel hij de van hun opperhoofd beroofde Sicambren aan, overwon hen en verdeelde hen onder andere volksstammen. Veertig duizend gevangen Sicambren voerde hij naar Menapië en naar den Neder-Rijn."

„Maar dat was immers een trouwelooze handelwijs," riep WALDEMAR uit.

„Dat was het," hervatte VERMITHOR. „Hij deed genoegzaam 't zelfde met de Marzen of Marrezaten, welke hij in de door de Sicambren en Ubiërs ontruimde oorden plaatste. Hij werd opgevolgd door DOMITIUS AFNOBARBUS, een ingebeeld, verkwistend en wreed man, die weinig uitrichtte en door MARCUS VINICIUS werd vervangen. Mocht deze meer voordeelen op de Germanen behaald hebben dan zijn voorganger; Keizer AUGUSTUS

---

[1]) Het legerkamp, waar dit onheil gebeurde, noemden de Romeinen Scelerata (het heillooze). DRUSUS werd door zijne soldaten betreurd. Zij richtten te zijner eere onderscheidene hoogten op; o. a. die bij Mederiacum (Merum), die eeuwen lang den naam van Drususberg behield en nog nabij Herthen te zien is.

besloot, zijn stiefzoon TIBERIUS andermaal naar Germannië te zenden. En deze kwam juist bijtijds: hij fnuikte een opstand der Kaninefaten, en onderwierp de Kauchen. Toen hij echter naar den Middel-Donau werd teruggeroepen, om een opstand in Pannonnië te dempen, werd hij opgevolgd door den trotschen, wreeden en zedeloozen QUINTILIUS VARUS."

„Die den geduchten slag in het Teutoburgsche woud verloor?" zeide WALDEMAR. „Onze magister heeft ons wel verhaald, dat Keizer AUGUSTUS bij 't vernemen van die tijding als krankzinnig door zijn paleis liep, roepende: „VARUS, VARUS! Geef mij mijn legioenen terug." Dat is zeker dezelfde?"

„Juist, WALDEMAR. De trotsche VARUS deed al wat hij kon, om den alouden Germaanschen vrijheidsgeest te doen ontwaken. Van de met Rome verbonden volksstammen eischte hij cijns, als waren ze onderworpen volkeren geweest; in de door hem opgeroepen volksvergadering zorgde hij, dat de besluiten uitvielen, zooals hij zulks verlangde. Dat konden de moedigsten van 't volk niet langer dulden. HERMAN, of ARMINIUS zooals de Romeinen hem noemen, nog slechts een jongeling en de zoon van het Cheruskisch opperhoofd SIGIMER, ontwierp een plan van opstand, hetwelk alle kans van slagen had. Wel wetende, dat de krijgskunst der Germanen bij die hunner onderdrukkers verre ten achteren stond, was hij met de hulptroepen naar de Romeinsche legers getrokken en had zich zoo dapper gedragen, dat hij tot den rang van Romeinsch ridder gestegen was en een gouden keten als loon voor zijn betoonde dapperheid ontvangen had. Zoo zag hij den Romeinen de kunst van oorlogvoeren af."

„Dat was inderdaad zeer slim, maar niet edelmoedig," zeide WALDEMAR.

„Luister nu, wat hij verder deed," hervatte de Druïde. „Om den zorgeloozen VARUS nog zorgeloozer te maken, klaagden de verbondenen elkaar telkens voor zijn rechterstoel aan, dankten hem, als hij 't vonnis had uitgesproken, voor zijn wijsheid en zijn doorzicht, boden hem daarvoor geschenken aan, vroegen hem om troepen tegen kwalijkgezinde landslieden en verzwakten daardoor zijn legermacht."

„En begreep de domme Romein dan niet, dat men hem om den tuin leidde?" vroeg WALDEMAR.

„In 't geheel niet," antwoordde VERMITHOR. „Zijn trotschheid werd daardoor gestreeld en tevens zijn hebzucht voldaan. Daar meldt men hem, dat de Marzen in opstand zijn. De Germaansche opperhoofden raden hem aan, dien opstand oogenblikkelijk te dempen. Zij beloven hem, zoodra hij optrekt, terstond met hun troepen te zullen volgen. En ondanks de waarschuwingen van SEGESTUS, HERMAN's oom, die hem zegt dat er verraad onder schuilt, trekt hij op; de Germanen voeren hem hun duizenden te gemoet, maar met een geheel ander doel, dan zij hem beloofd hadden. De Romeinen bevinden zich in het Teutoburgsche woud, waar ze al de hindernissen ontmoeten, welke zulk een tocht veroorzaakt. Ze moeten zich een weg hakken door de eeuwenheugende boomen, en kunnen daardoor en doordien ze wagens, lastdieren, vrouwen, kinderen en bedienden met zich voeren, slechts langzaam voortkomen. Hevige regenbuien en herfststormen verergeren hun toestand nog: ze kunnen schier niet meer voort. Eensklaps worden ze aan voor- en achterhoede en aan beide flanken door Germanen aangevallen, die van alle kanten uit het hout te voorschijn komen. Aan terugkeeren of uitwijken is niet meer te denken. 't Eenige wat hun overblijft, is de naburige sterkte Aliso op te zoeken, en alle krachten in te spannen om die te bereiken. Maar de troepen zijn verstrooid. Om ze te verzamelen, houdt VARUS stand op een hoogte, waar hij alle wagens en bagage, voor zoo ver die niet in 't slijk zijn blijven steken, laat verbranden. Men werpt wallen op, om zich te verdedigen. Doch daar komt, na drie dagen, de bleeke honger de Germanen te hulp; want alle mondvoorraad is opgeteerd. Nu eerst doen de Germanen den aanval, en vernielen de drie legioenen [1]), meer dan een achtste van Romes geheele krijgsmacht. VARUS zelf stort zich in zijn zwaard; men houwt hem 't hoofd van den dooden romp en zendt dat aan MARBAD, den vorst der Markomannen [2]). De overwinning was volkomen, en de barden hieven lofliederen aan, in welke HERMANS naam als dien van Germanjes verlosser werd genoemd."

---

[1]) Met drie vleugels en zes cohorten hulptroepen, te zamen 17,000 man. Eenige jaren geleden heeft men voor ARMINIUS een standbeeld opgericht.

[2]) Deze zond het aan AUGUSTUS, die het aan de bloedverwanten van VARUS deed bezorgen. De veldslag had plaats in 't jaar 9 onzer jaartelling.

„En maakten de Germanen geen gebruik van hun overwinning?" vroeg WALDEMAR. „Trokken zij niet op Gallië af?"

„Dat vreesden de Romeinen wel," antwoordde VERMITHOR; „doch dit was het geval niet. Toen TIBERIUS met een nieuw geworven leger in Germannië kwam, vond hij aan den Rijn alles in rust. De Germaansche stammen, tevreden met den rijken buit dien ze behaald hadden, waren uit elkander gegaan, ja, hadden zelfs niet eens Aliso geslecht, zooals ze 't andere sterkten van Germannië gedaan hadden. TIBERIUS werd echter een paar jaren later [1]) vervangen door den edelen GERMANICUS, den zoon van den niet minder edelen DRUSUS."

„Die met de moedige AGRIPPINA gehuwd was?" vroeg WALDEMAR.

„Juist, en 't was door haar toedoen vooral, dat het GERMANICUS gelukte, het oproer te dempen, dat was uitgebarsten onder de Romeinsche troepen, die hooger soldij en voor hen die dertig jaren gediend hadden, akkers of jaargelden eischten. Het eerste, wat GERMANICUS deed, was den smaad uitwisschen, door VARUS op den Romeinschen krijgsroem geworpen. Daartoe liet hij een brug over den Rijn [2]) slaan, over welke hij met 12,000 man uit de legioenen, 8 vleugels ruiterij en 26 cohorten Gallische en Bataafsche hulptroepen Germannië binnentrok. Zoo naderde hij door 't Cenische woud een heilige haag, waar de Marzen een feest aan de goden vierden, en bezette alle uitgangen van het bosch, afwachtende tot de feestvierenden, bedwelmd door 't overmatig gebruik van bier, zich te rusten zouden leggen. Zoodra nu alles stil was, overviel hij met zijn volk de slapenden, van welke er nauwelijks één ontsnapte. Nu grepen de Bructeren, Tubanten en Uzipeten naar de wapenen en wachtten de Romeinen op den weg, langs welken zij moesten terugtrekken, af. En ondanks de maatregelen van voorzichtigheid, door GERMANICUS, die van hun toeleg onderricht was, genomen, zou de Romeinsche veldheer in een lang dal, waarin hij getrokken was, het onderspit gedolven hebben, had hij zich niet zelf aan 't hoofd van een der legioenen geplaatst, en het onder den toeroep van: „Romeinen! Thans is het tijd uw deel-

---

[1]) In 't jaar 13.

[2]) Niet ver van het tegenwoordige Xanthen.

neming aan het oproer weder goed te maken: snelt op den vijand aan en verandert uw schuld in roem!" tegen de Germanen aangevoerd. Daardoor redde hij zijn leger. Intusschen was er onder de Cherusken verdeeldheid ontstaan en vormden zij zich in twee partijen; aan 't hoofd der eene stond HERMAN, aan dat der andere zijn oom SEGESTUS. De oorzaak van de veete tusschen oom en neef was deze: SEGESTUS had een schoone dochter, THUSNELDA, welke hij aan den zoon van een zijner vrienden wilde schenken. THUSNELDA echter beminde haar dapperen neef HERMAN, wiens roem op de lippen van alle barden klonk, en werd door hem weder bemind. Hij trotseerde de macht zijns ooms, huwde THUSNELDA in 't geheim; en SEGESTUS, daarover woedend, vooral daar 't meerendeel der Cherusken HERMANS partij koos, ja zelfs zijn eigen zoon SEGIMOND hem verliet om HERMAN aan te hangen, verbond zich met Rome, wist, bij HERMANS afwezigheid, THUSNELDA in zijn macht te krijgen en voerde haar over de grenzen."

„Maar dat was toch wreed van dien SEGESTUS. HERMAN zal daar wel woedend over geweest zijn," zeide WALDEMAR.

„Dat kunt gij begrijpen. Wetende, dat het SEGESTUS alleen met Romeinsche hulp gelukt was, hem van zijn gemalin te berooven, riep hij zijn getrouwe Cherusken op en noodigde alle naburen uit, om gemeenschappelijk de bondgenooten zijns ooms te bestrijden."

„En gelukte het HERMAN, GERMANICUS te overwinnen, zooals hij 't VARUS gedaan had?" vroeg WALDEMAR.

„Dat had hij wel gehoopt," hernam VERMITHOR. „Maar GERMANICUS was geen QUINTILIUS VARUS. Om zijn volk, dat nog vermoeid was van een tocht tegen de Katten, eenige rust te schenken, liet hij het te scheep vervoeren naar 't land der Bructeren; terwijl hij CECINA beval, om regelrecht naar dat oord door te dringen en den prefect PEDO, om uit Friesland derwaarts te komen. Hij zelf ging scheep over de meren naar de Eems, om zich met zijn onderbevelhebbers te vereenigen. STERTINIUS versloeg de Bructeren, zoodat die niet meer te vreezen waren. — Intusschen had HERMAN de Romeinen laten voortrukken, tot ze bij een moeras gekomen waren. Hier besprong hij hen onverwachts, bracht de ruiterij in verwarring en joeg de hulpbenden in 't moeras. Doch GERMANICUS vereenigde

zijn keurbenden, verloste de bedreigden en verijdelde ras de pogingen van HERMAN, waarna hij naar de Beneden-Eems terugkeerde. De afdeeling van CECINA echter liep groot gevaar. Langs 't moeras moetende voorttrekken, kon zij slechts langzaam voortkomen, en toen zij bij de bruggen kwam, waren deze niet in staat, om tot den overtocht van 't leger en den tros te dienen; terwijl HERMAN, die met snelle marschen langs een korteren weg was aangerukt, op de hoogten stond om hem en den zijnen den overtocht te beletten. In 't gezicht van den vijand moest hij dus de moerasbruggen herstellen en de Cherusken afweren. Door de haast, dien de schansgravers met het herstellen der bruggen maakten, bleef de krijgspakkage in 't moeras steken. Op 't oogenblik, waarin de verwarring 't grootst was, wierp HERMAN zich met den kreet: „Hier is een tweede VARUS!" op hen, en zou hen evenals vroeger in het Teutoburgsche woud, geheel vernield hebben, ware ook hem het moerassige terrein niet even ongunstig geweest als den Romeinen. Na vreeselijk veel ellende en groote verliezen bereikte CECINA's leger het einde der lange moerasbruggen, en liet verschansingen aanleggen, 't geen vreeselijk moeilijk ging, daar al de gereedschappen achtergebleven waren en men geen levensmiddelen had, om zich te versterken. Toch gelukte het hem, een voldoend verschanste legerplaats in te richten. De Cherusken lagen daar buiten en verlangden naar 't oogenblik, waarop zij weder aan den strijd konden beginnen. HERMAN, meer bekend met de Romeinsche manier van oorlogvoeren, ried hun aan om het oogenblik af te wachten, waarop de vijand zijn verschansingen zou verlaten; zijn oom INGUIOMER was niet van dat gevoelen: hij wilde de schans omsingelen en eensklaps bestormen, als wanneer 't aantal gevangenen grooter en de buit minder beschadigd zou zijn. Zijn voorslag vond, tegen HERMANS raad in, gehoor. Nauwelijks daagde de morgen, of met rijsbossen beladen, dempten de Cherusken de gracht en beklommen de schans. Doch eensklaps werden ze door de Romeinen in den rug aangevallen. De verwarring was algemeen; hoe dapper zij streden, ze werden verslagen. HERMAN ontkwam; ook INGUIOMER, doch zwaar gewond [1]).''

[1]) Waarschijnlijk had dit plaats bij Valthe in Drente.

„Dat men ook niet naar HERMANS raad had geluisterd!" zeide WALDEMAR.

„Zeker was dit verkeerd," antwoordde de priester. „INGUIOMERS raad was echter niet zoo verkeerd, en zeker zou zijn toeleg volkomen gelukt zijn, waren de Romeinen in hun verschansing gebleven. — Ook een andere legerafdeeling onder PUBLIUS VITELLIUS kwam in groot gevaar. Op zijn tocht langs de Wadden stak er eensklaps een hevige Noordenwind op, die de zee landwaarts dreef en zijn geheele afdeeling met den ondergang bedreigde, indien hij niet nog bij tijds een hooge plaats had gevonden, waar men kon heenvluchten en de eb afwachten. Toen die kwam, en 't land weer droog was, spoedde hij zich met de zijnen naar Manarmanis [1]), waar ze GERMANICUS met zijn schepen vonden, die met angst en wanhoop den toestand had aanschouwd, waarin zich zijn wakkere krijgslieden bevonden, zonder dat hij hun te hulp kon komen. — Doch WALDEMAR..... men blaast op den horen. We moeten aan den disch."

„Ge hebt gelijk, vader," antwoordde de knaap, en beiden begaven zich in 't huis, om den maaltijd te gebruiken.

We laten hen daar, en maken voorloopig nog geen kennis met de andere bewoners van de hoeve; daar we eerst het vervolg van hun gesprek willen beluisteren.

---

[1]) Aan de Hunse.

TWEEDE HOOFDSTUK.

Brinio en Thusnelda.

WALDEMAR was zeer verlangend, de verdere lotgevallen van HERMAN te vernemen. Zoodra dus de maaltijd gedaan was, haalde hij den priester over, met hem naar buiten te gaan; en zetten ze hun gesprek onder een wandeling naar 't veld voort.

„De tweespalt tusschen HERMAN en diens oom, SEGESTES," begon de priester, „bleef steeds voortduren. Ook met zijn oom INGUIOMER, die hem de nederlaag bij de moerassen bezorgd had, lag hij sedert meermalen overhoop, even als met zijn eigen broeder FLAVIUS en zijn schoonbroeder SEGIMUND, die nu eens zijn zijde hielden, dan zich aan die der Cherusken aansloten. Ook HERMANS vader, SIGIMER, schijnt den voortdurenden strijd moede te zijn geworden; ten minste hij verzocht voor zich en zijn zoon SESITACHUS een veilig verblijf onder de Romeinen, en GERMANICUS wees hem Colonia Agrippina [1]) ter woonplaats aan. HERMAN echter liet den moed niet zakken. Den geheelen winter was hij in de weer, om de volkeren aan de Wezer en de Eems tegen de Romeinen op te zetten."

„En deed GERMANICUS hiertegen niets?" vroeg WALDEMAR.

„Hij liet een groote vloot bouwen, en verzamelde zijn volk op ons eiland," hernam VERMITHOR. „Ik was toen nog slechts een knaap, doch kan mij nog zeer goed herinneren, hoe onze

[1]) Toen nog de stad der Ubiërs — tegenwoordig Keulen.

ruiterij zich onder hun opperhoofd CARIOVALDA [1]) schaarde en scheep ging. Vol moed togen de onzen met den veldheer mede, wiens roem zoo hoog gestegen was. Met deze vloot, uit niet minder dan duizend schepen bestaande, stevende men door de Drususgracht, den IJsel en het Fliemeer naar de Eems, die men opvoer tot op een plaats, waar men de 50,000 Romeinen, benevens de Gallische, Rhetische, Vindelische, Bataafsche en Friesche hulptroepen ontscheepte. Van hier trok men naar de Wezer tot op de grenzen van de Cherusken. Hier nu lagen beide legers, elk aan een zijde van de rivier, tegenover elkander. Terwijl GERMANICUS bruggen over de rivier liet slaan, beval hij aan de ruiterij, onder bevel van STERTINIUS en EMILIUS, haar op een bewaadbare plaats over te steken. Ook de Batavieren staken haar onder CARIOVALDA over; doch, meesters in het overzwemmen van rivieren zijnde, deden zij dat, waar de stroom het snelst afliep en vielen terstond op de Cherusken aan, die op dien onverwachten aanval het hazenpad kozen. Doch 't was slechts een hinderlaag, waarin ze onze dapperen lokten. Nauwelijks waren ze in een boschrijke plaats gekomen, of ze keerden zich om; van alle kanten kwamen er Cherusken, alsof ze uit den grond oprezen. De moedige Batavieren, zoo eensklaps verrast, sloten zich nauw aaneen en vochten als leeuwen. Eensklaps werd CARIOVALDA's paard hem onder 't lijf doodgeschoten, hij zelf doodelijk gewond. Met hem sneuvelde de bloem van den Bataafschen adel. Slechts weinigen ontkwamen, door zich manmoedig door den vijand heen te slaan, waar de Romeinsche ruiterij hen ontzette. Den volgenden dag had op de vlakte van Idistavus [2]) de beslissende slag plaats, waarbij de Romeinen een volkomene overwinning behaalden. HERMAN vocht als een leeuw. Eindelijk, ziende, dat de slag verloren was, verwde hij zijn gelaat met bloed, gaf zijn vurig ros de sporen en ontkwam, even als INGUIOMER, aan de vijanden. Nogmaals poogden de Cherusken 't verlorene te herwinnen; doch even vruchteloos. Intusschen werd GERMANICUS, op wiens krijgsroem CESAR TIBERIUS naijverig was, naar Rome teruggeroepen

---

[1]) KARRIBALD, door de Romeinen dus gelatiniseerd.

[2]) In de omstreken van Minden.

en kwam niet weder hier te lande. Zijn neef zond hem naar het Oosten, waar hij, naar men zegt, door zekeren Piso en diens vrouw, op last van Tiberius, vergiftigd werd."

„En hoe liep het met den dapperen Herman af?"

„Allerrampzaligst, en wel juist daarom des te ellendiger, omdat zijn eigen landgenooten, voor wier vrijheid hij zoo moedig gekampt had, hem dat lot aandeden. Nauwelijks toch waren de Duitsche stammen door 't vertrek van Germanicus tegen de Romeinen beveiligd, of hun oude veten begonnen weer. Eerst behaalden de Cherusken en toen de Gothen een zoo beslissende overwinning op de Marcomannen, dat Marbod naar de Romeinen moest vluchten. Hierop beschuldigden de Cherusken Herman van 't streven naar de koninklijke waardigheid en alleenheerschappij. De wanguust van zijn bloedverwanten verwekte een oproer tegen hem, in hetwelk hij, door de wapenen van zijn eigen landgenooten getroffen werd, en den laatsten adem uitblies. Een treurig uiteinde voor een man, die zooveel voor zijn volk en zijn land gedaan had."

„Inderdaad treurig!" zeide Waldemar. „De Germanen moesten dien man op de handen gedragen hebben."

„Dat zou men gedacht hebben; maar dit was het geval niet," hernam Vermithor. „'t Ging hem niet beter dan zekeren Julius Florus, die twee jaren na Hermans dood de Trevieren en Eduers tot opstand aanzette; doch door een zijner landgenooten zoozeer werd tegengewerkt, dat hij, tot in de spelonken van 't gebergte vervolgd, zichzelf den dood gaf. Gevaarlijker voor Rome was echter de opstand der Friezen onder Olennius."

„De Friezen?" vroeg Waldemar. „En die waren bondgenooten der Romeinen."

„Maar Olennius behandelde hen slecht. Hij was geenszins zulk een edelaardig man als Drusus of Germanicus, die hun bondgenooten met al die achting behandelden, waarop dezen aanspraak konden maken."

„En wat deed hij, waarom ze tegen hem opstonden?" vroeg Waldemar.

„Ge herinnert u, dat de Friezen bij 't sluiten van hun verbond met de Romeinen, zich verbonden hadden, om op gezette tijden een zeker aantal ossenhuiden te leveren. Welnu, die schraap-

zuchtige OLENNIUS eischte, dat ze huiden zouden opbrengen, zoo groot als die van den oeros. Daar nu de ossen der Friezen klein van stuk zijn, veel kleiner dan ons vee, konden ze daaraan niet voldoen en werden ze bij gebreke daarvan eerst van hun runderen, vervolgens van hun velden beroofd, daarna werden hun vrouwen en kinderen tot slaven gemaakt."

„Maar dat was vreeselijk! Dat zou ik ook niet geduld hebben!" riep WALDEMAR uit.

„Geen vrij man kan zoo iets dulden," antwoordde de priester. „De Friezen zijn vrije mannen, zooals reeds hun naam aanduidt. Welnu, zij poogden eerst, den landvoogd door billijke vertoogen tot andere gedachten te brengen, en toen dit niet hielp, grepen zij de ambtenaren, met het invorderen der huiden belast, en hingen die zonder genade aan de boomen op."

„En wat deed nu de landvoogd?" vroeg WALDEMAR.

„De schraapzuchtige man, beducht voor de billijke woede der Friezen, vluchtte naar de sterkte Flevum. De Friezen echter tastten die aan, doch moesten, toen APRONIUS, landvoogd van Neder-Germanië, met zijn leger de bezetting te hulp kwam, het beleg opbreken, om hun eigen grond te verdedigen. De Friezen sloegen hem in het woud Baduhenna [1]), waar negenhonderd Romeinen het leven lieten. APRONIUS trok af en van den onrechtvaardig verhoogden cijns kwam niets."

„En waar bleef OLENNIUS?"

„Die vluchtte naar Rome, en sedert nam Keizer TIBERIUS zelf de landvoogdij weder op zich. Na den dood van dezen Keizer kwam de zoon van GERMANICUS, CAJUS op den troon, die den bijnaam van CALIGULA [2]) droeg. Deze CALIGULA was een laf en wreed keizer en werd, na een regeering van nog geen drie jaren, door zijn oom CLAUDIUS opgevolgd, wiens tweede gemalin AGRIPPINA, een dochter van GERMANICUS, de stad Ubrorium liet herbouwen en haar Colonia Agrippina noemde. Onder dezen keizer bestreed SECUNDUS de Marzen en

---

[1]) Ter plaatse waar nu de dorpen Olde- en Nye-Holtpade in Weststellingwerf zich bevinden.

[2]) Soldatenlaarsje, hem door de soldaten gegeven, omdat hij als kind reeds gewoon was, soldatenlaarzen te dragen.

Kauchen, welke laatsten, wel bemerkende dat zij te land niets tegen de Romeinen vermochten, een vloot uitrustten, die zij aan een uitgeweken Kaninefaat, GANASCUS of GANSKEN toevertrouwden, en daarmede aan de kustlanden aan den Noordercoeaan stroopten en rijken buit behaalden. Deze GANASCUS..... Doch wie zijn dat, die daar aankomen? Als ik 't wel heb, zijn 't Kaninefaten."

„Inderdaad, ik geloof dat gij gelijk hebt, vader. Ze komen den heirweg af."

En beiden bleven staan, om de vier ruiters af te wachten, die van den kant van 't Westen de heirbaan kwamen afrijden.

Het duurde niet lang, of beide voorsten waren dicht genoeg bij ons tweetal, om hen te kunnen onderscheiden. De oudste van de twee was een breedgeschouderd jongmensch van ruim dertig jaren. Zijn forsche gestalte, zijn kleeding, de manier, waarop hij te paard zat, ja zelfs de trekken van zijn door de zon gebruind gelaat toonden duidelijk aan, dat hij tot de edellingen behoorde, al had de prachtige windhond, die naast zijn ros liep, dit niet reeds doen vermoeden. Om de schouders had hij een wolfsvel geslagen en in zijn gordel staken twee priemen of dolken; terwijl een strijdbijl aan den hals van zijn paard hing. De andere, waarschijnlijk een paar jaren jonger, droeg de kleeding der Bataafsche kohorten, en ook aan hem kon men niet alleen zien, dat hij van edel bloed was, maar ook, dat hij geen onaanzienlijken rang in 't leger der Romeinen bekleedde. De beide andere ruiters waren, naar hun ruwe wollen lijfrokken te oordeelen, dienstmannen.

Het duurde niet lang, of de vier ruiters waren bij den priester en den knaap. Ze hielden hun paarden stil.

„Goede vader," zeide de oudste van de twee in de landtaal tot den priester. „Zoudt ge mij ook kunnen zeggen, of ik nog ver van de hoeve van CLAUDIUS ben, die den bijnaam draagt van CIVILIS?"

„Heer," antwoordde VERMITHOR. „Zij staat hier dicht bij. Daar ginds ligt zij, tusschen 't hoog geboomte verscholen."

„Heb ik 't u niet gezegd, BRINIO?" vroeg de andere. „Ik wist wel, dat de hoeve van mijn oom hier in de nabijheid lag."

„Uw oom!" riep WALDEMAR eensklaps uit, vergetende dat een

Bataafschen knaap in 't bijzijn van volwassenen, zonder gevraagd te worden, niet mocht spreken. Doch spoedig bedacht hij zich, zweeg en keek naar den grond. Zoozeer was hij zelf van de onbetamelijkheid van zijn gedrag overtuigd, dat niemand hem daarop opmerkzaam behoefde te maken.

Zonder dan ook op den uitroep van den knaap te letten, vervolgde de krijgsman tot den priester:

„Zijt gij bekend met het gezin van mijn oom? Bevinden zij zich allen nog wel?"

„Zij zijn gezond, centurio (want dezen rang scheen de jongeling te bekleeden;) en hij, die hier bij mij staat, is de zoon van CLAUDIUS, WALDEMAR."

„Dus mijn neef," hernam de andere. „Wees hartelijk gegroet, WALDEMAR," vervolgde hij, terwijl hij hem de hand toestak. „Bij WODAN! gij zijt gegroeid, sedert ik 't laatst in uw huis vertoefde; toen kondt gij wel tusschen mijn beenen doorloopen."

„Dan moet dat al lang geleden zijn," zeide WALDEMAR, die nu mocht spreken.

„Een jaar of tien", hernam de andere. „'t Was, toen ik in de kohorte zou treden, waartoe ik behoord heb."

„Wie zijt gij dan?" vroeg WALDEMAR, „Ik heb verscheidene neven bij de Romeinsche kohorten. Zijt ge JULIUS BRIGANTICUS?"

„Die is hooger in rang dan ik," antwoordde de Batavier.

„Dan VERAX of VICTOR...."

„VICTOR", antwoordde de krijgsman. „Uw vaders zuster is mijn moeder."

Degene, dien we BRINIO hoorden noemen, werd ongeduldig.

„Kom VICTOR", zeide hij. „Wanneer ge nog langer met dezen knaap wilt spreken, rijd ik vooruit. Neem hem achter op uw paard, dan kan hij ons bij zijn moeder aandienen."

„Dat laat ik aan de dienstmannen over," antwoordde WALDEMAR, terwijl hij het hoofd fier in den nek wierp en zijn goudgele lokken schudde. „De zoon van CLAUDIUS CIVILIS is niet geboren om drempelwachter te zijn."

„Ei, ei, VICTOR. De appel valt niet ver van den stam!" riep BRINIO uit. „Een aartje naar zijn vaartje. Trouwens, de knaap

heeft gelijk en er kan een ferm krijgsman uit hem wassen. We zullen ons dus maar zelf moeten aandienen."

„Er zijn dienstmannen en vrouwen genoeg in ons huis om dat werk te volbrengen, Heer," antwoordde WALDEMAR. „Wees dus maar zoo goed, een honderd passen verder te rijden; dan komt gij aan een pad, dat nederwaarts voert en u vanzelf op de hoeve van mijn vader brengt."

Dit zeggende, wendde de knaap zich af, en wenkte VERMITHOR, om hem te volgen. Wij verlaten hen en gaan met de vier ruiters mede.

„Inderdaad BRINIO," zeide VICTOR, toen ze WALDEMAR en zijn metgezel verlaten hadden. „Die knaap heeft al den trots en de fierheid van zijn vader geërfd. Ik geloof echter, dat gij op dien leeftijd niet anders zoudt geantwoord hebben, als men u een dergelijk voorstel had gedaan."

„Ik weet het niet," antwoordde BRINIO. „Mijn vader WERNER was de eerste man onder de Kaninefaten, en ik durf gerust zeggen, dat hij eere en ontzag onder ons volk had. Wanneer echter indertijd uw oom CLAUDIUS CIVILIS bij ons aan huis gekomen was en hij had tot mij gezegd: „BRINIO, dien mij bij uw vader aan! ik geloof...."

„Dat gij 't evenmin gedaan hadt als deze knaap, BRINIO," antwoordde de Centurio lachend. „De zoon van een WERNER, die den Romeinschen Cesar CALIGULA openlijk durfde uitlachen, omdat hij zijn krijgsvolk schelpen en horens liet rapen, als krijgstropeeën van de overwinning, welke de lafaard voorwendde op de Britten behaald te hebben, zal op zestienjarigen leeftijd wel een even hoog hart gehad hebben als deze knaap."

„'t Is mogelijk," antwoordde BRINIO. „En denk niet, waarde VICTOR, dat ik er uw neef een haar minder om schat. Integendeel, de knaap beviel mij met zijn open blauw oog. Zaagt ge wel, hoe dat oog eensklaps vlamde, toen hij mij dat trotsche antwoord gaf? Doch hier is zeker het ons aangewezen pad."

„O, ja; ik herken het, ofschoon de boomen die er langs staan in die tien jaren vrij wat zwaarder en lommerrijker zijn geworden," zeide VICTOR.

„ROLF!" beval BRINIO een zijner dienstmannen. „Doe HEKTOR aan den band. Hij mocht anders eens twist maken met de Ba-

tavische honden van de hoeve; want hij is een Kaninefaat, en weet in zijn domme beestenverstand niet, dat Batavieren en Kaninefaten van denzelfden stam zijn."

„En hoe moedig hij is, hij zou zeker het onderspit moeten delven voor de overmacht," hernam VICTOR, die evenals zijn metgezel, zijn paard inhield, om den dienstman den tijd te geven van af te stijgen en den hond den halsband aan te doen, waarvan hij het koord in de hand nam en toen weder opzat.

Het duurde niet lang, of ze waren aan 't hek der hoeve. Een der dienstmannen kwam naar hen toe.

„Zeg aan uw meesteres, dat BRINIO uit het land der Kaninefaten haar verlangt te spreken," zeide hij op dien toon van gezag, waaraan men herkende dat hij gewoon was om te gebieden.

De dienstman vertrok en kwam spoedig terug.

„Vrouw THUSNELDA wacht u," zeide hij.

BRINIO en VICTOR waren van hun paarden afgestegen, waarvan zij de teugels toewierpen aan de beide dienstmannen, die de hunne reeds verlaten hadden, en die, terwijl hun meester en dien reisgenoot den dienstknecht volgden, het voorplein opgingen, waar zij door een paar dienstmannen werden geholpen, om de dieren op stal te brengen. Wij volgen BRINIO en zijn makker, en treden de hoeve van CIVILIS binnen. Ofschoon slechts van één verdieping, was het huis hoog en ruim genoeg, om vrij wat bewoners te bergen. Spoedig waren zij aan de kamer, waarin zich THUSNELDA, de echtgenoot van CIVILIS bevond, en die op Romeinsche wijs door een voorhangsel van de gang gescheiden was, door welke zij gekomen waren.

THUSNELDA zat op een van die lage schemels, als toen gebruikelijk waren, en was bezig met spinnen. Tegenover haar zat haar oudste dochter HERTHA, een schoon meisje van twintig jaren. THUSNELDA, ofschoon reeds den ouderdom van vijftig jaren bereikt hebbende, was nog een schoone vrouw. Haar frisch gelaat had de kleur, welke een gezonde landstreek en een matige leefwijs geeft, 't goudgele haar was naar de wijs der Romeinsche vrouwen opgekapt en met haarnaalden vastgebonden. Haar tunica van fijne wollen stof, die tot op de voeten afhing, was een mengeling van Bataafsche en Romeinsche snede, en werd

hoog om 't midden door een gouden band vastgebonden. Het opperkleed, dat de tunica tot aan de knieën bedekte, was op den linkerschouder met een agraaf vastgemaakt, en liet haar prachtige armen in hun volle schoonheid zien, die met de welgevormde handen een goed geheel uitmaakten. Misschien verwondert ge u, dat een Bataafsche dame zoo de kleederdracht der Romeinsche vrouwen volgde; wanneer ik u echter herinner, dat AGRIPPINA met haar vrouwen eenmaal hier te lande vertoefd had, dat geen der Germaansche volken nauwer met de Cesars verbonden waren, die hen zelfs tot hun begunstigde lijfwacht gebruikten en dat het land der Batavieren en Kaninefaten overstroomd werd met Romeinsche kooplieden, die er hun waren te koop boden, dan zal die verwondering wel spoedig ophouden. Echter was die meerdere verfijning en beschaving alleen tot de hoogere klassen doorgedrongen; al droegen ook de mindere niet meer de kleeding van vóór honderd en vijftig jaren en liepen hun kinderen tot op zekeren leeftijd niet meer spiernaakt, zij hadden toch nog veel van de voormalige ruwheid behouden — minder die echter, welke in de Romeinsche kohorten hadden gediend. HERTHA was het sprekende evenbeeld harer moeder; behalve dat ze jonger was. Haar kleeding bestond uit een soort van toga, die slechts boven de schouders met een gesp was vastgehecht, waardoor hals en armen zich in hun volle pracht lieten zien; terwijl de rok, met een purperen gordel om 't midden vastgemaakt, in wijder plooien langs de slanke heupen afgolfde en door haar mindere lengte, wanneer zij stond, een voetje deed zien, hetwelk de jonge dames uit de hoogste patricische geslachten van Rome haar benijd zouden hebben. Haar goudgele lokken toonden evenals die van haar moeder, haar edele afkomst aan. Ze waren ook op 't hoofd vastgebonden, doch met een blauw lint, hetwelk gelegenheid gaf hun rijken dos te bewonderen, terwijl ze zich slechts met moeite aan dien dwang schenen te onderwerpen. De kamer was eenigszins Romeinsch gemeubeld, ofschoon de bewoner van de Tiberstad daarop veel zou hebben aantemerken gehad.

Toen de twee mannen binnenkwamen, stonden de beide vrouwen op.

„Wees welkom in mijn woonstede, edele BRINIO," zeide THUS-

NELDA, terwijl zij den Kaninefaat de hand toestak. „En ook gij, neef VICTOR, dien ik echter weinig gewacht had, hier te zullen ontmoeten; daar ik meende, dat gij met uw kohorte in Germanië waart."

„Mijn groeten, edele vrouw," antwoordde BRINIO. „En ook u, schoone HERTHA. De reden mijner komst zal ik u terstond ontvouwen; waarom gij uw neef VICTOR hier ziet, staat aan hem u mede te deelen."

„Gaat zitten," hernam THUSNELDA. „En daar ge wel dorstig van den tocht zult zijn, zal ik u bier laten brengen."

„Met uw verlof," hernam BRINIO. „We zouden gaarne eerst onze boodschap doen."

„Volstrekt niet," antwoordde THUSNELDA. „Eer we u den welkomstgroet hebben toegedronken, zult gij niets mededeelen. Onzer hoeve geschiedt te groote eer, dat we den zoon van vorst WERNER onder haar dak zien, dan dat we niet eerst volgens oud-Batavische wijs op zijn heil zouden drinken. Ook de welkomst van neef VICTOR, die ons nog steeds schuldig is, de reden op te helderen van zijn hierzijn in dit land."

Terwijl HERTHA de kamer verliet, om de noodige bevelen te geven tot het brengen van een welkomstdrank, antwoordde VICTOR:

„Tengevolge van een gebeurtenis, welke we u straks zullen mededeelen, heb ik mijn ontslag uit het leger genomen. Ziedaar de eenige reden, waarom ik hier ben."

„Uw ontslag genomen!" riep THUSNELDA uit. „En dat waarom? Een zoon van CIVILIS' zuster, die zijn vanen verlaat! Daar moet vrij wat gebeurd zijn, om zoo iets te doen plaats vinden. Of zijt ge het krijgsleven moede?"

„Dan zou ik geen waardig zoon van Batouwe zijn en den stam onteeren, uit welken ik gesproten ben," hernam de jongeling. „Er kunnen echter omstandigheden wezen, die ons dwingen tot handelingen, welke wij in elk ander geval zouden verfoeien."

„En die omstandigheden....?" vroeg THUSNELDA.

Op dit oogenblik kwam HERTHA weder binnen. Zij droeg twee groote hoorns van den oeros in de hand, met zilveren randen, kunstig (voor dien tijd altoos) met figuren besneden en

van een zilveren keten voorzien, die aan den eenen kant aan den rand, aan 't andere einde aan de met zilver gemonteerde punt vastzat. Een dienstman volgde haar met een grooten aarden kan vol gerstenbier. Een dezer horens reikte zij harer moeder over, den anderen behield ze zelf. De dienstman vulde beide.

„Drink heil, heer BRINIO," zeide THUSNELDA, terwijl zij er haar lippen aan zette. Daarna reikte zij den horen aan den Kaninefaat over, die hem aannam, zijn rechterarm door de zilveren keten stak en den drinkhoorn met de linkerhand aan den mond bracht.

„Wees heil!" zeide hij, en dronk den horen, die vrij wat bier bevatte, langzaam maar in één teug leeg. Daarop hield hij hem den schenker toe, die hem andermaal vulde, en in weinige oogenblikken had zijn inhoud denzelfden weg gevonden als de vorige.

„Uw welkomst, neef VICTOR!" zeide HERTHA, terwijl zij haar lippen zette aan den drinkhoorn, welke zij den jongen centurio toebracht.

„Uw heil, nicht HERTHA!" antwoordde de jongeling, den beker ledig drinkende.

„Uw heil, moei THUSNELDA!" zeide hij, toen hij dien voor de tweede maal had laten vullen.

Nadat beide horens aan den dienstman overhandigd waren en deze 't vertrek verlaten had, begon BRINIO:

„'t Was dezen morgen, Vrouw THUSNELDA, dat uw neef VICTOR op mijn hoeve trad. Verwonderd, hem bij mij te zien, vroeg ik hem, waarom hij zoo onverwachts was teruggekomen, en zich niet terstond naar de Batouwe begeven had. Het antwoord, hetwelk hij mij gaf, was, dat hij mij wenschte te raadplegen omtrent een zaak, waarvan hij mij de tijding bracht. Daar ik intusschen oordeelde, dat ook de gade van CIVILIS daarin stem moet hebben, zoo hebben wij ons herwaarts begeven. — Ziedaar de reden onzer komst."

„En welke is die tijding?" vroeg THUSNELDA.

„Laat thans VICTOR spreken," hernam BRINIO. „Hij is de overbrenger der tijding; en als gij hem gehoord hebt, edele THUSNELDA, zal het u zeker niet langer verwonderen, dat hij Romes vanen vaarwel heeft gezegd."

„Gij weet, moei," zeide VICTOR, „dat Keizer NERO, die tegenwoordig te Rome als Cesar op den troon zit, bekend is om zijn wreedheid. Toch zijn hem de Batavieren trouw gebleven; ja toen er een samenzwering tegen hem gesmeed werd, heeft zijn Bataafsche lijfwacht hem zoo zeer beschermd, dat hij aan ieder van hen 2000 sestertiën [1]) heeft geschonken; met de belofte, dat zij voortaan kosteloos van koren zouden voorzien worden."

„Dat is mij bekend," antwoordde THUSNELDA.

„'t Schijnt echter, dat de landvoogden niet zoo gunstig over onze landgenooten denken," hernam VICTOR. „FONTEJUS CAPITO ten minste, die AVITUS in 't bewind over Neder-Germanië opvolgde, heeft, misschien om zijn keizerlijken meester in wreedheid en willekeur na te volgen, goedgevonden, uw zwager, mijn oom JULIUS PAULUS, van muiterij te beschuldigen, en hem ter dood doen brengen."

„Bij WODAN! VICTOR!" riep THUSNELDA uit. „Heeft hij dat gewaagd! En mijn gemaal! Heeft deze dat toegelaten?"

„Uw gemaal, waarde moei, mijn oom, CLAUDIUS CIVILIS, is te gelijk met zijn broeder in ketenen geslagen, en ...."

„Ter dood gebracht!" riep THUSNELDA uit.

„Voor zoover mij bewust is, nog niet," antwoordde VICTOR. „'t Schijnt, dat de snoodaard niet gewaagd heeft, ook dezen Romeinschen ridder van 't leven te berooven. Hij heeft den man, die vijf en twintig jaren lang Rome trouw gediend, den Romein in Brittannië zulke uitstekende diensten heeft bewezen, met ketenen beladen naar Rome gezonden."

„Maar bij den onsterfelijken WODAN!" riep THUSNELDA uit. „Dat eischt wraak; En wat hebben de Batavische kohorten daar tegen gedaan? Hebben ze den geliefden veldheer niet beschermd?"

„De eerste plicht van den krijgsman is ondergeschiktheid," antwoordde VICTOR. „Daarenboven zou het den Bataafschen kohorten weinig helpen, of ze zich verzett'en. — Rome heeft legioenen; vergeet dat niet!"

„Daarbij zou opstand onder de kohorten de zaak slechts ver-

---

[1]) *f* 150 Nederl. geld.

ergerd hebben," zeide BRINIO. „Ge begrijpt toch wel, dat CAPITO in dat geval er niet voor teruggedeinsd zou zijn, om uw gemaal het hoofd voor de voeten te leggen."

„Wat mij aanging," hernam VICTOR, „ik verkoos niet langer onder een veldheer te dienen, die zulke geweldenarijen durft bestaan. Ik heb terstond mijn ontslag genomen en ben herwaarts gereisd."

„Wat staat ons te doen?" vroeg THUSNELDA.

„Vrouw THUSNELDA," zeide BRINIO niet zonder bitterheid. „Toen nu ruim een eeuw geleden de dappere JULIUS CESAR hier in 't land kwam, was ons volk ruw en onbeschaafd. Maar de Batavieren en Kaninefaten waren een dapper volk. In plaats van ons aan te tasten en te overwinnen, sloten ze een verbond van vriendschap met ons, en bij den dondergod THOR! ze hebben zich over Batavieren noch Kaninefaten te beklagen gehad. Ook onze vaderen vonden er hun voordeel bij. Kanalen doorsnijden thans ons land, onvruchtbare poelen zijn in vruchtbare landouwen herschapen, en waar thans het loeiende rund graast, huisde vroeger de eiber en de kraan. 't Verkeer met de zonen van ROMULUS heeft onze jongelingen, onze mannen beschaafd en veredeld, onze woningen verbeterd, ons met meerdere behoeften ook meerder genot geschonken. 't Is waar, daarvoor gaven we hun ons beste, ons edelste bloed; doch ook onze krijgslieden werden door de Romeinen geëerd en op hun waarde geschat. Dat alles is sedert eenigen tijd veranderd. Rome's krijgers beginnen met minachting neer te zien op de horden van barbaren, zooals ze ons noemen; Rome's landvoogden doen ons knevelarijen ondergaan, die we welhaast niet langer zullen dulden. Gierige onderlandvoogden persen onzen landgenooten geld af; waar we vroeger niet dan welwillendheid genoten, ondervinden we barschheid. Dat kan, bij WODAN, niet langer zoo duren!"

Vrouw THUSNELDA had den Kaninefaat laten uitspreken. De aderen aan zijn slapen waren gezwollen, de vuisten gebald, zijn oogen schoten vlammen.

„Waagt men in 't land der Kaninefaten, de edellingen te beleedigen, Heer BRINIO?" vroeg zij.

„Bij WODAN! Dat zou men moeten wagen! vrouw THUSNELDA!"

riep BRINIO uit. „Als THOR de dondergod, die op zijn vurigen wagen rijdt, zou ik hen verpletteren, die mannen met hun helmen en kurassen. Van mij en wat mij toebehoort zullen ze hun handen wel afhouden. Maar de ongelukkige vrijelingen worden door hen geplaagd en uitgezogen, de kleinere adel wordt door hen verdrukt. Die burchten, vrouw THUSNELDA, tot voorraadschuren en wapenhuizen gebouwd, hebben ze tot broeinesten voor hun ongerechtigheden gemaakt. Achter hun wallen en muren rekenen zij zich veilig en zenden ze hun krijgslieden 't land in, om den akkerman en den veehoeder te plagen. Maar bij THOR! dat zal niet lang meer zoo blijven! Als de maat vol is. zal hij overloopen!"

„En gij, die een vorst en edelling der Kaninefaten zijt, kunt ge daaraan niets doen?" vroeg THUSNELDA.

„Juist omdat men mij en het mijne ontziet, ontneemt men mij de gelegenheid tot verweer," hernam BRINIO. „Doch ik weet, dat men ook op het eiland der Batavieren ongerechtigheden pleegt, dat ook de bevelhebbers van den burg van Agrippina, van Trajectum, van Dorestaden van Niovagorum in hun omtrek zich afpersingen vermeten. Thans heeft Rome het gewaagd, een van zijn edelste vorsten te beleedigen en te honen. Zal dat ongestraft blijven?"

„Gij vergeet, Heer BRINIO," hernam THUSNELDA, „dat ik slechts vrouw ben en, bij afwezigheid van mijn heer en gemaal, geen ondernemingen kan doen, welke hij zou afkeuren."

„Maar ik ben hier, als vertegenwoordiger van 't huis van CIVILIS," zei VICTOR. „Geef mij slechts volmacht, erentfeste moei; en de geheele Batouwe zal zich als één man verheffen...."

„Om evenals weleer de Cherusken, Nerviërs, en andere Germaansche volksstammen onder de ijzeren knots der kinderen van ROMULUS verpletterd te worden, VICTOR!" zeide THUSNELDA. „Doch daar komt onze oude VERMITHOR aan, die de wijsheid der onsterfelijke goden bezit. Laat ons hem raadplegen — hij zal ons wijzen raad doen hooren."

En zij gaf HERTHA een wenk, die daarop de kamer verliet en kort daarop met den Druïde terugkwam. THUSNELDA deelde hem de zaak mede.

„De adelling der Kaninefaten heeft gelijk, vrouw THUSNELDA," antwoordde de priester. „Batavieren noch Kaninefaten hebben den hoon verdiend, welke men hun aandoet; maar vrouw THUSNELDA heeft evenzeer gelijk, dat opstand de zaken nog zou vererergeren. Overal in België, Gallië en Germanië bevinden zich de Romeinsche keurbenden met kohorten van allerlei soort van Germaansche volksstammen. Ontsteekt hier de fakkel van den opstand, en ze snellen toe, om zich met den buit dezer landen te verrijken; ontsteekt haar, en bij de tijding daarvan valt het edele hoofd van CLAUDIUS CIVILIS als offer voor onzen opstand."

„Maar wat moeten wij dan doen, goede vader?" vroeg BRINIO.

„Een paar edellingen afzenden naar den landvoogd, om klachten in te leveren over zijn onderhoorigen," zeide VERMITHOR. „En dit doen met aandrang en kracht."

„En als hij er geen gehoor aan geeft?" vroeg VICTOR.

„Dan gaan ze naar den troon des Cesars te Rome," hernam VERMITHOR. „Toen nu vier jaren geleden AVITUS den Friezen belette, om de braakliggende landerijen langs den Rijn te bebouwen, zonden ze hun opperhoofden VERRITUS en MALLORIA naar Rome...." [1]).

„Waar Cesar NERO hen vriendelijk ontving en zelfs het Romeinsche burgerrecht schonk," zeide VICTOR, „maar hen ongetroost liet heengaan."

„Omdat hun eisch onrechtvaardig was;" hernam VERMITHOR, „en die akkers, ofschoon braakliggende, aan de Romeinsche

---

[1]) Terwijl VERRITUS en MALLORIA te Rome vertoefden, om tot Keizer NERO toegelaten te worden, bracht men hen naar den schouwburg van POMPEJUS; waar zij echter meer naar de toeschouwers dan naar de vertooning keken. Toen zij, te midden van de raadsheeren eenige lieden zagen, wier kleeding aanduidde dat ze geen Romeinen waren, vroegen zij, wie het waren, die zulk een onderscheiding genoten. „Dat zijn de gezanten van de trouwste en dapperste bondgenooten der Romeinen," antwoordde men hun. „Dan behooren wij daar ook te zitten," zeiden zij; „want geen dapperder en trouwer volk dan de Friezen." — Dit zeggende, gingen zij regelrecht op de tribune der raadsheeren af en zett'en zich zonder plichtplegingen in hun midden neder. De Romeinen juichten die handelwijs toe, en bewonderden de cordaatheid van hun Friesche bondgenooten.

krijgslieden behoorden. Hier echter zullen onze edellingen voor 't recht spreken."

„Alsof Cesar NERO naar recht zou luisteren!" zeide VICTOR, verachtelijk de schouders ophalende. „Goede Vader! Gij woont hier rustig en kalm op 't eiland der Batavieren, in 't gezegende Batouwe. Wanneer ge echter als ik in de Romeinsche legers gediend hadt, zoudt ge andere dingen van 't hof des Cesars vernemen. NERO is een monster!"

„Mijn vriend," antwoordde de priester, „Cesar TIBERIUS was ook een monster in wreedheid en bloeddorst; — toch heeft hij zijn bondgenooten steeds naar recht en billijkheid behandeld."

„VERMITHOR heeft gelijk," zeide THUSNELDA. „Zeker zou dat het beste middel zijn, om de geweldenarijen te doen ophouden."

't Zou u vervelen, indien ik het verdere van 't gesprek voortzette. Indien er afgezanten naar Rome zouden gezonden worden, moest er én bij de Batavieren én bij de Kaninefaten een volksvergadering plaats hebben, dat begreep men. Of echter daarvan iets gekomen is, weten we niet — de geschiedenis zwijgt er van. Liever begeven we ons eenigen tijd later onder den grooten olmboom, waar we hen alle vijf zien zitten en THUSNELDA eenige in traan gebakken koeken met reebout en 't noodige bier had laten brengen, opdat haar Kaninefaatsche gastvriend, die volstrekt niet wilde blijven, niet zonder zich versterkt te hebben, zou vertrekken.

Terwijl ze daar zaten, trad WALDEMAR, die den Druïde verlaten had om eenig wild te schieten, met boog en pijlen gewapend, de hoeve op. Hij bracht een tamelijke vracht wild mee, bestaande in hazen, korhoenders en patrijzen.

„Ha! daar is mijn neef WALDEMAR!" zeide VICTOR, „Inderdaad, waarde moei! Een waardige zoon van den dapperen CLAUDIUS CIVILIS."

„Kent ge hem nog, VICTOR?" vroeg THUSNELDA verwonderd. „Toen ge heengingt, was hij nog maar een kind."

„Hij ontmoette ons straks op den weg, moei," antwoordde VICTOR, „en we vroegen hem naar uw hoeve. Zijn antwoorden waren fier en gepast."

„Zeg eens WALDEMAR," zeide BRINIO, „hebt ge braaf wat geschoten?"

„'t Wild is overvloedig," antwoordde WALDEMAR. „Het eenige, wat mij leed doet, is, dat ik niet van uw komst onderricht was. Dan zou ik van morgen zijn uitgegaan en er voor gezorgd hebben, dat ge hazen en patrijzen op tafel gehad hadt."

„Ge zijt dus wel een goed schutter, WALDEMAR," zeide BRINIO. „Eilieve, laat ons eens een proefje van uw kunst zien."

„Met genoegen," antwoordde de knaap, „ofschoon 't u misschien zal tegenvallen. Gij Kaninefaten zijt bekend als goede boogschutters."

„Niet beter dan de Batavieren," antwoordde BRINIO. „Intusschen, van een knaap kan men nog geen meesterstuk verwachten. Zie gindschen lindeboom, aan welks stam een witte vlak is, kunt gij die op dezen afstand raken?"

„Bah!" zeide WALDEMAR trots. „Dat is een wit voor een laat, niet voor den zoon eens edellings. Let op, en ik zal u een ander wit doen zien."

Dit zeggende, nam hij de twee pijlen, die hem nog overgebleven waren, legde de een op de pees en schoot dien op een aanmerkelijke hoogte in de lucht. Eer de pijl nog op den grond was neergekomen, had hij den tweeden aangelegd en daarmede den neervallenden in twee stukken geschoten, zoodat de beide deelen aan de voeten van BRINIO nedervielen [1]).

„Inderdaad, WALDEMAR!" riep BRINIO uit. „Dat is een meesterstuk, hetwelk niemand u licht verbeteren zal. Heil, mijn jongen!" en hij bracht den knaap den drinkhoorn toe, dien hij juist had laten vullen.

„Drink heil!" antwoordde WALDEMAR; terwijl hij den hoorn langzaam, maar zonder op te houden leegdronk.

„Ge zult eenmaal een sieraad onzer legers worden en den naam van Batavieren in eere houden," zeide VICTOR.

---

[1]) Genoemd kunststuk had ruim een halve eeuw later plaats in 't bijzijn van Keizer HADRIANUS (117—138) en wel door een Bataafsch boogschutter, SORANUS genaamd. Ofschoon hij de eenige is, die als zoodanig genoemd wordt, is 't wel waarschijnlijk, dat dit kunststuk door meerdere gekend en beoefend was.

„Mits hij de bescheidenheid des knaaps bij den moed des mans pare," zeide THUSNELDA. „Ga naar binnen, WALDEMAR en denk om uw arbeid."

WALDEMAR gehoorzaamde, na BRINIO en VICTOR gegroet te hebben. En wij verlaten hen insgelijks, om ons naar een ander tooneel te begeven.

DERDE HOOFDSTUK.

Claudius Civilis.

Sedert we op de hoeve van Claudius Civilis vertoefden, is er ongeveer een jaar verloopen; de zomer heeft plaats gemaakt voor den valen herfst en deze voor den grijzen winter. Doch ook die is voorbijgegaan en de liefelijke lente heeft weer de boomen met nieuw groen gesierd. 't Is in den vooravond van een der dagen van de maand, waaraan de Romeinen den naam van hun eenigen Junius Brutus geschonken hebben, dat wij ons naar een eenvoudiger woning begeven, dan we 't vorige jaar bezochten, en die op een terp gebouwd, met haar stroodak en haar van alle sieraad ontblooten bouw, ons meer aan een der oude Bataafsche hutten der vorige eeuw doet denken. Onder 't lommer der lindeboomen, welke zich voor de hut bevinden en die reeds in vollen dos prijken, vinden we een lieve maagd zitten van ongeveer drie en twintig jaren, in druk gesprek gewikkeld met een jongeling, die omtrent een jaar ouder schijnt te zijn. Heur goudgeel haar, door geen den minsten dwang gekneld, hangt weelderig over haar gevulden hals, die even als de mollige armen, uit een linnen jakje te voorschijn komen, laag aan den hals uitgesneden, dat om haar middel eindigt in een rooden wollen rok, met lint afgezet en die even onder haar knieën reikt. De bloote voeten zijn van sandalen voorzien, met kruislinten om haar naakte beenen vastgemaakt. Ze heeft een spinrokken in de hand; 't schijnt echter dat ze vergeet te arbei-

Tresling & Co Amst

den, zoo druk is ze in gesprek gewikkeld met den jongeling, die naast haar op de zodenbank zit. Hij is gekleed in een wollen rok met korte mouwen, die zijn gespierde armen doen zien, beenkleederen, die tot boven den enkel reiken, hij heeft schoenen van schapenleer aan de voeten, die echter met geen kruisbanden aan de beenen bevestigd zijn.

We zijn in den voorzomer van 't jaar 69 na CHRISTUS. Wie beiden zijn? vraagt ge. Mij dunkt, ge zult hen wel terstond voor broeder en zuster herkennen. En dat zijn ze. Ze zijn de kleinkinderen van den priester VERMITHOR, dien we verleden jaar op de hoeve van CIVILIS ontmoetten. Hun moeder was de eenige dochter van VERMITHOR en met een aanzienlijk Kaninefaat gehuwd, die echter in een dier ongelukkige dobbelspelen, waaraan de Germaansche volken niet minder verslaafd waren dan aan hun bier, in één enkelen avond al wat hij bezat verloren had en daarop uit het land der Kaninefaten geweken was, om elders zijn fortuin te beproeven. De arme, verlatene vrouw was met haar eenjarig zoontje en haar dochtertje, dat nog aan de borst was, naar haar ouders gevlucht, die haar bij zich in huis genomen hadden. Ze was aan 't kwijnen geraakt en gestorven. Sedert ook haar moeder haar in 't graf was gevolgd, was 't huisbestuur der kleine hoeve aan HULDA opgedragen. RIDIMER, die den onrustigen aard zijns vaders geërfd had, was een echte Batavier van den ouden stempel. Hij bracht zijn tijd door met jagen en visschen, en had het toezicht over de slaven, die de kudde des grijsaards hoedden en zijn akkers bebouwden. Op dit oogenblik was hij van de jacht teruggekeerd en had zijn behaalden buit neergeworpen, waarbij zijn schoone jachthond LUXOR de wacht hield. Broeder en zuster hadden elkander innig lief en hingen met kinderlijke gehechtheid aan den goeden grijsaard, aan wien ze alles, wat zij hadden, verschuldigd waren. Toch had die gehechtheid RIDIMER nooit kunnen doen besluiten, om den wensch zijns grootvaders op te volgen en zich aan 't priesterambt te wijden, en de goede VERMITHOR, die wel inzag, dat de jongeling een slechte dienaar der Goden zou zijn, had hem niet willen dwingen en hem zijn aard laten volgen. Had hij 't niet om grootvader en zuster gelaten, hij zou reeds sedert lang zich onder de Romeinsche kohorten hebben begeven; want

oorlog en krijgsroem waren wat het hart van den vurigen jongeling begeerde. Sedert een jaar echter sprak hij er niet meer over — de behandeling, welke de Batavieren van de Romeinsche bevelhebbers ondervonden, stuitte hem tegen de borst, en, als hij de wapenen had opgevat, dan zou het liefst tegen de Romeinen zijn geweest, zooals eertijds HERMAN gedaan had; dan zou 't geweest zijn, om zijn landgenooten van de knevelarijen en onderdrukkingen te bevrijden, welke ze van de kinderen van ROMULUS moesten verduren. Van 't lot huns vaders hadden zij nooit iets vernomen; de oude man, die er misschien wel meer van wist, had dit voor hen verborgen gehouden — nooit werd er over hem gesproken; geen wonder: VERMITHOR kon 't niet vergeten, dat de Kaninefaat zijn dochter ongelukkig gemaakt had!

„Wat deert u, RIDIMER?" vroeg HULDA, toen ze bemerkte, dat het gelaat haars broeders toornig stond. „Is u onderweg iets onaangenaams overkomen?"

„Iets onaangenaams, HULDA," antwoordde hij. „Voorwaar 't is, of elke dag mijn ergernis moet vermeerderen."

„Kom naast mij zitten, RIDIMER," hernam het meisje, „en vertel mij, wat u zoo toornig maakt. Misschien ben ik in staat, uw toorn te doen bedaren."

„Die ellendelingen," begon RIDIMER, terwijl hij zich naast haar nederzette, „die ellendelingen op gindschen burcht...?"

„Alweder de Romeinen!" zeide HULDA. „RIDIMER, ge kunt nog maar niet vergeten, dat ze ons in 't voorjaar drie schapen ontstolen hebben."

„Wat schapen!" riep RIDIMER uit. „Laat hen, wat mij aangaat, desnoods al de schapen van grootvader stelen. Doch laat hen van de menschen afblijven."

„Menschen?" vroeg HULDA.

„Ja menschen," hernam RIDIMER. „Ik heb dingen vernomen, waarvan u de haren zullen te berge rijzen, dingen, die mijn bloed doen koken. De arme THUTA..."

„THUTA aan den Wolfshoek," vroeg HULDA, „aan wie we, toen ze dezen winter ziek lag, zoo menigwerf een maal eten gebracht hebben?"

„Dezelfde," antwoordde RIDIMER, „Welnu, die Romeinsche wolven, God THOR moge ze met zijn donder straffen! hebben

haar heur zoon en dochter ontvoerd en ze naar hun burcht gebracht."

„Maar RIDIMER," hernam HULDA. „Men heeft u misleid. Wel heeft grootvader ons meegedeeld, dat er een nieuwe werving bevolen is; maar de Romeinen werven geen volk dan tegen betaling van handgeld. Slechts edellingen nemen ze als vrijwilligers zonder handgeld aan onder hun vanen."

„Dat mag het geval geweest zijn, toen we nog door menschelijke landvoogden bestuurd werden — ik verzeker u, dat de Romeinsche soldaten op deze oogenblikken het land doorgaan en alles pressen, om onder de vanen van Rome te dienen.

Daar hebt ge BALDER van den Bloedheuvel. Hebben ze hem niet met geweld weggesleurd, toen hij bezig was, het land om te ploegen, waarvan hij de gerst gemaaid had ..."

„Maar BALDER was een jongeling, die onder de kohorten van dienst kon zijn. De kinderen van THUTA zijn echter ..."

„Niet goed voor soldaten, zult gij zeggen. Een knaap van vijftien jaren ..."

„En nog minder een meisje van zestien. Wat moeten ze daarmee uitvoeren?"

„Wat ze daarmee moeten uitvoeren?" hernam RIDIMER. „Wat moeten ze dan met den ouden BOPPO doen, die te zwak is, om op zijn beenen te staan?"

„Hebben ze dien dan ook geprest?" vroeg HULDA.

„Mannen, vrouwen, maagden, kinderen, alles voeren ze mede," hernam RIDIMER. „En weet ge waarom? Ik zal 't u zeggen. De arme THUTA is dezen morgen naar den burcht getogen, om haar beklag in te brengen. En wat heeft men haar geantwoord, denkt ge? — Ze kon haar kinderen terugkrijgen, mits ze een losgeld voor hen betaalde."

„Een losgeld! Maar hoe zal de arme vrouw, die slechts één koe in de wereld heeft, een losgeld betalen?"

„Toch eischen ze 't van haar," hernam RIDIMER. „Toen heeft ze haar eenige koe aangeboden. Doch men lachte haar uit. Die was genoeg voor één van haar kinderen, zeiden ze. Wat zou de ongelukkige doen? Ze bracht haar koe en kreeg haar dochter terug; haar zoon hebben ze gehouden."

„Maar dat is vreeselijk, RIDIMER!" riep HULDA. „Dat schreit tot de onsterfelijke Goden!"

„De onsterfelijke Goden; die doen wat!" zeide RIDIMER. „Waarom slaat THOR de onverlaten niet met zijn donder?"

„Laster de Goden niet, RIDIMER," hernam het meisje. „Wanneer zij zulke gewelddadigheden toelaten, zullen zij die later eens te zekerder straffen."

„Ik zou liever den wrekenden arm van CLAUDIUS CIVILIS hebben," antwoordde de jongeling. „Doch hij zucht in boeien."

„Wat zou hij, de vriend der Romeinen, daartegen ook doen?" hernam HULDA.

„Thans zeg ik op mijn beurt, laster CLAUDIUS CIVILIS niet," hervatte RIDIMER. „Wanneer hij hier was, zou hij zeker zijn verdrukte landgenooten te hulp snellen. Ik geloof ook niet, dat ze dan zulke geweldenarijen zouden wagen."

Op dit oogenblik vertoonde zich in de verte VERMITHOR op den weg, die naar zijn woning geleidde.

„Daar is grootvader!" zeide HULDA. „Zeg hem niets van 't geen ge mij verteld hebt. Hij is een vriend en voorstander van Rome's volk, en zou 't u misschien euvel duiden, wanneer gij die beschuldigingen tegen de Romeinen inbracht."

„Een vriend van Rome's volk!" riep RIDIMER uit. „Dat ging goed, zoolang Rome ons als vrienden en bondgenooten behandelde. — Ook ik ben een vriend van Rome geweest, en niets had ik liever gedaan, dan vrijwillig, niet voor geld, dienst te hebben genomen in hun gelederen. — Thans echter, nu ze ons onderdrukken, erger dan een OLENNIUS het den Friezen deed, klinkt er in mijn borst slechts één stem: den dood aan de verwoesters van mijn vaderland! — In mijn oog is het heilige verbond tusschen hen en ons verbroken, en is er maar één gevoel, dat alle Batavieren en Kaninefaten moet bezielen: wraak te nemen op de onderdrukkers onzer landgenooten."

Dit zeggende, was hij opgestaan, en had een krijgshaftige houding aangenomen.

„Maar RIDIMER," hernam HULDA vriendelijk. „Ge staat daar, als waart ge WODAN zelf, die zijn ontzaglijk zwaard zwaait. Wat zult gij, vier-en-twintigjarige jongeling tegen de machtige en in de krijgskunst ervaren Romeinen vermogen? Kom maar weer

naast mij zitten. Of liever, laat ons grootvader te gemoet gaan, die in sombere gepeinzen verzonken schijnt; want hij blikt naar den grond en bespeurt ons nog niet."

„Ga gij, HULDA," antwoordde de jongeling. „'t Is mij niet mogelijk, op dit oogenblik met een vroolijk gelaat den vriend der Romeinen te ontmoeten. Ik ga naar den schaapsstal, om te zien, of MARO hem wel goed gesloten heeft en of daar nog alles in orde is. Die menschendieven mochten weer eens zin in onze wollige beestjes krijgen."

„Goed," antwoordde HULDA. „Doch kom spoedig terug. Ge weet, dat grootvader er op gesteld is, om op den gezetten tijd den avondmaaltijd te houden en dat hij zeer ontevreden zou zijn, wanneer hij u daaraan miste."

Juist wilde zij opstaan, om haar grootvader tegemoet te gaan en maakte RIDIMER zich gereed om naar zijn schaapskooi te vertrekken, toen zich een stem naast hen deed hooren, die op een gebiedenden toon zeide:

„Blijf!"

Verschrikt zagen beiden op en werden een forsche gestalte gewaar, in Romeinsche kleederdracht gehuld, welke, ondanks den grooten mantel, van de huid van een oeros gemaakt en dien hij omgeslagen had, toch duidelijk zichtbaar was. Zijn gelaat was grootendeels in een lederen kap verborgen; maar uit zijn ééne oog (het andere was weg) zag hij beiden zoo streng aan, dat ze als aan den grond genageld waren. Hij sloeg de kap weg, en onze jonge lieden zagen een door de lucht verweerd gelaat, doch dat ondanks de verwoestingen, welke het staal des vijands en de vermoeienissen der veldtochten daarop gemaakt hadden, toch iets had, dat den edelling verried.

„Heer CLAUDIUS CIVILIS!" riep de jongeling uit.

„Ja, ik ben CLAUDIUS CIVILIS," antwoordde de andere, „en mijn ooren hebben vernomen, wat gij daar zooeven aan dat meisje hebt medegedeeld. Is dat waar, knaap?"

„Waartoe zou ik mijn zuster leugens verhalen, Heer?" vroeg RIDIMER.

„Uw zuster? Dus zijt gij de kleinzoon van VERMITHOR?"

„Die ben ik," antwoordde de jongeling. „Onze vader was GANASCUS.

„GANASCUS?" vroeg CIVILIS nadenkend. „Dezelfde, die vee en schapen, land en huis verspeelde, en toen van alles beroofd, vrouw en kinderen verliet, om ..."

„Heer CIVILIS," zeide de jongeling, terwijl hij de vuisten balde. „Ge werpt daar een zware beschuldiging op mijn vader.."

„Toch is het zoo, jongeling," antwoordde CIVILIS. „Uw vader GANASCUS was een edelling onder de Kaninefaten, een rijk man, die koeien en schapen en land in overvloed had. Op zekeren heilloozen avond verloor hij alles met de dobbelsteenen. Gelukkig, dat hij er vrouw en kinderen en eigen lijf nog niet bij verspeelde, anders waart ge, hoe edel ook uw afkomst is, een laat geweest, mijn jongen."

„Maar, Heer!" riep RIDIMER uit.

„Bedaard, mijn vriend," hernam CIVILIS glimlachend. „Uw vader was een man van eer. In eerlijk spel verloor hij zijn goed, omdat de fortuin hem tegen was. Maar hij heeft ook alles eerlijk en trouw overgegeven. Geen klauw heeft hij teruggehouden. En daarom kleeft er geen smet op uw naam, mijn kinderen. Uw grootvader nam uw moeder en u in huis — ze hadden geen steen meer om 't hoofd op neder te leggen. Doch wat spreek ik van vervlogen tijden? Ik heb daar zooeven gezien, dat gij een waardige zoon van GANASCUS zijt. Waarschijnlijk zal ik uw diensten noodig hebben."

„Beschik over mij," zeide RIDIMER, wiens toorn thans geheel bedaard was. „De man, die zulk een getuigenis van mijn vader aflegt, kan desnoods over mijn leven beschikken."

„Misschien hebben we dat leven later noodig," hernam CIVILIS, „ten minste de kracht van dien gespierden arm, die te lang slechts de dieren des velds vervolgd heeft, en beter zou zijn, om 't schild te voeren en de framee te omklemmen. Doch daar is uw grootvader. Hem moet ik spreken. Straks zal ik u waarschijnlijk noodig hebben."

VERMITHOR was nu reeds zoo dicht genaderd, dat hij kon hooren, hoe er bij zijn woning onder de lindeboomen gesproken werd. Hij hief dan ook het gebogen hoofd op en verhaastte zijn tred. Spoedig was hij bij ons drietal.

„Heer CLAUDIUS CIVILIS!" riep hij uit, toen hij den Romeinschen veldheer herkende. „De goden zijn gedankt, die onze

offers hebben aangenomen en onze gebeden verhoord! Wij achtten u reeds voor verloren."

„De dood van Cesar NERO kwam mij te rechter tijd te stade," antwoordde CIVILIS. „Mijn oude krijgsbevelhebber, GALBA, beklom den troon, en gaf mij de vrijheid terug. Doch ik wenschte u te raadplegen, VERMITHOR."

„Volg mij slechts, Heer," antwoordde de priester, en beiden traden de woning binnen.

„Daar gebeuren hier, sedert ik weg ben geweest, vreemde zaken, VERMITHOR," begon CIVILIS, toen ze beiden gezeten waren. „Ik heb uw neef daar een paar staaltjes hooren vertellen, die de goden om wraak aanroepen."

„Heer," antwoordde VERMITHOR. „Men behandelt ons vrije Batavieren niet als bondgenooten, maar als slaven. 't Is echter noch de Cesar van Rome, noch zijn plaatsbekleeder, die dit doet — 't zijn slechts de oversten en honderdmannen, die zich achter hun burchten schuil houden en ons 't bloed uit de aderen persen."

„'t Zelfde wie het doen, VERMITHOR," zeide CIVILIS. „Mij hindert het; en niet tevergeefs heb ik het aan de troonsbeklimming van Cesar GALBA te danken, die nu reeds ter ziele is, dat ik dit gezegende land terugzie."

„Cesar GALBA dood!" riep de priester uit. „Daarvan wist ik niets."

„Cesar SERVIUS SULPICIUS GALBA was eens een groot krijgsman, VERMITHOR. Maar hij was te oud geworden [1]) om met vaste teugels een bewind te voeren, door Cesar NERO zoo deerlijk in de war gebracht. Toen hij de oude krijgstucht onder de legioenen wilde herstellen, gaven ze hem ten antwoord dat *zij* het waren, die de keizers aanstelden."

„Inderdaad, in die bewering hadden ze zoo geheel en al geen ongelijk," hernam VERMITHOR. „Hij ten minste had zijn kroon aan de legioenen van Gallië en Spanje te danken."

„En aan onze acht kohorten die Keizer NERO uit Brittannië had laten ontbieden. Doch hij behandelde hen niet beter dan hij 't zijn legioenen deed. Karig als hij was, beloonde hij de

[1]) Twee en zeventig jaren.

diensten der laatsten slecht; de eersten zond hij naar Brittannië terug, en liet ze zonder eenige belooning trekken."

„Dat was onverstandig van hem," zeide VERMITHOR.

„Door mijn boeien te slaken, poogde hij hun morren te stuiten," hernam CIVILIS. „Doch onze Batavieren weigerden, den wapeneed anders te doen, dan aan den Romeinschen raad; terwijl ze vrij luid te kennen gaven, dat ze een keizer zouden kiezen, die aan al de legers zou behagen. Spoedig was dit geschied; te Colonia Agrippina riep men AULUS VITELLIUS [1]) den opvolger van CAPITO in 't bewind over Neder-Germanië, tot Cesar uit."

„En Keizer GALBA?"

„Kreeg welhaast een nieuwen vijand in MARCUS SALVIUS OTHO, landvoogd van Lusitanië [2]) die zich gekrenkt gevoelde, omdat de Keizer niet hem tot zijn opvolger benoemd had. Geheel Rome geraakte in opstand, Cesar GALBA en zijn gunsteling PISO LUCINIANUS, dien hij tot zijn opvolger benoemd had, vielen onder de zwaarden der moordenaars [3]) en OTHO werd als keizer uitgeroepen."

„Zoodat Rome nu twee Cesars heeft!" zeide VERMITHOR.

„Wacht maar; mijn verhaal is nog niet uit," hernam CIVILIS. „VITELLIUS, vernemende, wat er te Rome gebeurd was, wilde zich nu met alle kracht tegen zijn mededinger naar den troon handhaven. Twee legers trokken langs verschillende wegen uit Germanië op, een onder VALENS en een onder CECINA. De eerste had de dwaasheid, van, toen hij te Ticinum gekomen was, acht Bataafsche kohorten weg te zenden naar België, om daar eenige volgelingen van OTHO te verslaan. Welk een ontevredenheid dit onder de onzen verwekte, kunt gij begrijpen."

„Natuurlijk," zeide VERMITHOR.

„Zelfs de Romeinsche legioenen begrepen 't verkeerde van die handelwijs," hervatte CIVILIS. „Hoe kan de veldheer het leger van zijn dapperste strijders berooven!" riepen ze uit. „Is dan 't behoud van een wingewest van meer belang dan dat

---

[1]) Den 3den Januari 69.

[2]) Portugal.

[3]) 15 Januari 69.

van Rome en het rijk. Kan er een volkomen overwinning slechts in Italië behaald worden; waarom ons dan het dapperste en sterkste gedeelte van ons leger te benemen?" VALENS wilde de oproerlingen met geweld tot zwijgen brengen; daardoor werd de zaak nog erger — de veldheer zag zich genoodzaakt, zich in 't kleed van een slaaf voor de woede der getergde krijgsknechten te verbergen."

„En hoe ging 't nu verder?" vroeg VERMITHOR.

„Cesar OTHO was de benden van VITELLIUS te gemoet getrokken. Hij overwon hen driemalen; doch werd bij Bedriacum [1]) zoo geducht geslagen, dat hij aan de kans om den troon te behouden begon te wanhopen, Hij doorstak zich zelf en liet den troon aan VITELLIUS over."

„Dus is er toch maar één keizer in Rome," zeide VERMITHOR. „Ofschoon drie in een jaar wel wat veel is."

„Luister slechts ten einde toe, VERMITHOR," hernam CIVILIS. „Onze Batavische ruiters hadden in den slag bij Bedriacum den Romeinschen Cesar groote diensten bewezen, en 't is voornamelijk aan hen, dat VITELLIUS de zegepraal te danken had. Doch de legioenen in Syrië, die toch ook eens een keizer op den troon willen zetten, hebben hun opperbevelhebber TITUS FLAVIUS VESPASIANUS tot Cesar uitgeroepen; en 't is daarom, dat Keizer VITELLIUS, zich tegen den storm, die hem uit Azië dreigt, willende versterken, bevel gegeven heeft, om in 't land der Kaninefaten en Batavieren nieuwe hulptroepen te werven."

„'t Geen ze op zoo schandelijke wijs doen," zeide VERMITHOR, „dat het om wraak schreit."

„Ik weet het, ik weet het, VERMITHOR," hernam CIVILIS. „En ik verzeker u, dat het Rome duur te staan zal komen. Ik zelf...."

„Gij?" vroeg VERMITHOR verbaasd. „En naar uw gewaad te oordeelen, zijt ge weer in uw vorige waardigheden hersteld...."

„Luister," hervatte CIVILUS. „Vijf en twintig jaren lang heb ik Rome's adelaar trouw en eerlijk gediend, zooals 't een bondgenoot, een Batavier betaamt. Wat is mijn loon daarvoor geweest? Mijn edelen broeder JULIUS PAULUS hebben ze van op-

---

[1]) Een dorp op den weg van Cremona naar Verona.

roer beschuldigd en vermoord, mij, een vrijen zoon van Batouwe, als een slaaf geboeid, naar Rome gezonden. Alleen omdat ze de wraak van mijn volk vreesden, hebben ze mij de vrijheid hergeven en mij in mijn waardigheden hersteld, onze kohorten hebben ze op allerlei wijzen geminacht en beleedigd, en nu, ten overvloede begaan ze op 't eiland der Batavieren en in 't gewest der Kaninefaten dingen, die luide om de wraak der goden roepen. VERMITHOR, in deze borst kookt het; daar ligt op den bodem van mijn ziel slechts één woord: „Wraak!" Wraak over het bloed van JULIUS PAULUS, wraak over deze handen, die ketenen hebben gedragen, wraak over de afpersingen mijner landgenooten! — VERMITHOR, een HANNIBAL en een SERTORIUS waren eenoogig even als ik, en ze hebben ieder op zijn beurt Rome doen sidderen. Een andere eenoog zal de stad der zeven heuvelen op zijn grondvesten doen trillen. Een andere HERMAN zal er onder de Batavieren opstaan; ze zullen den vrijen nek opheffen, en al zouden ze ook eens, als de bewoners van Carthago, het kouter tot zwaarden en lansen moeten omsmeden — het volk, dat aan de boorden van Rijn en Waal woont, zal aan de kinderen van den Tiber leeren, dat het nog merg in de beenderen en spieren in de gewrichten heeft, om den bliksem van 't Kapitool te tarten!"

Met eerbied en bewondering had VERMITHOR den Bataafschen edelling aangezien.

„Inderdaad, WODAN kan niet vreeselijker zijn, als hij in zijn toorn tot den oorlog oproept!" riep hij uit. „Maar...."

„Nu, wat maar?" vroeg CIVILIS ongeduldig. „Kan de priester der Goden nog tegenwerping maken?"

„Heer," zeide VERMITHOR. „De Romeinen zijn machtig. Ze hebben groote legers en sterke bondgenooten. Zou 't niet voorzichtiger zijn, den weg der onderhandeling in te slaan en...."

„Voor mij is die tijd voorbij, VERMITHOR. Vergeet niet, wat ik persoonlijk te wreken heb...."

„Doch wanneer wij het onderspit delven...?" waagde VERMITHOR in 't midden te brengen.

„Mijn besluit is genomen, VERMITHOR," antwoordde CIVILIS kalmer. „Denk echter niet, dat ik als een onbesuisde knaap, als een onbezonnen jongeling zal handelen. Ik zal mij van bond-

genooten verzekeren; ik zal de vossenhuid aan de leeuwenhuid naaien. VITELLIUS' satellieten onderdrukken onze landgenooten — ik kies de zijde van VESPASIANUS."

De priester schudde het hoofd, hetzij hij den edelling niet begreep, of dat hij nog vreesde tegen den kolossus op te staan, die in staat was, een klein en nietig volk als de Batavieren te vermorzelen.

„Wik en weeg wel de zaak, welke gij wilt beginnen, Heer," zeide hij. „En raadpleeg vooral de machtige Goden."

„Dat zal ik," hernam CIVILIS. „En ik wil, dat zij mij gunstig zijn, begrijpt ge, VERMITHOR. Luister! Ge zult zorgen dat er een offermaal worde aangericht in 't heilige bosch [1]). Ik zal de hoofden der Batavieren daar op een gastmaal noodigen. — WODANS priesters zullen ons goede voorspellingen doen. Ge verstaat mij."

„En de priesteres VELLEDA?" vroeg VERMITHOR. „Hoe is zij gezind?"

„We zullen ook haar tot onze plannen weten over te halen; wees daarvan verzekerd. Ik kan dus op u rekenen?"

„Met de eerstkomende volle maan," antwoordde VERMITHOR.

„Goed zoo," hernam CIVILIS. „Wat mij daar te binnen schiet; ik heb zoo straks vernomen, dat de roovers van den burcht u drie schapen ontstolen hebben. Hebt ge daarover uw beklag ingeleverd?"

„Wat zou 't baten, Heer?" antwoordde VERMITHOR. „Waar men menschen rooft, ontziet men zich weinig, om schapen te stelen."

„Ge hebt gelijk, VERMITHOR," hernam CIVILIS. „'t Zou u ook niet geholpen hebben. Maar de priester der onsterfelijke Goden moet geen schade lijden. Ik zal u morgen twee mijner beste melkkoeien zenden ter vergoeding van 't u ontvreemde. — Neen, geen dank! Ik reken op uw hulp. Doch van iets anders gesproken. Die kleinzoon van u schijnt een dappere knaap."

„Slechts al te dapper, Heer," antwoordde VERMITHOR „'t Is een aard naar zijn vader. Ik had hem tot mijn opvolger bestemd; doch ik heb daarvan moeten afzien."

---

[1]) Waar dat geweest is, is onzeker. We zullen ons daarover dan ook maar niet vermoeien.

„Daartoe is de knaap ook zoo min geschikt, als een os om bardenliederen te zingen," zeide CIVILIS glimlachend. „Ik vernam echter van hem, dat hij een zoon van GANASCUS is."

„Helaas, ja," antwoordde VERMITHOR. „Zijn vader verspeelde al zijn have, en liet mijn dochter met twee kinderen berooid achter. Daarop begaf hij zich naar de Cauchen, die hem aan 't hoofd van eene vloot plaatsten, waarmede hij al de kustlanden langs den Noorderoceaan, die aan Rome onderworpen waren, onveilig maakte [1]).

„Zoo, was dat die zelfde GANASCUS?" zeide CIVILIS. „Zijn schepen werden door de drieriemsgaleien van CORBULO in den grond geboord. Hij moest vluchten. Weet ge ook wat er sedert van hem geworden is?"

„Hij is op last van CORBULO door gehuurde moordenaars om 't leven gebracht; 't geen zulk een wrevel bij de Cauchen verwekte, dat keizer CLAUDIUS, die toen nog regeerde, zijn veldheer beval om niet verder hun land binnen te dringen, zeer ten spijt van de Romeinsche soldaten, die gehoopt hadden, een goeden buit te behalen. Die daad was een groot verlies voor mijn kleinkinderen: want van den roof, door hun vader behaald, zou hij, wanneer hij in 't land der Kaninefaten teruggekomen was, hen in have en goed hersteld hebben."

„De vraag zou geweest zijn, of hij 't ooit zou gewaagd hebben, in 't land der Kaninefaten terug te komen. Hij was een vijand der Romeinen."

„En niet ten onrechte," hernam VERMITHOR. „Weet ge wel, dat het een Romein was, die hem zijn bezittingen afwon?"

„Dat wist ik niet," antwoordde CIVILIS. „Maar 't was eerlijk spel, en volgens de Oud-Germaansche zeden...."

„Of het eerlijk spel was, zal ik niet beslissen," antwoordde VERMITHOR. „Ik weet wel, dat er groote verdenking tegen den Romeinschen bevelhebber bestond, dat hij valsche dobbelsteenen zou hebben gebruikt. Zooveel weet ik, dat GANASCUS er van overtuigd was."

„En toch heeft hij zijn goed overgeleverd?"

---

[1]) GANASCUS of GANSKE. Die vloot der Kauchen kan men aanmerken als de eerste kiem van Neerlands zeewezen.

„Omdat hij 't niet bewijzen kon. In 't vuur van 't spel had hij daarop geen acht geslagen. Later echter maakten zijn vrienden hem daarop aandachtig. Hij oordeelde het een lage uitvlucht, en gaf daarom al zijn goederen aan den Romein over."

„Waarin hij handelde, zooals 't een braven Kaninefaat paste," hernam CIVILIS. „Heeft de Romein zich trouweloos gedragen, de eer van den Germaan eischt, dat hij 't gesloten verdrag niet verbreekt. Had hij de zaak onder 't spelen gemerkt — 't ware iets anders geweest. Doch, we dwalen zoodoende van ons onderwerp af. De zoon van GANASCUS is dus een dapper jongeling?"

„Al te dapper, zooals ik u reeds zeide," antwoordde de Druïde. „Zonder te weten, wie zijn vader ongelukkig gemaakt hebben, koestert hij een haat tegen de Romeinen, die mij dagelijks vrees aanjaagt, dat hij nog den een of anderen dag zich te buiten zal gaan; 't geen natuurlijk op zijn ondergang zou uitloopen."

„En kan ik hem genoegzaam vertrouwen, om hem met een gewichtige zending te belasten?" vroeg CIVILIS.

„Door mij opgevoed en met het bloed van GANASCUS in zijn aderen, kunt gij op hem rekenen, edele CIVILIS," antwoordde de grijsaard. „Vooral, wanneer gij hem laat bemerken, dat de zending, welke gij hem toevertrouwt, in 't belang van ons volk en ten verderve van dat van ROMULUS is."

„Genoeg; roep hem hier. Ik zal hem een zending opdragen, welke ik niet gaarne aan iedereen zou willen toevertrouwen."

„Ik zal hem roepen," zeide VERMITHOR, die zich gereed maakte, het vertrek te verlaten.

„Wacht nog even," hernam CIVILIS. „VERMITHOR, ik heb gehandeld als een zeer onervaren veldheer, en u een gedeelte mijner plannen ontvouwd. Het zij u een bewijs, hoe hoog ik u schat. Ik verlang echter, dat ge mij belooft, die plannen geheim te houden en er zelfs aan WODANS opperpriester geen enkel woord van te ontsluieren. Geen sterveling dan gij en uw kleinzoon behoeven iets van onze plannen te weten. Zelfs mijn neven VICTOR en VERAX, die mijn bondgenooten zijn, dragen daarvan geen kennis."

„En uw neef JULIUS BRIGANTICUS?" vroeg de priester.

„Helaas! JULIUS BRIGANTICUS zal, vrees ik, den Romeinen

trouw blijven, VERMITHOR," antwoordde CIVILIS. „Ik heb hem onder de hand laten polsen, en ik weet bijna zeker dat hij in 't veld tegenover mij zal staan."

„Hem deert dus de schande niet, zijn geslacht aangedaan?" vroeg VERMITHOR.

„'t Schijnt wel van niet," antwoordde CIVILIS eenigszins bitter. „En, omdat we die schande niet gaarne zouden vergrooten, door een verrader in ons geslacht te hebben, zullen we hem eenvoudig buiten spel laten. Doch roep thans uw kleinzoon, en laat ons dan alleen."

VERMITHOR verliet het vertrek, en kort daarop trad RIDIMER binnen.

„Gij wenscht mij te spreken, edele Heer?" vroeg de jongeling.

„Juist, RIDIMER," zeide CIVILIS. „Ik heb u iets te zeggen."

„Spreek, edele Heer," antwoordde RIDIMER. „Wat begeert ge van mij?"

„Gij haat de Romeinen, niet waar?" vroeg CIVILIS.

„Niet meer, dan mijn grootvader hen vereert," hernam de jongeling.

„Dat is zoo sterk niet meer, RIDIMER," hernam CIVILIS. „Er is te veel gebeurd om nog met onze bondgenooten weg te loopen."

„Bondgenooten!" zeide RIDIMER bitter. „Mooie bondgenooten, die ons vertrappen!"

„In naam zijn ze het toch nog," hervatte CIVILIS. „Doch, RIDIMER! Indien ge reeds daarom den Romeinen haat toedraagt, dan zal ik u iets mededeelen, waardoor uw haat ten toppunt zal stijgen; iets, dat u tot razernij zou voeren en u, wanneer ge uw zelfbedwang niet behieldt, tot daden brengen, welke u wissen ondergang naar zich zouden sleepen. Beloof mij dus, alvorens ik 't u mededeel, dat gij geenerlei persoonlijke wraak tegen eenigen Romein zult nemen, waardoor gij onze zaak zoudt benadeelen."

„Onze zaak? Wat beteekent dat, Heer?" vroeg RIDIMER.

„Jongeling," hernam CIVILIS. „Ge zijt nog jong, en 't is bij ons Batavieren geen gewoonte, om jonge lieden met een gewichtige zending te belasten. Maar gij zijt opgevoed door den wijzen en voorzichtigen VERMITHOR, en ik durf u een geheim mede te deelen, waarvan ik voor den priester der Goden nog

slechts de uiterste tippen des sluiers heb opgelicht. Wanneer gij dat geheim bewaart en u tevens van elke onbezonnen daad van wraakzucht belooft te onthouden; dan zult ge zekerder wraak op de Romeinen nemen, dan wanneer ge onbezonnen den een of anderen soldaat den kop klooft, die toch slechts de bevelen van zijn meester ten uitvoer brengt, ja, wanneer ge zelfs den bevelhebber vermoorddet."

„Ik beloof 't u, Heer," antwoordde RIDIMER.

„Gij zweert het?" vroeg CIVILIS.

„Bij de onsterfelijke Goden!" antwoordde RIDIMER. „Bij den grooten WODAN, in wiens Walhalla ik eenmaal hoop aan te zitten, om oud bier te drinken uit de schedels en bekkeneelen mijner verslagen vijanden."

„Die nog te verslaan zijn," hernam CIVILIS, glimlachend over de bijvoeging des jongelings. „Doch, neem mijn woord als edelling, dat ook die tijden voor u zullen komen. En dan zullen 't geen schedels van Gallen of Britten, van Belgen of Germanen zijn. Ze zullen 't wezen van de Romeinen of van hun bondgenooten!"

„Wat zegt ge daar?" riep RIDIMER uit. „O, herhaal 't nog eens, bid ik u! Van de Romeinen of hun bondgenooten?"

„Zooals ik u zeg, jongeling," antwoordde CIVILIS. „Binnen kort zullen de volken van deze landen opstaan tegen Romes gezag en gij zult onder onze vanen dienen."

„O, groote Goden! Welk een tijding!" riep RIDIMER uit. „Waak of droom ik, en is 't wel de edele CLAUDIUS CIVILIS, die mij dat verzekert?"

„Het is CLAUDIUS CIVILIS," antwoordde de Bataafsche veldheer, „die aan uw jeugdige ooren een geheim toevertrouwt, waarvan één enkel woord, ook slechts gelispeld, den wissen ondergang van geheel Batouwe zou ten gevolge hebben."

„Eer sla mij THOR met zijn donder, en schenke mij FREIJA nooit de zaligheid van den echt," zeide de jongeling, „eer er één woord over mijn lippen zal komen, dat ook in de verte die heugelijke tijding zou kunnen verraden."

„Indien ik slechts een enkel oogenblik aan u getwijfeld had," hernam CIVILIS; „ik zou u mijn geheim niet hebben meegedeeld. Maar ik wist, dat de zoon van GANASCUS geen vuriger

wensch zou voeden, dan den ondergang en den dood zijns vaders te wreken, op hen, die dien ondergang bewerkt en hem vermoord hebben."

„Hoe!" riep de jongeling uit. „Verklaar u nader, Heer! Weet ge iets meer van 't lot van mijn ongelukkigen vader, dan ik er ooit van heb kunnen te weten komen?"

CLAUDIUS CIVILIS deelde aan RIDIMER mede, wat hij zooeven van den priester vernomen had.

„En nu," eindigde hij, „zult ge den Romeinen zeker geen minderen haat toedragen dan ik, die den dood eens broeders en mijn eigene geschondene eer op hen te wreken heb."

„De berooving en de moord eens vaders eischen nog hoogere wraak, Heer," antwoordde RIDIMER. „En wanneer gij mij in de gelegenheid stelt, om die wraak te volvoeren, dan ben ik met lijf en ziel uw slaaf."

„Ik *zal* u daartoe in de gelegenheid stellen, RIDIMER," antwoordde CIVILIS plechtig, „mits gij gehoorzaam alles volbrengt wat ik u opdraag. En wanneer de tijd komt, dat het zwaard wordt aangegord, dan zult gij naast mij strijden, dat beloof ik u. Doch die tijd is er nog niet. Evenals de nijvere spin moet eerst het web worden geweven, in welks mazen zich de Romeinen zullen verwarren — *gij* moet mij helpen dat web samen te stellen, en ik beloof u, dat ge niet alleen uw dorst naar wraak aan de Romeinen zult lesschen, maar dat ge ook den rang, waarin gij geboren zijt, onder de Kaninefaten zult terug erlangen, met meer have, dan hem bedriegelijk ontstolen is. De zoon van GANASCUS zal weer onder de edellingen van 't land der Kaninefaten worden opgenomen."

We gaan 't verdere van 't gesprek met RIDIMER met stilzwijgen voorbij, omdat het ons slechts in herhalingen zou doen vallen, of ons plannen van den veldheer mededeelen, welke we eerst later bij de uitvoering zullen leeren kennen.

Den volgenden morgen was de zon nauwelijks aan den hemel, of RIDIMER zeide grootvader en zuster goeden dag en vertrok als bode van CLAUDIUS CIVILIS naar 't land der Kaninefaten.

VIERDE HOOFDSTUK.

Velleda.

't Was een donkere, regenachtige nacht, drie dagen na den avond van het door ons afgeluisterde gesprek. Er was dien voormiddag een zwaar onweder gevallen en 't weer was nu, zooals wij dat tegenwoordig noemen, van streek. Een geweldige Noordwestenwind boog de toppen der eiken en beuken van het bosch en deed hun loof dien ruischenden toon voortbrengen, die veel van 't gehuil van nachtgeesten heeft. Ondanks dien storm en dien regen en de vrees voor witte wijven of kobolden, reden onder dat bladerdak drie mannen, van welke de een de wegwijzer scheen, en zich eenige schreden vóór de beide anderen bewoog, die naast elkander reden; terwijl nu en dan het weerlicht, dat sterk en gedurig hun pad verlichtte, hen hielp, om het weinig gebaande en moeielijke spoor te houden. Beiden waren in oeroshuiden gewikkeld en hadden lederen kappen op 't hoofd, van welke het voorste gedeelte tot op hun wenkbrauwen was neergeslagen, en 't achterste tot laag in den nek hing, om zoo een echten chap à eau (waterkap) te vormen. Aan hun spraak herkennen we hen als Batavieren.

„Bij JUPITER!" zegt een hunner, aan zijn stem te oordeelen de jongste. „THOR is ons heden niet gunstig geweest, en 't schijnt, dat zijn toorn nog niet geheel bedaard is, te rekenen naar 't flikkeren zijner oogen."

„Haspel toch de goden van 't kapitool en de onze niet door

elkander, VICTOR," antwoordt de andere. „Een van beiden mocht het u ten kwade duiden, vooral nu ze op 't punt zijn een vijandelijke houding tegen elkander aan te nemen. Indien gij God THOR beschuldigt van niet gunstig jegens ons gestemd te zijn, zou ik het tegendeel kunnen beweren, en zeggen, dat juist de duisternis van den avond ons te beter beschut voor eenige bespieding."

„Bespieding, Oom!" roept VICTOR uit: „Alsof men ons hier zou kunnen bespieden. Wat de landlieden aangaat, ze slapen in hun woningen en zouden zich niet gaarne des nachts op zoo eenzame plaatsen begeven, uit vrees voor weerwolven, eunjers en andere geesten. En de Romeinen zitten veilig en wel in hun burchten, of, als ze 's nachts op roof uitgaan, doen ze 't liever in 't open veld, waar wat te halen is, dan in een eenzaam en verlaten bosch."

„Ge hebt gelijk, VICTOR," antwoordt de oudste. „En als 't weerlicht niet tusschenbeide ons pad verlichtte, zouden we veel kans hebben, om te verdwalen. 't Is hier een vervloekt ongebaand pad."

„En die ellendige wortels," herneemt VICTOR. „Dat is nu de derde maal, dat mijn paard bijna struikelt. 't Scheelt nog maar, dat het er zoodanig met zijn pooten in verward raakt, dat het den enkel breekt; dan kan ik den weg te voet afleggen."

„Het pad is niet gemakkelijk," zegt de derde ruiter: degeen die een weinig vooruitreed en bij hen kwam. „En zeker zou 't aangenamer zijn, wanneer de kwartiermaan ons haar licht ten beste gaf. Doch we moeten 't nemen, zooals de Goden het ons toezenden. 't Is van avond eerste kwartier, en op geen anderen avond dan dezen zou de profetes u ontvangen."

„Ge zijt toch wel zeker van den weg, VERMITHOR?" vraagt VICTOR.

„Zoo zeker, als ik hoop, eenmaal in 't Walhalla te komen," antwoordt de aangesprokene.

„Waar ge dorst zult moeten lijden, goede Vader," hervat VICTOR schertsend. „Want het zal u aan drinkschalen ontbreken."

„WODAN zal zijn dienaren in 't Walhalla evenmin dorst laten lijden als hij het den krijgslieden zal doen, die gesneuveld zijn, vóór zij in de gelegenheid waren, om veel vijanden te ver-

slaan," verzekert de priester. „Hem echter zal hij de plaats der zaligheid zeker ontzeggen, die door hun omgang met de Romeinen, hebben geleerd met de onsterfelijke goden te spotten."

„Met uw verlof, goede Vader," antwoordt VICTOR, die den steek zeer goed voelde. „'t Is verre van mij, dat ik het zou wagen, met de machtige goden den spot te drijven. Doch 't is mij wel eens in de gedachten gekomen, hoe *zij* het bij WODAN moeten maken, die evenals gij nooit het zwaard ter hand hebben genomen, om den vijand te bestrijden. Daar hebt ge, bijvoorbeeld, onze barden."

„Onze barden!" zegt VERMITHOR. „Jongeling! Gij spreekt lastertaal, wanneer gij zulke gedachten durft uiten. Ge zoudt aan de eeuwige zaligheid durven twijfelen van hen, die de goden met hun onmiddellijken invloed bezielen, die de taal der onsterfelijken op de lippen nemen...."

„VICTOR," hervat de oudste bestraffend. „VERMITHOR heeft gelijk. En 't is een gebrek in onze jongelieden, dat ze, bij 't goede, hetwelk ze van de Romeinen overnemen, ook het kwade navolgen, hetwelk ze bij de kinderen van ROMULUS ontmoeten. — Doch wat is dat?" roept hij eensklaps uit, terwijl hij zijn paard stilhoudt, hetwelk de anderen onwillekeurig ook doen. „Zouden we bespied worden?"

Beiden slaan de hand aan een der priemen, welke in hun gordel steken. Op dit oogenblik verlicht het weerlicht hun pad.

„'t Is een everzwijn, heer CIVILIS," zegt de priester, „dat uit het gebladerte te voorschijn komt, om eens te zien, wie zijn rust durven verstoren."

„Jammer, dat ik mijn framée niet bij mij heb," zegt VICTOR. „'t Zou een welkom geschenk voor de profetes zijn."

„Indien ge kattenoogen hadt, VICTOR, om op het monster te mikken," beweert CIVILIS. „En dan nog diende het te wachten tot ge gereed waart; want naar 't mij voorkomt, toont het ruischen der bladeren van 't lage hout aan, dat het zijn heil in de vlucht zoekt."

„We hebben het opgeschrikt," zegt VERMITHOR. „Waarschijnlijk zijn we wat dicht langs zijn leger gekomen. Ongenoode gasten als wij zijn zulk gedierte nooit welkom."

Eenigen tijd reed ons drietal zwijgend den weg op; toen ze aan een plaats kwamen, waar 't gebladerte minder dik was.

„Hier moeten we afstijgen en onze paarden vastbinden," zeide VERMITHOR. „'t Pad van hier tot aan den toren is niet berijdbaar."

„Om ze ten prooi aan den een of anderen wolf te laten?" vroeg VICTOR.

„Wolven zijn hier niet in den zomer," verzekerde de priester. „Wel des winters, als 't vriest en de honger hen aanzet. We kunnen de dieren gerust hier laten; mits we slechts zorgen, dat ze ons niet ontloopen."

„'t Is ook verkeerd, dat we geen dienstman hebben mede genomen, om op de paarden te passen," vond VICTOR. „Oom verkoos dat echter niet toe te staan."

„Wie een geheimen tocht doet, moet zich niet van onderhoorigen doen vergezellen," zeide CIVILIS. „Doch als ge bang zijt voor onze paarden, blijf gij dan bij hen."

„Waar gij beiden uw paarden vertrouwt, kan ik het mijne ook wel laten staan," antwoordde VICTOR; terwijl hij van zijn ros sprong en het aan een boom vastbond. „Ik kan niet zeggen, dat de plaats zoo vermakelijk is, om hier alleen te blijven."

„Ge zijt toch niet bang voor kobolden of eunjers?" vroeg CIVILIS lachend.

„Dat nu juist wel niet, oom," antwoordde VICTOR, „maar ik ben bang voor den regen; dat wil zeggen: 't is mij in 't geheel niet onverschillig, om in den toren van VELLEDA mij in een droog vertrek en bij een goeden drank wat van de uitgestane vermoeienissen te verkwikken."

„Ge schijnt op een goede ontvangst bij de profetes te rekenen, VICTOR," zeide CIVILIS.

„Indien we VERMITHOR niet bij ons hadden, zou ik rekenen op een afschepen aan de deur. Want het is bekend genoeg, dat de priesteres niemand bij zich op den toren ontvangt, dan die haar door de goden, of, wat het zelfde is, door hun dienaren gezonden worden. Thans echter. . . ."

„En gij verbeeldt u, dat gij haar zult ontmoeten, neef?" vroeg CIVILIS. „'t Zal al veel zijn, als ik door VERMITHORS bemiddeling toegang tot haar krijg."

„Ik ben volstrekt niet in de verbeelding, dat ik het aangezicht

der vrouw zal zien, die zich als priesteres der onsterfelijke goden in den sluier der afzondering hult," antwoordde VICTOR. „Ik vertrouw echter, dat ze door haar dienaressen hen, die toegang verkrijgen tot haar toren, wel met de meest gewone gastvrijheid zal behandelen."

„Wees daaromtrent gerust, heer centurio," zeide VERMITHOR. „VELLEDA weet te goed, hoe zij een Bataafsch edelling moet ontvangen."

Zoo sprekende, waren ze een smal voetpad opgeklommen, dat steeds glooiend omhoog liep, en stonden nu voor een uit zware en onregelmatige steenen gebakken vierkanten toren, groot genoeg van omvang om een aantal vertrekken te bevatten, en hoog genoeg gebouwd, om over de boomen van het bosch heen te zien; misschien werd het platte dak ook wel door de wichelares gebruikt tot astrologische waarnemingen. 't Was in dezen toren, dat de zoo beroemde profetes der Batavieren met haar dienstmaagden woonde, en die toren was zoo gevreesd, dat geen ongeroepene 't zou gewaagd hebben, hem te naderen.

VERMITHOR blies driemaal op een kleinen horen, hetwelk een zonderling geluid veroorzaakte, en het duurde niet lang, of de zware deur der betrekkelijk kleine poort werd geopend, en een vrouw, in een wit gewaad gehuld, met lange mouwen en dat, zonder gordel, haar tot aan de enkels reikte, kwam met een brandende fakkel van pijnboomhout in de opening.

„Wat verlangt gij?" vroeg zij.

„CLAUDIUS CIVILIS, de edelling, die in Romeinsche ketenen heeft gezucht, verlangt een onderhoud met de profetes te hebben," antwoordde VERMITHOR.

„Gij zijt drie," antwoordde de dienares, „en spreekt slechts van één."

„Ik ben VERMITHOR, priester der onsterfelijke Goden," antwoordde de Druïde. „De andere twee zijn Bataafsche edellingen: CLAUDIUS CIVILIS en zijn neef VICTOR."

„Ik zal u aanmelden," antwoordde de dienares. „Doch komt binnen en staat niet langer in den regen."

Ons drietal liet zich geen tweemaal nooden en trad in een tamelijk ruim voorvertrek, waar de dienares de fakkel in een daartoe vervaardigd toestel plaatste, terwijl zij heenging, om

haar meesteres te waarschuwen. Het duurde niet lang, of zij kwam terug en zeide:

„De profetes is bereid, den edelling in haar vertrek te ontvangen. Intusschen zal men den priester en den anderen edelling een teug bier brengen, om zich te verkwikken. Mochten zij aan iets anders behoefte hebben, zij gelieven zulks te zeggen: want niemand wordt in VELLEDA's toren toegelaten, zonder de noodige gastvrijheid te hebben genoten. Voor u, edele heer, heb ik een drinkhoorn medegebracht, opdat gij u eerst kunt verkwikken, vóór ge mij naar de profetes volgt."

CLAUDIUS CIVILIS nam den kunstig gesneden en met gouden randen en kettingen voorzienen drinkhoorn aan; een geschenk, hetwelk VELLEDA uit den een of anderen buit ten deel was gevallen, en dronk dien in één teug leeg. 't Was zulk heerlijk gerstenbier, als er slechts in WODANS brouwerij kon vervaardigd worden; wel een bewijs, dat de dienaressen van VELLEDA de kunst van brouwen verstonden, ofschoon misschien zijn deugd ook wel eenigermate aan zijn ouderdom te wijten was. Zeker is het, dat die drank CIVILIS niet alleen verfrischte, maar hem ook meer zelfvertrouwen schonk, om de zoo hoogvereerde profetes onder de oogen te komen; voor wie hij toch, als geboren Batavier, wel eenig ontzag koesterde. Toen dus de dienares hem aanbood, om uit de kruik, welke zij in haar linkerhand hield, den horen nogmaals te vullen, sloeg hij dat niet af; maar hield haar zijn drinkgereedschap toe, hetwelk hij andermaal ledigde.

Terwijl nu de dienares een andere fakkel aanstak, om hem voortelichten en naar het vertrek der profetes te geleiden, kwamen er twee andere binnen, om VERMITHOR en VICTOR van het noodige te voorzien. Wij laten hen daar zitten en volgen met CIVILIS de jonge maagd naar de kamer van VELLEDA, die in zoo hooge achting stond onder de Germaansche volken, dat ze haar later tot godin hebben verheven. Dat ze een sluwe vrouw was, weten we van verschillende schrijvers.

't Was een ruim vertrek, waar CIVILIS werd binnengeleid en waarvan de toegang door een tapijt was gesloten. De wanden waren behangen met verschillende krijgstropeën, alles geschenken, haar door overwinnaars als hulde gebracht. Haar

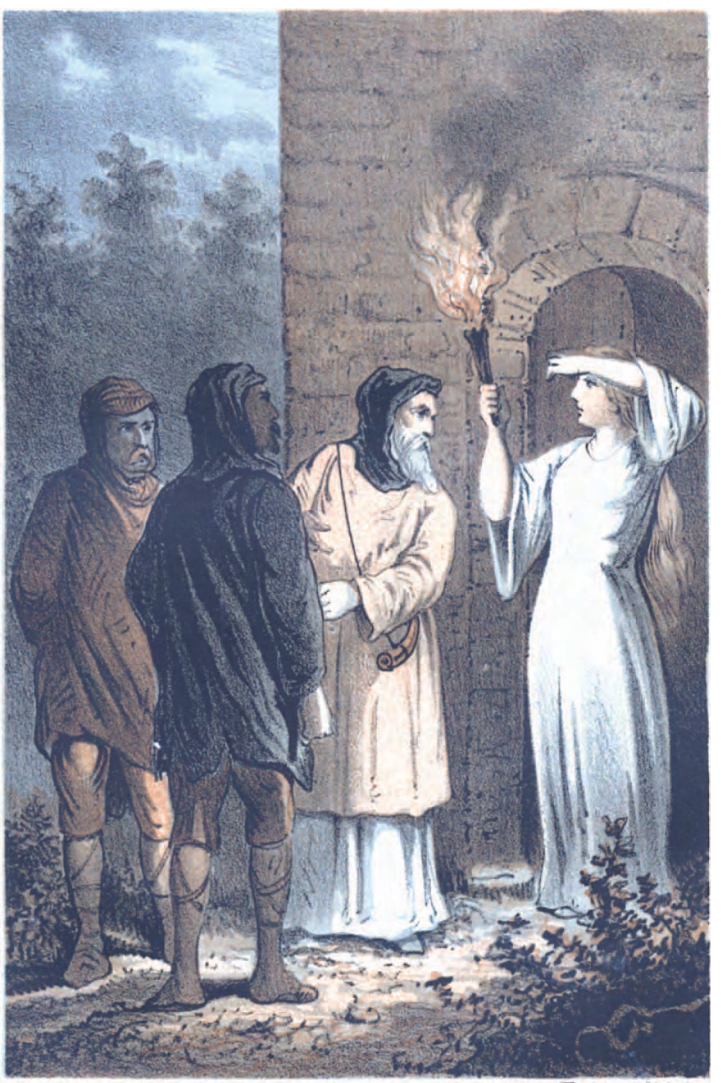
Tresling & Co Amst.

voeten rustten op een ruig berenvel en naast haar zetel stonden twee pijntoortsen te branden, die een roodachtig, vreemd licht in 't vertrek verspreidden.

Naast haar stond op een voetstuk een Romeinsch offervat, waaruit een welriekende walm opsteeg van 't een of ander kruid, hetwelk, op een vuur van plaggen gestrooid, de kamer met een aangenamen, wel wat bedwelmenden geur vervulde.

Toen CIVILIS het vertrek binnentrad, stond de profetes op. 't Was een lange, magere gedaante, gehuld in een fijn wit wollen gewaad, waarvan de wijde met zwart band opgelegde mouwen tot beneden de ellebogen nederhingen, en dat weinig van den beenigen hals liet zien, daar 't hoog om den hals sloot. Dat gewaad hing tot beneden de knieën af en was daar met twee zwarte banden opgelegd. Daaronder droeg zij een witten onderrok, neerhangende tot op haar voeten, welke hij geheel en al bedekte. Heur lang hoofdhaar, in 't midden gescheiden, en slechts door een gouden band, die om 't hoofd liep, van boven vastgehouden, golfde in rijken dos langs rug en schouders af. De scherpe gelaatstrekken, de fonkelende oogen, de spitse neus gaven haar 't aanzien van ouder te zijn dan zij was; er woonde echter in die trekken een schranderheid, of liever geslepenheid, die een onpartijdig aanschouwer terstond zouden hebben doen vermoeden, dat hij met een listige vrouw te doen had.

„Gij zijt CLAUDIUS CIVILIS," begon ze, „de man, die den Romeinen groote diensten heeft bewezen, en tot loon voor 't geen hij gedaan heeft, met ketenen beladen, naar Rome is gezonden."

„Die ben ik," antwoordde CIVILIS. „En, ofschoon in vrijheid gesteld ...."

„Wilt ge dien hoon op uw belagers wreken," viel zij hem in de rede. — „Zwijg daarvan slechts. Alles is mij door de onsterfelijke Goden meegedeeld. Ik ken uw plannen, CLAUDIUS CIVILIS, beter dan gij ze zelf misschien kent, en ik weet. dat gij een gezant hebt afgevaardigd naar BRINIO in 't land der Kaninefaten, die u goede tijding heeft medegebracht."

„Gij weet dus, dat de Kaninefaten den opstand zullen beginnen," hernam CIVILIS, door die schijnbare alwetendheid der

profetes verleid, om haar zijn verdere plannen mede te deelen. „Gij weet, dat ik zal veinzen, hun opstand te willen dempen om daardoor de door mij bewerkte Bataafsche kohorten naar mij toe te trekken, dat ik de partij van VESPASIANUS kiezende, alle verdenking van de zaak der Batavieren voor te staan van mij zal afweren."

„Ik weet het," antwoordde VELLEDA. „En de godin NEHELLENNIA is mij dezen nacht verschenen en heeft mij uw bezoek aangekondigd, en medegedeeld, dat gij de trotsche kinderen van ROMULUS zult overwinnen en grooten buit zult behalen, waarvan gij mij het mij toekomende deel zult offeren."

„Twijfel daaraan geenszins," antwoordde CIVILIS. „En als gij dat alles weet, zal u ook wel het doel van mijn komst hier op uw toren bekend zijn."

„Gij komt," hernam de profetes, die er niet aan behoefde te twijfelen, of zij zeide de waarheid, „om mijn hulp en tusschenkomst in te roepen en mij raad te vragen, hoe gij moet handelen. En ge hebt verstandig gedaan, CLAUDIUS CIVILIS: want ik zal u den wil der goden bekend maken, zooals ze mij dien ontsluierd hebben. Zoodra de volle maan aan den boog des hemels schijnt, zult ge den edellingen en den wakkersten mannen der Batavieren een offermaaltijd geven."

„De uitnoodiging daartoe geschiedt reeds," antwoordde CIVILIS, „en ik twijfel er niet aan, of ik zal bij mijn landgenooten instemming vinden met mijn plannen ...."

„Die gij echter voor hen verborgen moet houden," zeide de wichelares. „De Batavieren zijn een luidruchtig volk, CIVILIS. Ze zouden uw ware voornemens slechts al te spoedig verraden. Wie den ever in zijn leger verrassen wil, moet het niet met groot gedruisch naderen; anders schrikt hij het dier op. 't Is genoeg, wanneer gij in de borst der Batavieren slechts de begeerte ontsteekt, om de hun gedane verongelijkingen te wreken, en dat ze u tot hun opperhoofd verkiezen, die hen zal oproepen, wanneer de tijd tot handelen daar is."

„En indien ze mij eens niet tot hun aanvoerder verkozen?" hernam CIVILIS.

„Dat zullen ze doen," antwoordde VELLEDA. „Daarvoor zal *ik* zorgen."

„Gij?" hernam CIVILIS. „Dat was het juist, wat ik u kwam vragen. O, indien gij ...."

„'t Voegt den sterveling niet, der dienares der goden voor te schrijven, wat zij doen moet," hernam VELLEDA streng. „'t Zij u genoeg, de verzekering uit mijn mond te vernemen, dat gij door de onsterfelijken zijt uitverkoren, om koning der Batavieren te zijn in dezen krijg. Zorg echter, ook de andere volken van deze landen tot bondgenooten te krijgen; vooal de groote en kleine Friezen. Een voorzichtig krijgsman wacht er zich voor, dat hij geen vijanden in den rug heeft. En thans — ons onderhoud is afgeloopen. Doch CLAUDIUS CIVILIS zal den toren der profetes niet verlaten, zonder een teug wijns gebruikt te hebben."

Dit zeggende, klapte zij tweemaal in de handen, en trad de dienstdoende maagd weder binnen met een gouden schotel, waarop een beker van 't zelfde metaal, tot den rand gevuld met heerlijken wijn, welken zij der profetes aanbood. Deze dronk er een teug uit, en reikte hem toen den Batavier over met de woorden:

„Heil! aanvoerder der vereenigde Germaansche stammen!"

„Drink heil, edele VELLEDA!" zeide CIVILIS, terwijl hij den beker aannam, en dien leegdronk.

VELLEDA ging weder op haar rustbank zitten en wenkte den bevelhebber, dat hij kon vertrekken. Deze liet zich naar beneden geleiden, waar hij zijn beide tochtgenooten vond, en verliet met hen den toren, om zich weder naar de plaats te spoeden, waar ze hun paarden hadden gelaten, welke ze bestegen en den terugtocht aannamen.

Intusschen had de wind de lucht schoon gewaaid, en verlichtte de kwartiermaan hun pad, voor zooverre haar schijnsel door het dicht gebladerte kon heendringen. Een poos waren ze zwijgend voortgereden, toen VICTOR vroeg:

„Hebt ge een gunstig antwoord bekomen, Oom?"

„Alles is in orde, VICTOR," antwoordde CIVILIS. „Ik heb mij volstrekt niet over dezen nachtelijken tocht te beklagen, evenmin als de profetes het zal hebben over mij, wanneer onze pogingen met een goeden uitslag bekroond worden. Ze kan verzekerd zijn, dat ze een ruim aandeel in onzen buit zal hebben."

„Dat is niet meer dan plichtmatig, Heer," zeide VERMITHOR.

„En ook gij zult er niet bij te kort komen, goede Vader," zeide CIVILIS, „wanneer de aanstaande nachtelijke bijeenkomst in 't heilig woud goed uitvalt. — Hoe maken 't uw nieuwe koeien? Geven ze goed melk?"

„'t Zijn prachtige beesten, Heer," antwoordde VERMITHOR. „HULDA melkt ze zelf, en ze verzekert mij, dat ze nooit schooner melkbeesten gehad heeft."

„Welnu, wanneer het offerfeest naar mijn zin afloopt, dan laat ik ze door twee andere volgen," hernam CIVILIS. „Wie zich de goden tot vriend wil houden, moet het ook hun dienaren doen. En dat is niet meer dan billijk."

We laten hen hun gesprek vervolgen, en begeven ons een week later met de volle maan, in den macht van den offermaaltijd, naar de plek in 't heilige bosch, waar de bijeenkomst zal plaats hebben.

We zijn midden in een dier eeuwenheugende wouden, waarin onze voorvaderen, niet genegen om hun onsterfelijke goden binnen den engen omvang van tempelen te besluiten, bijzondere plaatsen aan hun dienst hadden geheiligd, plaatsen bekend bij allen, die hen aanbaden, doch ook (tenminste bij nacht) moeilijk te genaken door hen, die niet met de ongebaande en moeilijke wegen bekend waren. We bevinden ons op een ruim plein, aan hetwelk men door bestendig afkappen en snoeien van het in den weg staande hout een ronde gedaante heeft gegeven. Aan den eenen kant van die ruimte ziet ge een van de groote granietblokken, van boven tamelijk vlak en rustende op vier kleinere steenen. Dat is het altaar waarop de priesters dieren-, soms ook menschenoffers slachten, ofschoon we niet zouden durven verzekeren, dat die laatste barbaarsche gewoonte nog bij de Batavieren in gebruik is. Achter dezen dolmin verheft zich een reusachtige eik, de heilige boom der Germanen, die zijn knoestige takken wijd uitspreidt. Op eenigen afstand staan vóór den offersteen drie zodenbanken in den vorm van halve manen, bestemd tot zitplaatsen voor priesters en zoodanige edellingen, als 't meest in aanzien onder 't volk zijn. Aan de uiteinden dier banken zijn smeerpotten, wier vlam een roodachtig schijnsel om

zich werpt, dat een zonderling contrast vormt met het zuivere licht der maan, hetwelk hier en daar door de dichte bladerkroon der boomen heenspeelt, en allerlei vreemde figuren op de stammen der omstaande boomen doet ontstaan.

We zijn hier echter niet alleen. Eenige priesters in hun witte lange linnen kleederen gehuld, wier zoomen tot op hun voeten afhangen, met kransen van eikenbladeren om 't hoofd, zijn reeds aanwezig. In een van hen herkennen we VERMITHOR. Zes offerdienaars zijn bezig, het door hen meegebrachte hout op den offersteen te stapelen en dat met traan te begieten, opdat het spoedig vlam moge vatten; en naast het altaar staat het offerdier aan een daartoe in den grond geslagen paal vastgebonden.

Het duurt niet lang, of het plein vult zich met Batavieren, alle stevige mannen van boven de dertig jaren, sommigen nog gekleed in de oude kleederkracht van beestenvellen, op het hoofd een stierenkop, waaraan nog de horens bevestigd zijn, anderen in meer gewijzigd gewaad, enkelen ook in dat der Romeinsche kohorten; genoegzaam allen den grooten, uit dierenhuid gemaakten mantel om de schouders. Enkelen hebben ook hun zonen meegebracht, die, ofschoon ze nog geen dertig jaren bereikt hebben, toch waardig worden gerekend om aan de plechtigheid deel te nemen. Allen, die op de vergadering komen, zijn gewapend met hun strijdbijlen, priemen, zwaarden en frameeën; want geen Germaan zou ongewapend op zijn volksvergaderingen komen.

Eensklaps vervangt een diepe stilte de luidruchtige gesprekken, toen uit een toegang dicht bij 't altaar, de man verschijnt, op wiens dagvaarding allen gekomen zijn. Hij heeft, evenals de anderen, van welke de meesten te paard gekomen zijn, zijn eigen ros en die zijner metgezellen aan de dienstmannen overgegeven, welke hen vergezeld hebben, en treedt nu te voet de offerplaats op. Hij heeft de lederen kap, welke hem 't hoofd bedekte, weggeslagen, zoodat die hem nu op den rug hangt. Zijn ernstig door de zon gebruind gelaat wordt nog fantastischer gekleurd door den rooden gloed van de vlam der smeerpotten, en met zijn ééne oog, dat flikkert als zou er vuur uitspringen, ziet hij de vergadering rond. Toen hij bemerkt, hoe talrijk de opkomst is, neemt zijn streng gelaat een vriendelijke plooi aan, en groet

hij rondom zich door 't knikken met het hoofd en 't wuiven van de hand. Achter hem treedt zijn neef VICTOR, die den jongen WALDEMAR aan de hand houdt, en daarachter SIGIMER met CIVILIS' zusterszoon, VERAX.

Spoedig echter verheffen zich weer de stemmen, en mengt ook CIVILIS zich onder de edellingen, met welke hij allerlei gesprekken aanknoopt; tot eensklaps VERMITHOR op een kleinen horen blaast, het teeken dat de offerplechtigheid zal beginnen. Druïden en barden plaatsen zich nu op de voorste zodenbank, CIVILIS en de andere edellingen allen naar hun rang op de beide andere: terwijl de overigen, allen vrije mannen, zich in een breeden kring om hen scharen.

Twee priesters zijn aan weerszijden van 't altaar blijven staan; ieder van hen heeft een sikkelvormig mes in de hand genomen. Nu steken de offerdienaars een fakkel aan, en scharen zich ter wederzijde van het altaar.

Nadat een der druïden WODAN heeft aangeroepen, om het offer aan te nemen, wenkt hij CIVILIS, die van zijn zitplaats opstaat, een der toortsen grijpt, hem door een der offerdienaars aangereikt, en zich daarmede voor het altaar plaatst.

Nu voert degeen, die CIVILIS de toorts had gegeven, het offer voor het altaar. 't Is een prachtige witte tweejarige stier, een schoon beest, wiens vurig oog schuw uit den borsteligen kop 't hem angstig makende tooneel aanziet; een der priesters treedt toe en onder 't mompelen van eenige onverstaanbare woorden, snijdt hij met zijn krom mes het prachtige dier den hals af; rochelend valt het geweldige beest op den grond, terwijl de offerdienaar zijn bloed in een zilveren schaal opvangt, welke hij daarna den anderen priester toereikt, die met dat bloed het altaar besprenkelt. Daarop snijdt de priester, die den stier gedood heeft, den buik van 't offer open, en door de fakkels van de offerdienaars bijgelicht, woelt hij met zijn mes in de lillende ingewanden.

„WODAN zij geprezen!" roept hij uit. „Alle voorteekenen zijn gunstig. De onsterfelijken hebben een welgevallen aan deze vergadering!"

Een luid gemompel van goedkeuring gaat uit de menigte op, en het tegen elkander slaan van de speren getuigt van den

bijval, welken de vergadering aan de uitspraak der goden schenkt. Nu planten de offeraars hun toortsen in den grond en werpen den stier op den houtstapel. CIVILIS treedt nader en steekt zijn fakkel in 't hout, dat terstond brandt; ook de offerdienaars steken het aan alle kanten aan en weldra verheft zich een hooge vlam boven 't altaar, om het offer te verteren.

Nu rijzen vier andere priesters van hun zitplaatsen op en spreiden een wit kleed voor het altaar uit. Een hunner neemt een wit rijsje in de hand, breekt het in tallooze stukjes, werpt die met de volle hand in de hoogte, beschouwt ze daarna bij 't licht der fakkels aandachtig, en roept:

„De onsterfelijke WODAN verkondigt aan de Batavieren, dat de onderneming, waartoe zij heden avond besluiten zullen, gelukkig en voorspoedig zal afloopen."

Wederom verheft zich uit de verzamelden een gejuich; wederom slaat men met de speren tegen elkander; toen klinkt andermaal de horen van VERMITHOR en — de offerplechtigheid is afgeloopen.

Nu verandert het tooneel. Dwars over de zodenbanken worden van afstand tot afstand planken gelegd, en daarop worden door de offerdienaars en dienstmannen van CIVILIS kruiken met gerstenbier en mee, bekers, gevulde broodkorven, honigpotten, stukken gebraden vleesch en wild, benevens vruchten neergezet, alles tot hiertoe op de daartoe bestemde plaats verborgen: en allen zonder onderscheid, priester of leek, aanzienlijk en gering, scharen zich om die geïmproviseerde tafels en beginnen den maaltijd. De dienstmannen van CIVILIS zorgen, dat de ledige kruiken door volle vervangen worden; terwijl de barden van tijd tot tijd de luidruchtige gesprekken doen zwijgen door een lied aan te heffen ter eere der goden, of een zang tot lof van gestorven helden. Een daarvan wil ik u meedeelen. 't Luidde aldus:

Moedig op 't schuimende ros, met wild in den wind vliegende manen,
Reed hij aan 't hoofd van zijn volk, doodsgevaar trotsend, daarheen,
Reed hij vol strijdlust in 't hart, HERMAN, den vorst der Cherusken,
Reed hij den kamp te gemoet, KARRIBALD [1]), d' eelste van 't land.

[1]) CARIOVALDA.

Zoo rijdt God THOR door de lucht, als hij zijn donder doet dreunen,
Als hij zijn bliksemen zendt, straffend het booze geslacht,
Zoo snelt God WODAN vooruit, als hij ten strijde getogen,
Goden en menschen verwint door zijn onsterfelijk zwaard.

Moedig op 't vurige ros naakt hij den schuimenden Wezer, —
ROMULUS volk zoekt daar ver een doorwaadbare plaats;
KARRIBALD kent BATO's volk; waar de stroom zich met een snelheid een weg baant,
Stort hij zich koen in den vloed, door zijne dappren gevolgd,

Valt met den moed van een leeuw op de drommen der dappere krijgers,
Jaagt hen als kaf voor den wind, jaagt hen als stroohalmen voort;
Maar in 't beschermende bosch keeren de vijanden eensklaps,
En zij bespringen den held, even als honden den wolf.

Dapper als de ever in 't woud, die zijn weerlooze jongen verdedigt,
Zwaait hij zijn vreeselijk zwaard, wijkt voor hun overmacht niet,
Maar door hun pijlen gedood, valt nu zijn strijdros ter neder,
KARRIBALD zelf wordt gedood, door de Cherusken gedood!

Doch viel de dappere held, viel daar de bloem van den adel,
WODAN, de machtige god, nam in 't WALHALLA hen op;
Daar zitten ze allen nu aan, drinkend het bier uit de schedels
Van den verwaten Cherusk, door hen geveld in den strijd.

Door zulke gezangen en niet minder door 't overmatig gebruik van 't zware gerstenbier opgewonden, worden de aanzittende Batavieren hoe langer hoe strijdlustiger en zeker zou elke vijand het zwaar te verantwoorden hebben gehad, die hen thans had durven uitdagen. CIVILIS echter begrijpt, dat het tijdstip gekomen is, om zijn plannen te volvoeren. Van zijn zitplaats rijst hij op, plaatst zich voor het altaar en doet VERMITHOR op zijn hoorn blazen.

Op dit teeken staan allen, edelen en vrijen, van hun zitplaatsen op, en begint CIVILIS:

„Vrienden, landgenooten, edele Batavieren! Meer dan honderd jaren geleden, sloten onze vaderen een verbond van vriendschap met de Romeinen. Daarbij beloofden zij, de kinderen van

Romulus trouw bij te staan; terwijl de Romeinen zich verbonden, hen als bondgenooten te zullen eeren en beschermen. Hoe hebben wij, Batavieren, ons verbond gehouden? Onze edelste mannen en jongelingen hebben hun bloed gestort tot het vestigen van Rome's grootheid. In Brittannië, Gallië en Germanië hebben we hen doen sidderen, die Rome tegenstonden, tegen onze eigene stamgenooten hebben we 't zwaard getrokken, om onzen eed, aan Rome gedaan, te houden. Als waardige zonen van waardige vaders hebben we ons gedragen. We hebben de Romeinsche Cesars tegen hun eigen soldaten beschermd, als lijfwachten hebben we vertoefd in 't paleis van de machtigen der aarde. En wat hebben de Romeinen ons daarvoor vergolden? Ze behandelen ons niet als bondgenooten, maar als overwonnenen, wat zeg ik — als slaven! Hoeveel stemmen hebben zich in dezen nacht niet tegen hun heerschappij verheven! — Wat zijn hun stedehouders? Trotschaards, die ons als barbaren beschouwen, die een weidschen praal ten toon spreiden en zich vetmesten met de afpersingen, welke ze ons doen ondergaan. Aan oversten en honderdmannen zijn we overgegeven, die ons 't bloed uitzuigen. En nu — wat doen ze nu? Slepen ze niet onze grijsaards, onze maagden en onze nog niet volwassen zonen naar hun roofholen, om een aanzienlijk losgeld te verkrijgen of, de goden weten, wat nog erger met hen te doen? Daarom landgenooten, is het tijd om tegen hen op te staan!"

„Ja, ja!" roepen allen. „Opstand tegen Rome! Opstand tegen onze onderdrukkers?"

„Thans is het de rechte tijd daartoe, mijn vrienden," hervat Claudius Civilis. „Rome zelf is in een staat van ontbinding. Drie keizers hebben elkander in één jaar de oppermacht betwist, en thans daagt er een nieuwe Cesar in het Oosten op, om Cesar Vitellius van den troon te stooten. In de winterkwartieren hebben ze slechts oude afgestreden krijgslieden. De keurlegioenen bestaan grootendeels uit Germaansche, Bataafsche, Gallische en Friesche hulpbenden. Als we de vaan des opstands omhoogheffen, zullen ze ons toevallen. Welnu dan, verbinden we ons samen tot een kamp op leven en dood met Rome!"

Een algemeen gejuich en 't slaan der speren tegen elkander geeft de instemming der vergadering met dezen voorslag te ken-

nen. En allen verbinden zich daardoor, om als één man in den kamp voor de voorvaderlijke vrijheid te staan.

„En thans" — herneemt CLAUDIUS CIVILIS, „kiest u een opperhoofd, een, die gedurende den oorlog uw koning zal zijn."

Een luid gemompel gaat thans onder de vergaderde menigte op. De keus van een opperhoofd toch is moeilijk. Velen willen wel gaarne CIVILIS kiezen; maar er zijn meer edellingen onder hen, die er evenveel recht op hebben, en die, zelf tegenwoordig, zich gaarne aan 't hoofd van den opstand zouden geplaatst zien.

Daar blaast eensklaps VERMITHOR weer op zijn hoorn, en achter het altaar verschijnt uit het geboomte een witte vrouwengestalte, gevolgd door haar maagden. Een diepe stilte maakt zich van de vergadering meester, en op veler lippen komt de naam van VELLEDA.

Statig treedt ze voorwaarts tot vóór het altaar; daar blijft ze staan op de plaats, waar zoo straks CIVILIS gestaan heeft; doch die na 't uitspreken van zijn rede weder naar beneden gegaan is.

„Batavieren!" zegt ze met plechtige stem. „Ik heb de Goden geraadpleegd, en zoowel de vlucht der heilige vogelen als het hinniken der gewijde paarden heeft het mij voorspeld, dat gij zult zegevieren. Doch onder één voorwaarde, en die is, dat gij den man tot uw opperhoofd kiest, die alleen in staat is, uw land vrij te maken van 't juk der Romeinen. En die man is CLAUDIUS CIVILIS!"

Nadat ze dit gezegd heeft, verwijdert zij zich weer even statig, als zij gekomen is.

„CLAUDIUS CIVILIS! CLAUDIUS CIVILIS!" roepen allen; misschien behalve een enkele, die het den sluwen edelling benijdt, dat hij zich de gunst van VELLEDA had weten te verwerven, Intusschen moet die enkele zich toch aan de volksstem onderwerpen, en wordt CLAUDIUS CIVILIS met algemeen gejuich tot opperhoofd gekozen.

Daarna neemt hij allen den eed af, en spreekt den voorvaderlijken vloek over hem uit, die in den heiligen krijg zou achterblijven, of hun voornemen zou verraden. Tevens gebiedt hij, dat men voorloopig zich stil zal houden en wachten tot hij het sein

tot den opstand zal geven. Intusschen moeten de verbondenen zooveel manschappen onder zich verzamelen, als zij kunnen; opdat men, wanneer de tijd daar is, ten strijde gereed zal zijn.

En hiermede werd de vergadering gescheiden. Den volgenden dag bracht een dienstman van CIVILIS nog twee uitstekende melkkoeien aan de woning van VERMITHOR.

VIJFDE HOOFDSTUK.

De welkome bode.

We gaan ruim acht dagen terug, en begeven ons naar 't land der Kaninefaten, en wel naar de woning van BRINIO, dien we reeds op de hoeve van CLAUDIUS CIVILIS aantroffen. Indien ik u een beschrijving van die hoeve wilde geven, zou die al vrij wel overeenkomen met die van den Bataafschen edelling; alleen zoudt gij er wat meer eenvoudigheid aantreffen, zonder dat daardoor echter aan de degelijkheid was te kort gedaan; ge zoudt er een overblijfsel vinden van de voorvaderlijke gewoonten; ofschoon gewijzigd naar de beschaving, door 't verkeer met de Romeinen ook in 't land der konijnenvangers binnengedrongen. Daarbij was 't aanzien van de geheele landstreek geheel verschillend van die der Batouwe. Waar toch in deze laatste 't oog menigmaal over onafzienbare weiden en korenvelden schouwde, was hier de streek boschachtig. Immers een ontzaglijk woud strekte zich schier van de boorden der Maas tot aan de oevers van den Noordelijken engen mond (Egmond) van den Rijn uit. Intusschen moet ge u niet voorstellen, dat geheel Holland (houtland) enkel uit bosch bestond. O, neen — vooral aan den duinkant had het vette weiden en groote open plekken, waar de landman zijn graan zaaide, dat door de luwte der boomen beschaduwd voor den dikwerf scherpen Noordenwind, daar welig tierde. Op andere plaatsen vond men onafzienbare plassen, waarin reiger en meerkoet, zwanen en eenden een

heerlijk en vischrijk verblijf vonden; ginds weder ontmoette men een dier drasgronden, die ontoegankelijk voor den voet des menschen, 't aan later eeuwen zouden overlaten, om, door kunst drooggemaakt, in vruchtbare landouwen te worden herschapen. Aan een en ander, ook aan den rijkdom van groot en klein wild was het dus toe te schrijven, dat de Kaninefaten nog iets meer van de voorvaderlijke zeden en gewoonten hadden overgehouden en dat hun edellingen niet zoo algemeen in de Romeinsche kohorten hadden dienst genomen, als dit bij de Batavieren 't geval was.

Doch we waren aan de hoeve van BRINIO, en reeds een enkele blik op uitgebreide huizingen, op de groote weiden, die haar omringen en die in malschheid van gras en in schoonheid en gestalte van 't vee, dat er op graast en niet voor de beesten van de Batouwe behoeft onder te doen, zult ge aldra bemerken, dat ge ook hier bij een rijk grondbezitter zijt, en dat de zoon van WERNER in aanzien niet voor den Bataafschen edelling hoeft te wijken. Maar even trotsch als weleer zijn onbuigzame vader, die den verwaten CALIGULA in 't gezicht uitlachte, toen deze zijn vermeende overwinning op de Britten behaalde en zijn soldaten als zegeteekenen schelpen deed rapen, had de zoon van WERNER 't beneden zich gerekend, onder de vanen der Roomsche Cesars te dienen, en had hij alle hem daartoe gedane voorslagen met verachting van de hand gewezen. Mochten verscheidene zijner landgenooten, die niet zoo dachten als hij, zich beroemen op hun verkregen Romeinsch burgerschap, mochten ze pronken met hun gouden keten, hen als ridders van Rome tot loon hunner dapperheid om den hals gehangen — BRINIO verachtte die vorstengunst en was er trotsch op, dat hij den vrijen hals niet had gebogen onder den schepter der Cesars.

Denkt daarom niet, dat onze Kaninefaatsche edelling geen deel had genomen in de vruchten der beschaving, ook hier door de Romeinen verbreid. Ook BRINIO kende de taal der Latijnen, ook hij had zijn kleeding en vrij wat vormen gewijzigd naar die der Romeinen, ook hij zou — wanneer hij oprecht wilde zijn — moeten erkennen, dat hij meerdere en andere behoeften had dan zijn voorvaderen ooit gekend hadden; toch had hij bij dat alles, zonder hun ruwheid te behouden, nog wat

meer van dien geest van fiere onafhankelijkheid bewaard, die hem geschikt maakte tot de zaak, welke hij eerlang zou aanvaarden.

We treden dan de hoeve van BRINIO binnen op den namiddag van den dag, volgende op dien, waarop we 't gesprek tusschen RIDIMER en HULDA beluisterden. We zien op de zodenbank voor 't huis, onder de schaduw van eeuwenheugende beuken, een jonge vrouw zitten met haar zuigeling aan de borst. Wanneer we die vrouw aandachtig beschouwen, moeten we erkennen, dat ze schoon is, schooner nog, nu haar helder blauw oog met verrukking op den fikschen bijna eenjarigen knaap verwijlt, die aan haar boezem rust en haar zoo aanminnig tegenlacht. De goudgele kleur van haar lokken, met een band om 't hoofd vastgehouden, toont wel, dat de dochter van HEMER tot de edellingen behoort; haar kleeding is echter minder Romeinsch dan die van THUSNELDA en HERTHA.

Ze heeft den knaap, die dartelend in slaap gevallen is, op haar schoot neergevlijd, en beschouwt met innig welgevallen 't slapende kind; toen een andere vrouwelijke gedaante 't huis uit en naar haar toekomt. We behoeven 't niet te vragen wie zij is die we daar te voorschijn zien treden; 't geringe verschil in leeftijd belet ons niet, om beiden als zusters te herkennen.

„Slaapt REINDER, BATHILDE?" vroeg ze.

„Hij is daar zooeven in slaap gevallen, BELIA," antwoordde BATHILDE.

„Zal ik dan ELZE roepen, om hem naar bed te brengen?" hernam BELIA.

„O, neen, laat hem stil liggen," antwoordde BATHILDE. „Wanneer we hem nu opnamen, hadt ge kans, dat hij wakker werd, en dan zou 't vrij wat in hebben, om hem weer in slaap te krijgen.. De jongen heeft geheel en al den onrustigen aard van zijn vader."

„Die tegenwoordig zoo rusteloos is als ooit," hernam BELIA. „Zeg mij eens, BATHILDE," vervolgde zij, terwijl zij zich vertrouwelijk naast haar zuster nederzette. „Weet ge ook, wat BRINIO tegenwoordig scheelt? Hij is soms afgetrokken en peinzend — ja, dikwerf norsch en onaangenaam, zelfs tegen u."

„O, zeg dat niet, BELIA," hernam BATHILDE. „BRINIO is jegens

mij volstrekt niet anders dan vroeger. Maar er knagen zorgen aan zijn hart; er zijn zaken, die hem hinderen."

„Toch niet hier," hernam BELIA. „Wat kan hij meer wenschen dan hij bezit: een lieve vrouw, een heerlijk kind...."

„En toch verzeker ik u, dat de krachtige geest van mijn BRINIO gebogen gaat onder 't een of ander leed."

„En ge hebt hem daarnaar niet gevraagd? Ge hebt hem niet gesmeekt, u deelgenoot daarvan te maken?"

„Het past der vrouw weinig, zich in de geheimen van haar heer en gemaal te dringen," antwoordde BATHILDE. „BELIA, wanneer ook gij eenmaal gehuwd zijt, zult ge beter de plichten eener Kaninefaatsche kennen. Daarenboven...."

„Ik versta u," hervatte BELIA. „Uw BRINIO, hoe edel en hoe goed hij ook zij, is er de man niet naar, om hem naar de reden zijner handelingen te vragen. Doch wat verpraat ik mijn tijd. Ik kwam hier, om u mede te deelen, dat alles gereed is tot ontvangst der gasten, die heden avond zullen komen, en u te vragen, of gij eens woudt zien, of alles naar uw zin geregeld is."

„Alsof ik dat niet volkomen aan u zou kunnen toevertrouwen," zeide BATHILDE glimlachend. „Ge hebt voor die zaken zoo menigwerf zorg gedragen, toen ik nog bij vader thuis was dat ik mij vast overtuigd houd, hoe alles in orde zal zijn."

Haar gesprek werd afgebroken door den hoefslag van een paard, dat zich op den niet ver van daar gelegen heerweg liet hooren.

„'t Zal BRINIO zijn," zeide BELIA.

„'t Is niet de hoefslag van zijn paard," zeide BATHILDE. „En een der gasten kan 't ook niet wezen. Misschien de een of andere centurio of capito, die een boodschap op den Brittenburg brengt."

„Dan zal hij werk hebben, dat hij er heden avond komt," hernam BELIA. „Want naar 't mij voorkomt, is zijn klepper vermoeid en heeft hij een langen tocht afgelegd."

„De gezegende HERTHA [1]) geve, dat dit het geval niet zij," hernam BATHILDE. „Want dan zou er veel kans op zijn, dat hij onze gastvrijheid inriep, en hoe gaarne ik ook dien plicht jegens

---

[1]) HERTHA, de godin der aarde, zeer in achting bij de Kaninefaten.

elk die hem inroept vervul — 't zou gevaarlijk, ja, noodlottig kunnen zijn, wanneer een Romein heden avond onder ons dak vertoefde. Doch neen," hervatte ze, toen de ruiter uit het dicht geboomte te voorschijn kwam, „'t is geen Romein. Doch ook geen van onze gasten."

„Hij schijnt toch uw gast te willen zijn," hervatte BELIA. „Zie maar, hij slaat het pad naar de hoeve in."

„En hij *zal* mijn gast zijn," hernam BATHILDE. „Niemand, wie 't ook zij, heeft ooit tevergeefs aan de hoeve van BRINIO geklopt. Naar 't mij voorkomt, is hij een edelling; ten minste zijn geheele houding zou 't mij doen vermoeden."

„En nog jong ook," hernam BELIA.

Op dit oogenblik was de ruiter aan 't hek der hoeve genaderd. Vlug sprong hij van zijn paard af, welks teugels hij aan een dienstman toewierp.

„Is uw heer thuis?" vroeg hij aan een anderen. „Zoo ja, dien mij dan bij hem aan. Ik moet hem terstond spreken."

Intusschen was BELIA opgestaan, en den jongen man te gemoet getreden.

„Gij wenscht heer BRINIO te spreken," zeide zij.

Een oogenblik stond de jongeling sprakeloos over de schoone verschijning, welke daar vóór hem stond. Doch genoegzaam op 't zelfde oogenblik herstelde hij zich.

„Schoone jonkvrouw," zeide hij met innemende beleefdheid. „Het is zooals gij zegt. Ik wenschte heer BRINIO te spreken. Misschien zijt gij...."

„Zijn echtgenoot?" hernam zij glimlachend. „Vergeef mij. Die zit daar onder de beuken."

„Dan zal ik haar mijn opwachting maken," antwoordde de jongeling, terwijl zijn oogen met zooveel bewondering op BELIA rustten, dat deze haar blauwe blinkers nedersloeg. „Indien gij mij tot haar wildet geleiden."

„Volg mij dan," hernam BELIA. „En wat BRINIO aangaat, dien ge wenscht te spreken, die is op dit oogenblik niet hier, maar zal wel spoedig terugkomen. — Breng het paard op stal en laat ELZE bier brengen," beval zij den dienstman.

Nadat zij dit gezegd had, geleidde zij den jongeling naar haar zuster, die intusschen uit eerbied voor haar gast van haar

zodenbank was opgerezen. Deze maakte voor haar een buiging.

„De echtgenoot van den edelen BRINIO," zeide hij.

„Wees mij welkom, wie gij ook zijt," antwoordde BATHILDE. „Ge komt zeker gastvrijheid onder het dak van mijn gemaal zoeken. Wees welkom!"

„Hoe gaarne ik ook van uw vriendelijk aanbod gebruik zal maken," antwoordde de jongeling, „is dit echter de reden mijner komst niet. Ik heb een boodschap aan uw gemaal."

„Die wel spoedig zal thuiskomen," antwoordde BATHILDE, „als wanneer gij hem uw boodschap kunt doen. Intusschen zult ge u wel met ons gezelschap willen vergenoegen. — Hier ELZE," vervolgde zij tot de dienstmaagd, die met een drinkhoorn en een bierkruik was gekomen; terwijl een andere een schemel had aangebracht. „Leg REINDER te bed; doch heel voorzichtig, dat hij niet wakker wordt."

ELZE reikte den drinkhoorn en de kruik aan BELIA over, nam den knaap, en verwijderde zich. Het meisje schonk den drinkhoorn vol, gaf dien aan haar zuster, die er een teug uit dronk en hem toen met de woorden: „Drink heil!" aan den jongeling aanbood.

„Wees heil!" antwoordde deze, en dronk den hoorn ledig.

„Ga zitten," zeide BATHILDE, terwijl ook zij even als BELIA zich weder op de zodenbank nederzette, en de jongeling aan haar uitnoodiging voldeed. „Ge schijnt een verren weg te hebben afgelegd, indien ik ten minste mag oordeelen naar de vermoeidheid van uw paard."

„Van morgen vroeg reeds ben ik uit den omtrek van Dorestad [1]) vertrokken."

„Is dat niet dicht bij Novamagium [2])" vroeg BATHILDE.

„O, neen, edele vrouw," antwoordde de jongeling. „Dat is een heel eind van ons af. Wanneer ik daar van daan gekomen was, zou ik uw woning nog niet bereikt hebben. Reeds van onze hoeve, die eenige uren zuidelijk van Dorestad gelegen is, heb ik een heelen rit gehad."

---

[1]) De burcht te Dorestad, tegenwoordig Wijk bij Duurstede.

[2]) Het tegenwoordige Nijmegen.

„Dat bewijst de moeheid van uw paard," antwoordde BATHILDE. „Gij komt dus uit het land der Batavieren."

„Zoo als gij zegt, edele vrouw," antwoordde de jongeling. „Ik woon, evenals mijn zuster, in 't gezegende Batouwe."

„Gij woont?" vroeg BATHILDE. „Moet men daaruit opmaken, dat ge geen Batavier zijt?"

„Gij hebt juist geraden, edele vrouw," antwoordde de jongeling. „Mij stroomt tweeërlei bloed door de aderen. Mijn moeder was een Bataafsche, mijn vader echter een Kaninefaat."

„Dus zijt ge voor de helft onze landsman," zeide BELIA glimlachend.

„Eigenlijk geheel," antwoordde de jongeling. „Want het land van den vader bepaalt dat der kinderen."

„En toch woont ge in 't land der Batavieren?" vroeg BATHILDE. „Beviel 't uw vader niet meer in onze boschrijke streken?"

„Mijn vader is dood, edele vrouw," antwoordde de jongeling. „Hij is..... doch wat gaan u mijn huiselijke aangelegenheden aan; die kunnen u toch geen belang inboezemen."

Op dit tijdstip hoorde men andermaal den hoefslag van een paard op den weg; doch een hoefslag, welke van vrij wat meer vuur en spoed getuigde, dan die van straks.

„Dat is BRINIO," riep BATHILDE uit. „In een oogenblik is hij hier."

En werkelijk verscheen eenige oogenblikken later BRINIO, die, na van zijn paard te zijn afgesprongen en 't den wachtenden dienstman te hebben overgegeven, regelrecht op ons drietal aankwam. Toen hij den jongeling bemerkte, fronste zijn toch reeds somber gelaat zich nog meer, en mompelde hij:

„Die vreemdeling komt vrij ongelegen. Dat hij nu ook juist van avond moet komen."

Toch was hij te veel Germaan, om zijn ongenoegen tegenover zijn gast niet te verbergen. Toen hij dan ook bij de zodenbank gekomen was, had zijn gelaat weer den ouden plooi aangenomen.

„Goeden avond, BATHILDE," zeide hij tegen zijn vrouw, die, evenals de beide anderen, bij zijn nadering was opgestaan. „Een gast, zooals ik vermoed?"

„Eigenlijk een bode uit het land der Batavieren," antwoordde

BATHILDE. „Hij komt van de omstreken van Dorestad om u te spreken, en zal onze gastvrijheid niet versmaden."

„Uit de omstreken van Dorestad!" riep BRINIO uit. „Doch wie en wat gij ook zijt, wees mij welkom," vervolgde hij, terwijl hij hem de hand toestak. „We hopen, dat gij 't u op onze hoeve zoo gemakkelijk zult maken, alsof gij in 't huis uws broeders, alsof ge in uw eigen huis waart."

„Twijfel daaraan niet, edele BRINIO," antwoordde de jongeling. „Ik weet zeer goed, dat alleen het waardeeren van de gastvrijheid deze tot een aangenamen plicht voor den gastheer maakt. Doch alvorens ik in die gastvrijheid zal deelen, wenschte ik u de boodschap te doen, welke mij herwaarts voert, een boodschap van den edelen CLAUDIUS CIVILIS."

„Hoe zegt ge?" riep BRINIO uit. „Van CLAUDIUS CIVILIS! Jongeling, gij spreekt taal als die van een onzinnige. CLAUDIUS CIVILIS zucht in de ketenen van den gevloekten Romeinschen adelaar; misschien is hij reeds, even als zijn broeder, de edele JULIUS PAULUS, als 't slachtoffer van Romeinsche willekeur gevallen."

„CLAUDIUS CIVILIS," antwoordde de jongeling met een zekerheid in zijn stem, die den Kaninefaat allen twijfel aan de waarheid zijner bevestiging moest ontnemen, „is vrij, en bevindt zich in 't land der Batavieren. Door Keizer GALBA uit zijn gevangenis ontslagen, is hij in eer en rang hersteld....."

„En dus weder de dienstknecht van de moordenaars van zijn broeder, van de belagers zijner eigene eer!" riep BRINIO uit.

„Weder een der opperhoofden der Bataafsche kohorten," antwoordde de jongeling.

„En welke boodschap brengt ge mij van zijnentwege?" vroeg BRINIO. „Misschien....."

„Een boodschap, waarvan 't geheim alleen voor uw ooren en waartoe hier de plaats ter ontvouwing niet is," antwoordde de jongeling.

„Maar welke zekerheid kunt gij mij geven, dat gij werkelijk een bode van CIVILIS zijt?" vroeg BRINIO.

„Die zult gij moeten vinden in de mededeelingen, welke ik u doen zal," antwoordde de jongeling. „'t Moet u reeds genoeg zijn, dat ge in mij een bewoner van 't land der Batavieren ziet."

„Welnu, volg mij dan," hernam BRINIO, „en we zullen zien, in hoeverre de voorslagen van den dienstknecht van Rome met de inzichten van den vrijen Kaninefaat strooken."

De jongeling, in wien onze lezeressen en lezers reeds sedert lang RIDIMER zullen herkend hebben, volgde den vrijheidlievenden Kaninefaat in zijn huis. Deze bracht hem in een vertrek, waar ze vrij en ongehinderd konden spreken.

„Welnu," zeide hij tot RIDIMER. „Uw meester...."

„Hij is mijn meester niet," antwoordde RIDIMER fier. „De boodschap, welke hij aan mij toevertrouwd heeft, zou hij aan geen dienstman of laat hebben gegeven."

„Dus zijt ge....?"

„Een vrijgeboren man, zoo goed als gij, BRINIO," antwoordde de jongeling trots, „en die, wanneer de nukken eener blinde fortuin hem den rug niet hadden toegekeerd, naast u staan zou."

„Hoe nu!" riep BRINIO uit, verbaasd over de stoutmoedige en fiere taal van den bode.

„Ja, BRINIO," antwoordde RIDIMER. „Ik ben van even edele geboorte als gij, en kon op een even rijke hoeve wonen. Ook ik kon dienstmannen en laten in menigte onder mij hebben; indien mijn ongelukkige vader zijn geheele fortuin niet aan een paar dobbelsteenen had toevertrouwd, die hem...."

„Dus zijt gij....?" riep BRINIO uit.

„De zoon van GANASCUS, den Kaninefaatschen edelling, die al wat hij bezat in één enkelen nacht verspeelde," hernam RIDIMER trots. „De zoon van GANASCUS, den vijand der Romeinen en geen mindere vijand van hen, die de roovers van mijn erfgoed, de moordenaars van mijn vader zijn. BRINIO, uw vader lachte eens den Roomschen Cesar in 't aangezicht uit, dewijl hij zich te onafhankelijk gevoelde, om zich te buigen voor een vorst, die onwaardig was aan 't hoofd der legioenen te staan — de mijne heeft met zijn vloot de Romeinsche wingewesten doen sidderen. BRINIO — nu ge weet, wie ik ben, moet ge wel begrijpen, dat mijn boodschap er geen is, die, zooals gij schijnt te vermoeden, er op is aangelegd om u tot de zijde van Rome over te halen."

„Ge hebt recht gecordeeld," antwoordde BRINIO. En ik bewonder uw scherpzinnigheid. Ik meende, dat CIVILIS mij tot be-

zadigdheid wilde aanmanen, een bezadigdheid die, bij den onsterfelijken WODAN! thans misdaad zou worden. Doch nu, zoon van GANASCUS, uw boodschap."

„Kunnen we hier niet beluisterd worden?" vroeg RIDIMER.

„Wie zou 't kunnen?" vroeg BRINIO. „Daarenboven, wie zou 't wagen?"

„Welnu, dan BRINIO," hernam RIDIMER. „Hoor, wat CLAUDIUS CIVILIS u bericht. — Uit de ketenen van Rome ontslagen en in zijn eer hersteld, vlamt zijn borst van verlangen om den dood zijns broeders te wreken, en de smetten, welke de ketenen van Rome aan zijn polsen hebben achtergelaten, in 't bloed der Romeinen af te wasschen. Hij is echter te lang onder de Romeinen geweest, om niet te weten, dat een openlijk verzet voor hem en zijn volk, ook voor 't uwe de nadeeligste gevolgen na zich zou sleepen. Daarom begrijpt hij, dat er list te baat genomen moet worden."

„Wat list!" riep BRINIO uit. „Geen eerlijk Germaan kan zijn vijand met list behandelen. Openlijk moeten we voor onze zaak uitkomen. Daaraan herken ik den Romeinschen oogendienaar!"

„Bedaard, BRINIO," hernam RIDIMER. „Wie het hert in zijn leger wil vangen, moet met geen groot jachtgedruisch de takken naderen, onder welke het verborgen ligt. Romes macht in Germanië en Gallië is nog niet te verwerpen. De keur legioenen...."

„Wat keurlegioenen!" riep BRINIO uit. „Meest oude, afgestreden krijgers...."

„En dan de kohorten....?" vroeg RIDIMER.

„De kohorten....! Doch vervolg uw boodschap."

„Met aanstaande volle maan heeft CIVILIS de edellingen en de dappersten der Batavieren op een maaltijd in 't heilige woud genoodigd. Daar zal hij de hoofden der Batavieren tot den kamp oproepen en, indien zij met hem instemmen, zich tot opperhoofd van den opstand doen verkiezen."

„Maar ze zullen hem niet kiezen," hernam BRINIO. „Ze zullen...."

„*Hem* kiezen en geen ander, BRINIO," antwoordde RIDIMER.

„Hoe weet ge dat?" vroeg BRINIO met een minachtenden glimlach.

„Dat is hetzelfde," antwoordde RIDIMER. „En wanneer hij van die verkiezing niet zoo goed als zeker was, dan zou hij mij niet hebben gezonden, om in zijn naam, als in den naam van 't opperhoofd der Batavieren, te handelen. Ik zeg u nogmaals, als ware 't reeds bepaald, CLAUDIUS CIVILIS is het opperhoofd der Batavieren in den opstand tegen Rome. Thans vraag ik u: wilt gij, BRINIO, zijn bondgenoot worden?"

„Ik? vroeg BRINIO. „Welke waardigheid bekleed *ik* onder mijn volk, dat ik mij met CIVILIS zou kunnen verbinden?"

„Die waardigheid *moet* en *zult* gij bekleeden," hernam RIDIMER. Uw volk moet *u* tot zijn koning verkiezen."

„Mij?" vroeg BRINIO met een sarkastischen lach. „Nu kan ik zien, dat gij nog maar een jongeling, een kind zijt. Mij, den jongsten onder hen, zullen ze tot opperhoofd kiezen? Daar hebt ge HEMER, BURKHART, RATIMER, BALDEWIJN...."

„En toch zullen ze *u* kiezen, BRINIO," antwoordde RIDIMER.

„Ge spreekt zoo boud, knaap," hernam BRINIO, „alsof ge in den raad der onsterfelijke Goden hadt gezeten. En waardoor weet ge, dat ze mij zullen kiezen?"

„Omdat er onder al uw landslieden geen enkele edelling is, die den Romein grooter haat toedraagt dan gij, geen, die meer — wat zeg ik? — die zooveel koenheid en onverschrokkenheid bezit als gij. Leen mij morgen een uwer paarden, en ik zal de hoeven uwer edellingen rondrijden, en..."

„Dat behoeft niet," antwoordde BRINIO. „De voornaamste hoofden komen hedenavond bij mij aan huis. En gij zult in hun midden aanzitten. De zoon van GANASCUS is geen slechte gast bij de edellingen der Kaninefaten. Doch laat ons nu eens onderstellen, dat gij de gave uwer VELLEDA hadt en uw voorspelling uitkwam. Beide verkiezingen toch staan gelijk. CIVILIS is evenmin nog opperhoofd der Batavieren als ik het ben van de Kaninefaten. Welnu, wat stelt de koning van Batouwe aan den koning van 't Houtland voor?"

„Geen spot, edele BRINIO," antwoordde RIDIMER streng. „De zaak is te heilig, om er mee te dartelen."

„Ik spot niet, knaap," antwoordde BRINIO. „Doch zeg mij uw naam, opdat ik u daarbij kan noemen."

„Mijn vader heeft mij RIDIMER genoemd," antwoordde de jongeling.

„Welnu dan, RIDIMER," antwoordde BRINIO, thans ernstig. „Ik wil de plannen van CIVILIS aanhooren, en bij 't heilige Walhalla, waar ik eens aan WODANS tafel hoop aan te zitten en bier te drinken uit eenige Romeinsche bekkeneelen; — geen zijner plannen zal ooit over mijn lippen komen, wanneer uw voorspelling niet uitkomt."

„Nu, luister dan," hervatte RIDIMER. „Gij roept een landdag bijeen, waarop ge voorstelt, dat de Kaninefaten zich tegen de ondragelijke heerschappij der Romeinen verzetten. Vervolgens begint gij, of wie anders tot uw opperhoofd moge verkozen worden, een openlijken opstand tegen de Romeinen...."

„Waartoe we oorzaak genoeg hebben!" viel BRINIO hem in de rede. „De geweldenarijen van de bezettingen onzer burchten is boven alle beschrijving onverdragelijk. Men werft niet, maar rooft, onverschillig of 't kinderen, maagden of grijsaards zijn..."

„Alles zooals bij ons," hernam RIDIMER. „Reden genoeg, om in openlijk verzet te komen. De tijding van den opstand weergalmt bij de bezettingen aan den Rijn. Men vraagt CIVILIS om hulp — want deze blijft nog altijd een Romeinsch opperhoofd. Hij eischt hulptroepen; men zendt hem de kohorten onder VERAX, VICTOR...."

„Die den dienst der Romeinen verlaten heeft," zeide BRINIO.

„Verlaten had," antwoordde RIDIMER. „Op aandrang van zijn oom is hij in zijn vroegeren rang hersteld. Welnu, de kohorten komen, om CIVILIS te helpen tot demping van den opstand. Intusschen hebben de groote en kleine Friezen, de Sturiërs, de Marezaten, de Menapiërs en andere volken, door CIVILIS bewerkt, zich gewapend. Op 't oogenblik, dat Rome zich zeker waant van zijn zegepraal, werpt CIVILIS 't masker af, jaagt de Romeinen ook uit Batouwe, vereenigt zich met u, versterkt zich door allerlei hulpbenden, en ge trekt gezamenlijk den vijand te gemoet."

„Uitmuntend! Uitstekend!" riep BRINIO uit, die geheel en al vergat, dat hij nog geen opperhoofd der Kaninefaten was. „RIDIMER! Wanneer onze plannen gelukken, mijn woord als eerlijk Kaninefaat, dat gij in uw rang en goed zult hersteld

worden. Doch," vervolgde hij eenigszins nadenkend, „hoe zal 't CIVILIS gelukken, zoolang den Romeinen de oogen te verblinden?"

„De troon van Rome's tegenwoordige Cesar, VITELLIUS, dezelfde op wiens bevel de gedwongen krijgslichtingen hier plaats vinden, wordt door een opgeworpen keizer uit het Oosten bedreigd. Deze heet VESPASIANUS. Welnu, CIVILIS verklaart zich voor VESPASIANUS, de legioenen aan den Rijn zijn toch niet op de hand van VITELLIUS, en men zal hem laten begaan, totdat hij het masker kan afwerpen."

„En wanneer nu VESPASIANUS verslagen wordt?" vroeg BRINIO. „Of ingeval hij VITELLIUS overwint?"

In beide gevallen zal CIVILIS 't wat vroeger moeten doen," hernam RIDIMER. „Doch nog één woord, BRINIO. Gij begrijpt, dat geen der Kaninefaatsche edelen iets van de bedoelingen van den Batavier mag weten. Geheimhouding op dit punt is alles."

„Doch zullen ze in dit geval den opstand billijken?" vroeg BRINIO. „Er zijn — helaas! dat ik 't bekennen moet — onder onze edellingen zoo velen, die, niet om zichzelf, maar om ons volk, tegen Rome opzien als tegen een macht, die onwrikbaar vaststaat. Anderen meenen, dat niets ons van 't eenmaal aangegane verbond kan ontslaan."

„En daarom juist zijt *gij* de man, die zich aan 't hoofd van den opstand moet stellen, BRINIO," hernam RIDIMER. „Wacht maar. Tot nog toe hebben de Romeinsche burchtvoogden u, edellingen ontzien. 't Zal niet lang meer duren, of hun geweldenarij strekt zich ook tot u uit. Doch laten wij ons niet in mogelijkheden of waarschijnlijkheden verdiepen. Gij hebt heden-avond eenige edellingen bij u genoodigd."

„Zooals ik u zeide," hernam BRINIO.

„Met welk doel?" vroeg RIDIMER.

„Om er over te spreken, wat ons te doen staat in den stand van zaken, waarin we ons bevinden."

„En ge hebt mij uitgenoodigd, om mee aan te zitten?"

„Ik herhaal die uitnoodiging," hernam BRINIO, „ja, ik dring daar thans op aan."

„Ik neem haar in dank aan," antwoordde RIDIMER. „Luis-

ter — ik ben RIDIMER, de zoon van GANASCUS, gekomen als bode van eenig ongenoemd Bataafsch opperhoofd. Gij spreekt, als had al wat ik u meegedeeld heb, geen plaats gevonden. Laat het verder aan mij over! Wilt ge dat?"

„Maar ge zijt nog zoo jong, RIDIMER. Zal men naar u luisteren?" vroeg BRINIO.

„Men *zal* het, BRINIO, antwoordde de jongeling. „'t Is niet te vergeefsch, dat ik ben opgevoed door VERMITHOR, den priester der Goden, en door hem meer wijsheid en doorzicht heb gekregen, dan andere jongelingen van mijn leeftijd. Wees verzekerd, dat ik den eerbied niet uit het oog zal verliezen, waarop meerdere jaren en langer ervaring aanspraak maken. Toch zal ik weten, mijn meeningen te doen gelden — gij zult over mij tevreden zijn."

„Ik geef mij aan u over, RIDIMER," hernam BRINIO. „En thans, mijn gast; eer onze andere gasten komen, naar mijn vrouw en zuster! Zij moeten weten, wien ik onder mijn dak zal herbergen. Uw vader was een vriend van mijn schoonvader HEMER. HEMERS dochter, BATHILDE, mijn vrouw, en BELIA, mijn schoonzuster, zullen 't zich tot een genoegen rekenen, kennis met u te maken. Zooveel is zeker, dat CIVILIS geen beter, ten minste mij geen meer welkomen bode had kunnen zenden."

Met deze woorden nam BRINIO den jongeling bij de hand en bracht hem naar buiten, waar hij dacht zijn vrouw en schoonzuster nog te vinden. Hij vond er echter de eerste niet, wel de laatste.

„Waar is BATHILDE, BELIA?" vroeg BRINIO.

„Ze is even naar binnen, om te zien of REINDER gerust slaapt," antwoordde BELIA. „Tevens zal ze, op mijn verzoek, eens onderzoeken, of alles wel in orde is ter ontvangst uwer gasten."

„Dan ga ik haar opzoeken," zeide BRINIO. „Ik moet haar dezen jongeling voorstellen, die ook haar een aangename gast zal zijn, evenals hij 't mij en ook voorzeker u is, BELIA?"

„Mij?" vroeg BELIA, met een lichten blos. „Hij is de gast mijns schoonbroeders, en als zoodanig is hij bij mij welkom."

„Hij is meer dan dat, lieve zuster," antwoordde BRINIO. „Hij

is de zoon van een der beste vrienden uws vaders, van GANASCUS."

„Hoe!" riep BELIA uit. „Van den dapperen maar ongelukkigen GANASCUS, van wien vader nog zoo menigmaal spreekt."

„Ja, jonkvrouw," antwoordde RIDIMER. „Ik ben de zoon van den man, die have en goed verspeelde...."

„En 't eerlijk overgaf," viel BELIA hem in de rede. „Mijn vader heeft mij wel verhaald, hoe verscheiden edellingen hem aanrieden, zijn goed niet over te leveren; maar hoe hij als een edel en rechtschapen Kaninefaat van alles afstand deed, ofschoon er een sterke verdenking bestond, dat de dobbelsteenen van den Romein valsch waren. Bij ons Kaninefaten echter heeft hij door die daad zijn eer behouden. Doch zeg mij," vervolgde zij, toen zij zag, dat haar schoonbroeder haar verlaten had. „Zijt gij een toovenaar?"

„Hoedat?" vroeg RIDIMER.

„Wel, sedert weken heb ik 't gelaat van mijn schoonbroeder niet zoo helder en opgeruimd gezien als daar zooeven."

„Ik heb hem een aangename tijding gebracht; dat is alles," antwoordde RIDIMER.

We gaan de voorstelling aan BATHILDE met stilzwijgen voorbij, evenals den avond, die BRINIO overtuigde, dat RIDIMER geen gewoon jongeling was, en dat hij, hoe jong ook, een welsprekendheid en een overredingskracht bezat, welke menig Romeinsch advocaat hem zou benijd hebben. Eerst zwijgend, had hij zich langzaam in 't gesprek gemengd, waarvan hij zich weldra geheel en al meester had gemaakt. Toen hij de gasten door zijn bezielde taal op de hoogte gebracht had, waar hij hen wilde hebben, en ze door zijn woorden en door 't gebruik van oud bier in een genoegzamen toestand van opgewondenheid waren geraakt, kwam hij met zijn voorstel voor den dag, en werd er besloten, dat er drie weken later een volksvergadering zou worden bijeengeroepen, van welker uitslag hij alles verwachtte.

„Waartoe hebt ge voorgeslagen, de volksvergaderiug eerst over drie weken te houden?" vroeg BRINIO eenigszins ontevre-

den, nadat de gasten vertrokken waren. „Drie weken! Moeten we ons dan nog zoolang laten vertrappen?"

„O, ongeduldige zoon van WERNER!" zeide RIDIMER glimlachend. „O, dat ge toch slechts iets van de kalme bezonnenheid van uw vader hadt. Bijna zou ik gaan denken, dat de anders zoo scherpzinnige CIVILIS zich in de keus van een opperhoofd over de Kaninefaten vergist heeft, toen hij daartoe zulk een driftig en voortvarend man koos als u. Doch neen," vervolgde hij: CLAUDIUS CIVILIS heeft goed gezien. Wanneer de jager een edelhert op 't spoor is, dan zendt hij er zijn moedige jachthonden op af, om 't op te jagen, ten einde hij het des te gewisser treffen kan. Vergeef mij deze vergelijking BRINIO. — Doch zoo heeft CIVILIS gedaan. Gij zoudt het wild opjagen, en daartoe is een vurig en voortvarend man noodig — daarna zult ge gezamenlijk met CIVILIS het wild door uwe pijlen verpletteren."

„Maar waarom dan drie weken uitstel?" vroeg BRINIO.

„Omdat — vergun mij mijn gelijkenis voort te zetten — omdat de jager dien tijd noodig heeft, om zijn boog te spannen. Begrijpt ge dan zelf niet, dat eerst de maaltijd in 't heilige bosch moet zijn afgeloopen, eer de opstand kan plaats hebben. Stel eens, dat de zaak tegenviel, en niet CIVILIS maar een ander tot koning van Batouwe werd uitgeroepen; iemand, die niet in de plannen van den Bataafschen edelling deelde — dan stondt gij alleen — alleen tegenover Rome, dat u met looden vuist zou verpletteren."

„Ik begrijp u," zeide BRINIO, tevredengesteld, „en bewonder uw doorzicht. Doch wie zal mij de tijding van den affoop der bijeenkomst melden?"

„*Ik*," antwoordde RIDIMER. En *dan* kom ik niet slechts als gezant van CLAUDIUS CIVILIS; maar tevens om onder uw vanen dienst te nemen. Ik ben even goed een Kaninefaat als gij, en met u zal ik voor 't land der Kaninefaten overwinnen of sterven!"

„Edele RIDIMER," zeide BRINIO, terwijl hij hem de hand drukte. „Thans zijt ge niet meer slechts mijn gast, maar mijn broeder. Toen we nog op school gingen, verhaalde onze magister ons van zekeren FABIUS en MINU-

TIUS. Welnu, ik ben MINUTIUS — gij zult mijn FABIUS zijn."

RIDIMER glimlachte.

„Uw broeder zijn wil ik gaarne," antwoordde hij. „Wie zou niet de broeder van den edelen BRINIO willen wezen. Maar uw FABIUS? — O BRINIO, in deze aderen bruist het bloed van GANASCUS te sterk om een cunctator [1]) te zijn. Als afgezant van CIVILIS mag ik u bedaard en kalm toeschijnen; als ik eenmaal 't zwaard aan de heupen heb gegespt, zal ik een HERMAN zijn en van geen dralen of matiging weten."

„Des te liever zijt gij mij, mijn broeder," hernam BRINIO, terwijl hij den jongeling in de armen sloot. „Van nu aan zij ons beider leus: Weg met de Romeinen! Vrijheid der Kaninefaten!"

„Ja, dat zal onze leus zijn," hervatte RIDIMER. „En wat mij aangaat, liever zal ik in de voorste rijen sneven, dan dat ik ooit den vrijen nek zal buigen onder 't juk van de moordenaars mijns edelen vaders!"

En zoo sloten die mannen in die nachtelijke ure een verbond, echten Kaninefaten waardig.

Drie dagen lang bleef RIDIMER op de gastvrije hoeve van BRINIO, en 't was, of sedert zijn komst, alles een ander aanzien had aangenomen. BRINIO was dezelfde man niet meer, als hij 't eenige weken lang geweest was, hetgeen vooral door BATHILDE met dankbaarheid erkend werd. Maar ook door BELIA. Toen RIDIMER vertrok, waren er twee oogen, die hem nastaarden zoover ze konden, en hij droeg het beeld der Kaninefaatsche met zich in zijn hart als dat van haar, die den zoon van GANASCUS 't leven zou veraangenamen, als hij eenmaal weer in 't bezit van erf en goed zou zijn. En BRINIO, die den jongeling „broeder" genoemd had, zeide dien avond glimlachend tot zijn vrouw:

„'t Zou mij verwonderen, als we niet eenmaal RIDIMER met recht onzen broeder noemden."

„Een edelling zonder goed," antwoordde BATHILDE, „BRINIO, waar denkt ge aan? Vader zou daartoe nooit zijn toestemming geven."

---

[1]) Draler.

„Wat niet is kan nog komen," hernam BRINIO geheimzinnig. „RIDIMER zal misschien nog rijker grondbezitter worden dan zijn vader 't ooit geweest is."

BATHILDE zweeg — ze wilde niet in de geheimen van haar man dringen. Dat zou geen Kaninefaatsche hebben durven wagen.

ZESDE HOOFDSTUK.

In de legerplaats van Civilis.

De groote landdag was bijeengekomen. Uit alle oorden van 't land der Kaninefaten waren ze bijeengestroomd, edellingen en vrijen, om te vernemen, wat BRINIO, de zoon van WERNER, die hen had opgeroepen, hun had mede te deelen. Wijd en zijd zwierven gewapende dienstmannen rond, om te beletten, dat er een ongeroepene, vooral geen Romein, de plechtige bijeenkomst zou verstoren. Men zag er grijzen van dagen en jonge lieden in de volle kracht huns levens: edellingen, hooggeacht en mannen van gewicht in elke raadsvergadering; vrijen, die evenveel stem hadden als zij — want hoewel de aristocratie bij de Germaansche volksstammen een groot overwicht uitoefende, waren ze toch democraten genoeg, om aan 't woord en de stem van elken vrijen man gewicht te hechten. Daar zag men den grijzen HEMER, die vroeger onder de Romeinsche vanen gediend, die, doch onder een Latijnschen naam, het burgerrecht verkregen had en wiens uitgestrekte bezittingen aan de duinen paalden, den trotschen BURKHART, wiens weiden bedekt waren met grazig vee, den moedigen BALDEWIN, wiens eigendom aan den Rijn lag, den strengen RATIMER, die zich op de vrije visscherij in de Maas kon beroemen, en wiens graanvelden reeds een voordeeligen oogst beloofden. Allen wachtten slechts op den held van den dag, op BRINIO, die den landdag bijeengeroepen had.

Zoodra CIVILIS tot opperhoofd der Batavieren was verkozen,

was RIDIMER naar 't land der Kaninefaten teruggekeerd, om daar niet alleen de goede tijding te brengen; maar ook, om zich nu voorgoed bij zijn landgenooten aan te sluiten. De dagen, welke hij in dat land had doorgebracht, waren door hem niet in ledigheid besteed. Slechts één dag had hij zich rust gegund, toen had hij zich naar verscheidene edellingen begeven, om die tot den opstand te bewerken; daarna was hij naar het land der kleine Friezen gegaan, waar hij de opperhoofden tot samenwerking in den opstand had weten te bewegen, en ofschoon hij beloofd had, vóór den landdag terug te zullen zijn, was hij nog niet teruggekomen, over welk uitblijven BRINIO en zijn vrouw, maar vooral BELIA zich wel eenigszins verontrustten. Immers, de morgen van dien dag was reeds aangekomen, en nog was RIDIMER niet terug. Wél was zijn tegenwoordigheid niet noodig: want, nog niet als zoon van GANASCUS erkend, was hem de bijwoning van den landdag ontzegd; — maar men maakte zich ongerust, dat hij misschien in handen der Romeinen zou gevallen zijn, als wanneer ze hem zonder complimenten als spion aan den eersten boom den besten zouden hebben opgeknoopt. Hoe 't zij — BRINIO vertrok reeds in den vroegen morgen naar de plaats, waar de landdag zou gehouden worden, wel eenigermate bezorgd over het lot van den edelen jongeling; maar volkomen overtuigd, dat de Romeinen, als ze hem grijpen wilden, geen gemakkelijke taak zouden hebben.

Niet zoo gerust over zijn lot was BELIA. Ongeveer een uur nadat haar broeder vertrokken was; terwijl haar zuster nog sliep, had ze de hoeve verlaten en was ze den heerweg opgewandeld, den kant op dien RIDIMER moest afkomen. In haar angst en verstrooidheid was ze al verder en verder voortgegaan, zonder iets van den wegblijver te bespeuren; toen ze eensklaps een troep ruiters op zich zag aankomen, in welke zij, ondanks het stof, hetwelk de hoeven hunner paarden opwierpen, Romeinen herkende. Weinig gestemd om met die onderdrukkers van haar vaderland in aanraking te komen, keerde zij zich om en verhaastte haar tred. Doch spoedig hadden haar de ruiters ingehaald en haar omringd.

„Neem haar op uw paard, RUFUS," zeide het opperhoofd van de bende. „Onze capito zal zeer tevreden zijn met zulk een

prachtige vangst. Dat is in den vroegen morgen al een heerlijk boutje, en 't zal ons zeker een goede belooning opbrengen."

Reeds was de aangesprokene van 't paard gesprongen en strekte hij de hand naar de jonkvrouw uit.

„Blijf me van 't lijf, vorstendienaar," zeide BELIA, in tamelijk goed latijn. „Waag 't niet uw handen aan de dochter van den edelling der Kaninefaten, HEMER, te slaan."

„Des te beter, mijn duifje," zeide de aanvoerder. „Zulke vette vogels vangen we alle dagen niet in onze netten. Waart ge een gewone deern, dan zou 't wat anders zijn. Maar nu zult gij ons uw gewicht aan losgeld opbrengen. Kom RUFUS, wat talmt gij? AQUILUS, help hem."

„Ik waarschuw u nogmaals," hernam BELIA. „Een enkel woord, en al de dienstlieden der hoeve van BRINIO...."

„Onnoozel schaap!" zeide de aanvoerder. „In geen halfuur afstands is er een hoeve te bekennen. Al hadt ge de trompet van PAN, dan zou men u nog niet kunnen hooren."

Een enkele blik, welke BELIA om zich wierp, was genoegzaam, om haar van de waarheid der woorden des aanvoerders te overtuigen. In haar bezorgdheid was ze, in gedachten verzonken, verder gegaan dan zij gemeend had of zelfs wist en waar ze ook zag, geen menschelijke woning was er te bekennen.

„Stopt de kleine heks een prop in den mond, en tilt haar op uw paard," zeide nu de aanvoerder. „Met al dat praten verliezen we onzen tijd."

Terstond gehoorzaamde men aan zijn bevel. Ondanks haar tegenspartelen werd de schoone BELIA, wie men een prop in den mond gestoken had, door RUFUS voor op het paard gezet en door diens gespierde armen zoo stevig omklemd, dat het haar onmogelijk was, zich te bewegen. Op gestrekten draf ging 't nu naar den burcht, waar de troepen in bezetting lagen.

Intusschen kwam BRINIO op de plaats aan, waar de bijeenkomst zou worden gehouden. Nadat hij allen gegroet en zich op een van de banken der edellingen geplaatst had, offerden de priesters twee sneeuwwitte geiten aan HERTHA, de godin der aarde, ter wier eere de Kaninefaten eens in 't jaar, op Hartjesdag (Hertha'sdag) een oogstfeest hielden, op welken dag men

Fresling & C°. Amst.

op de toppen der duinen de Hertha'svuren zag blinken en het geheele volk der Kaninefaten feestvierde. — Na 't raadplegen van de ingewanden der beide dieren, verklaarden de Druïden, dat de Kaninefaten de zegepraal zouden behalen. Nadat de plechtigheid was afgeloopen, klom BRINIO op een kleine hoogte, die glooiend als een heuveltje aan 't eind van 't perk lag, wenkte met de hand, en begon aldus:

„Dappere Kaninefaten!

„Indien ik u bij elkander geroepen heb, om hier een landdag te houden, is het alleen om u tot een groot iets, een verheven besluit op te wekken, ons en onzen dapperen vaderen waardig! Kaninefaten! De Romeinen, vroeger onze vrienden en bondgenooten, onderdrukken ons. Hun benden zwerven door onze streken, om ons vee te stelen, ons allerlei afpersingen te doen, ons te behandelen als slaven. We hebben dat alles geduld, gedachtig aan 't verbond, hetwelk onze vaderen met hen gesloten hebben. We hebben gezwegen en verdragen, ofschoon ons, mij ten minste, dikwerf 't hart bonsde van lust om ons te wreken en ons goed recht te doen gelden. Doch sedert men zich niet heeft ontzien, om menschenroof te plegen, sedert men onze zonen, onze dochters, ja, onze grijsaards met geweld voortsleept, om losgeld te bekomen, — sedert, landgenooten! worden we erger dan slaven, erger dan lastdieren behandeld. Zullen we dat langer dulden! Zullen wij, de kinderen van de dappere Kaninefaten, langer den hals krommen onder 't ondragelijke juk der Romeinen? Wat mij aangaat, ofschoon ze mij en mijn goed ontzien hebben — ik duld het niet langer, en roep allen op, om met mij tegen Romes heerschappij op te staan en die gevloekte burchten, waaruit ze ons mishandelen en vertreden, in te nemen, desnoods met den grond gelijk te maken! Zegt, mannen! Zegt, Kaninefaten! Wat oordeelt gij dat recht is?"

„Weg met de Romeinen! 't Land uit met onze onderdrukkers!" riepen verscheidene stemmen.

„Ge hebt goed gesproken, zoon van WERNER," sprak een der edellingen. Maar ge hebt vergeten, dat het de machtige Romeinen zijn, tegen welke ge u wilt verheffen. Kent ge de fabel niet van den man, die aan 't water woonde, dat jaarlijks overstroomde en zijn land onderzette? Hij groef het duin door, om 't water

in de groote zee te laten afloopen. Doch toen de tijd der overstrooming aankwam, trad de zee door de gleuf heen, welke hij gegraven had en verzwolg zijn land. Zoo zal 't ook ons gaan. Als we 't hoopje Romeinen zullen verdreven hebben, dat ons plaagt, zullen de legioenen des Cesars komen, en ons land overweldigen. Laat ons daarom niet doen als de man, die zich de hand afkapte, omdat zijn vinger hem pijn deed; maar liever dulden en dragen, en ons tot den troon des Cesars zelf wenden."

„En intusschen onder de onderdrukking versmachten?" vroeg BRINIO. „Wie is er Cesar van Rome? Eerst was 't NERO, toen GALBA. Eenige weken daarna werd deze door OTHO verjaagd en toen volgde VITELLIUS. Zullen we dus naar VITELLIUS gaan? In 't Oosten maakt VESPASIANUS zich gereed om hem van den troon te stooten. Daarenboven — 't is juist Cesar VITELLIUS, die ons onze kinderen ontrooft. Wie heeft ooit in de aan Rome onderworpen wingewesten van de willekeurige handelwijs gehoord, waaraan wij blootstaan?"

„BRINIO heeft gelijk," zeide een ander. „En toch, ook ik ben tegen een opstand, die moet uitloopen op ons verderf. BRINIO is jong — wanneer hij eens den leeftijd zal bereikt hebben, waarin ik mij bevind, zal hij de zaken anders leeren inzien."

„En zijt gij een Kaninefaat," vroeg BRINIO, „dat ge terugbeeft voor een denkbeeldig gezag? Zijn we niet allen van Germaanschen oorsprong, en is het niet de eerste plicht van een Germaan, om den oorlog niet te vreezen?"

„Wanneer die oorlog kan strekken, om buit te behalen, om ...."

„Buit?" riep BRINIO. „Welnu, ik beloof u meer buit, dan gij verlangt. Wat meer is, ik beloof u den buit die u ontnomen is."

„Alles goed en wel," hernam de eerste spreker. „Maar hoe zullen wij, Kaninefaten, zonder bondgenooten ...."

Op dit oogenblik ontstond er een vreeselijk geweld onder diegenen, welke 't achterste bij de vergadering waren. Een geheele troep mannen, aangevoerd door RIDIMER, drong in de verzamelplaats door. Aan den arm des jongelings bevond zich BELIA. RIDIMER liet de jonkvrouw los en snelde naar de hoogte, waarop BRINIO stond.

„Kaninefaten!" zeide hij. „Gij wenscht bondgenooten? Hier

zijn er reeds. De hoofden der kleine Friezen, welke ik meebreng, zweren u bijstand en trouw. Weifelt geen enkel oogenblik! Gij, edellingen, denkt misschien beschermd te zijn voor de aanslagen der Romeinen, omdat ze uw rang en aanzien vreezen — ziehier de dochter van HEMER, welke wij verlost hebben, toen ze op het punt stond, om naar den burcht der Romeinen te worden gesleept. Zoo zal het met uw vrouwen, uw dochters gaan. Kaninefaten! Zult ge den vrijen nek nog langer buigen onder een juk, dat zelfs de dochteren uwer edellingen niet ontziet? Zult gij . . ."

„Wie zijt gij, knaap?" vroeg de eerste spreker.

„Wie ik ben?" hernam RIDIMER. „Ik ben een Kaninefaat als gij. Ik ben de zoon van een der edelsten onder u. Zou ik anders hebben durven spreken, zooals ik gedaan heb?"

„Maar uw naam — uw naam — uw afkomst?" zeide de tweede spreker.

„Ik ben de zoon van GANASCUS, de zoon van den vijand der Romeinen," antwoordde RIDIMER. „Ik ben naar 't land der kleine Friezen getogen, om u bondgenooten te bezorgen. En dat ik met hun edellingen teruggekomen ben, bewijst u, dat ik geslaagd ben. Doch wat spreek ik van bondgenooten? De groote Friezen, de Batavieren — alle Germaansche volken zullen u toevallen. 't Is hier alleen de zaak om den opstand te beginnen. Wij Kaninefaten, ja *wij* Kaninefaten; want ik ben uw landsman, moeten de vaan des opstands in de hoogte heffen. Wat beteekent het, of we al weifelen? Met den dappere is 't geluk — dat is een spreuk, welke onze onderdrukkers ons geleerd hebben. En ik zeg, dat het beter is, als vrije mannen te sterven, dan als slaven te leven. Welnu, Kaninefaten! Zult ge nog langer weifelen?"

„Ge zijt jong van jaren, maar grijs in verstand, jonkman," zeide BALDEWIN. „Wat mij aangaat, al zijt ge jong, ik zou uw banier volgen."

„*Mijn* banier?" vroeg RIDIMER, „Vergeet niet, waardige BALDEWIN, dat de zoon van GANASCUS have noch goed heeft, en alleen zijn deugdelijk zwaard, om te hernemen, wat zijn vader heeft verloren."

„En wat doet goed en have, wanneer men ten krijg trekt?"

vroeg RATIMER. „Kaninefaten! De Goden hebben dezen jongeling met buitengewone gaven begiftigd. Hij moet ons opperhoofd zijn!"

„Niet ik," hervatte RIDIMER. „Wat zult ge te verwachten hebben van een knaap, als ik ben? In uw gelederen wil ik strijden, omdat ik de Romeinen haat, die mijn vader van zijn goed beroofd, die mijn vader vermoord, laaghartig vermoord hebben. Maar *ik* moet uw opperhoofd, uw Koning, uw aanvoerder niet zijn. HEMER is in zijn dochter beleedigd, HEMER zou dus de eerste rechten hebben, om door u tot aanvoerder te worden gekozen. Maar die dochter was onder de hoede van BRINIO. BRINIO is dus de edelling, die beleedigd is en die, volgens Germaansche zeden, die beleediging te wreken heeft. Kaninefaten, in BRINIO's naam heb ik de kleine Friezen tot het verbond met u uitgenoodigd, BRINIO is de zoon van WERNER, wiens verachting voor Rome's Cesar u bekend is. Wien zouden we anders tot onzen Koning verkiezen, dan hem?"

„Maar we willen geen opstand," zeide de eerste spreker.

„We willen wel opstand," zeide HEMER. „Ik *wil* opstand tegen de roovers mijner dochter, en ik stem voor BRINIO!"

„En ik!" riep BALDEWIN. „BRINIO zij onze aanvoerder."

„Een schild! Een schild!" riep RATIMER. „We zullen onzen Koning op oud-Germaansche wijs inhuldigen."

Terstond werd er een schild gebracht, waarop BRINIO zich plaatste. Toen namen vier krijgslieden dat schild op hun schouders, en droegen den aanvoerder op oud-Germaansche wijs rond.

Intusschen had RIDIMER zich weder bij BELIA gevoegd.

„Waarom hebt gij 't Koningschap geweigerd, RIDIMER?" vroeg zij hem fluisterend.

„Omdat niemand waardiger en geschikter is, den post van bevelhebber te vervullen, dan BRINIO," antwoordde RIDIMER. „Doch wees verzekerd, dat de zoon van GANASCUS niet zal achterblijven in 't bestrijden van den vijand."

„En steeds BRINIO zal terzijde staan?" hernam BELIA.

„Dat beloof ik u," antwoordde RIDIMER. Een zonderlinge beschikking der onsterfelijke Goden heeft mij half Batavier, half Kaninefaat gemaakt. Daardoor zal *ik* in staat zijn, den band tusschen Batavieren en Kaninefaten te doen blijven. Niet als

opperbevelhebber, als tusschenpersoon moet ik de algemeene zaak dienen. En mijn loon zal zijn.....?"

„Dat weet gij," hernam BELIA.

„De hand van HEMERS dochter," hernam RIDIMER. „Doch niet, vóór 't vaderland vrij is en ik in 't bezit mijner goederen hersteld ben. De zoon van GANASCUS moet zijner bruid meer hebben aantebieden dan een naam zonder bezitting."

BRINIO, de gekozen aanvoerder en koning der Kaninefaten, was van 't schild afgestapt. Andermaal beklom hij de hoogte.

„Landgenooten!" zeide hij. „Thans moeten we gebruik maken van 't gunstige oogenblik. Onze vijanden vermoeden nog niets. Zorgt er dus voor, dat onze plannen geheim blijven. Morgen wacht ik u allen hier met uw gewapende benden. En dan — naar den Brittenburg!"

„Naar den Brittenburg!" was de algemeene kreet.

De vergadering ging uiteen. BRINIO begaf zich naar de Friezen, die 't laatste gedeelte van de bijeenkomst hadden bijgewoond.

„Weest welkom, edele vrienden en bondgenooten," zeide hij, terwijl hij 'hun de hand reikte. „Ik ben u dubbel dank verschuldigd: vooreerst voor de bereidwilligheid, waarmede gij het bondgenootschap hebt aangenomen en ten tweede voor het deel, hetwelk gij gehad hebt in de bevrijding mijner schoonzuster."

„Beide dankt gij dat aan den edelen jongeling, die hier bij ons staat," antwoordde een der Friezen; terwijl hij de hand van BRINIO, welke deze hem toestak, aannam.

„Hij is mijn broeder," hernam BRINIO. „Even edel van afkomst als van ziel, zal hij in al mijn overwinningen deelen. Niet tevergeefs heb ik u eens mijn broeder genoemd, RIDIMER," hernam hij tot dezen. „Trouw hebt ge mijn zaak bevorderd — zelfs ten koste van uw eigen grootheid."

„Mijn landgenooten zouden spoedig berouw over hun keus gehad hebben, indien ik mij die had laten welgevallen," zeide RIDIMER. „Daarenboven — zij zouden hun eigen zaak hebben verkorven. Daar is er een, die wel BRINIO tot bondgenoot wil hebben, BRINIO, den man, die bij 't geen hij onderneemt, have en goed in de waagschaal stelt — nooit zou hij het den gelukzoeker gedaan hebben, die alles te winnen, niets te verliezen heeft."

„En thans naar huis!" riep BRINIO, „gij zijt mijne gasten! 't Edelste wat de hoeve van den zoon van WERNER oplevert, is niet te goed voor u, lieve bondgenooten."

„Slechts heden middag zullen we uw gasten zijn," antwoordde een der Friezen. „Dan keeren we huiswaarts."

„Reeds zoo spoedig?" vroeg BRINIO ontevreden.

„Vergeet ge, BRINIO," antwoordde de andere, „dat ge uw volk op morgen hebt opgeroepen, om den Brittenburg te nemen. En zoudt ge dan denken, dat uw bondgenooten u in den steek zouden laten? Of liever — denkt gij, dat ze geen deel aan den buit willen hebben, die daar te halen is?"

„En dat deel zult ge hebben," antwoordde BRINIO. „Doch nu, laat ons opzitten en naar mijn hoeve gaan. BATHILDE zal wel vreeselijk ongerust zijn over uw lot, BELIA."

„Dat zal ze," antwoordde 't meisje. „Want ik heb de hoeve verlaten, toen ze nog in slaap gedompeld was."

BRINIO, RIDIMER en de Friezen verlieten het plein en begaven zich naar de plaats, waar de dienstmannen met de paarden wachtten. RIDIMER nam BELIA bij zich op 't paard, en zoo toog men heen naar de hoeve. Daar gekomen, vond men alles in onrust over 't verdwijnen van BELIA. Verbeeldt u de blijdschap van BATHILDE, toen zij haar lieve zuster weer ongedeerd vóór zich zag. Niet minder was haar vreugde, toen ze vernam, dat BRINIO tot opperhoofd der Kaninefaten gekozen was, en met bewondering staarde zij RIDIMER aan, toen haar werd meegedeeld, hoe deze de oppermacht geweigerd en die op de schouderen van BRINIO gebracht had.

„Edel, grootmoedig jongeling," zeide zij. „Indien uw geboorte u niet reeds tot Kaninefaat maakte, voorwaar, ik zou u als mijn landsman begroeten, en gaf die zelfde geboorte u niet reeds den rang van edelling, ik zou u den edelsten onder de edelen noemen. Mijn echtgenoot heeft zich eens uw broeder genoemd; gij zijt meer dan een broeder voor hem geweest. Welnu, beschouw mij van heden af aan als uw zuster."

„En thans, BATHILDE," zeide BRINIO. „Zorg gij voor onze gasten. Na den maaltijd vertrekken ze; doch 't zij met de overtuiging, dat BRINIO's hoeve steeds voor hen een aangename wijkplaats zal zijn."

Toen later op den dag de Friezen vertrokken waren, zeide BRINIO tot RIDIMER:

„Zouden we geen bode aan CIVILIS zenden, om hem den uitslag van den landdag te melden?"

„Wie zou die bode anders kunnen zijn, dan ik?" vroeg RIDIMER. „Doch kan ik thans uw gelederen verlaten, nu we den strijd zullen beginnen? — Laat ons eerst de Romeinen uit de grenspalen der Kaninefaten jagen — dan zal ik u voor een paar dagen verlaten, om 't Bataafsche opperhoofd mee te deelen wat we gedaan hebben; indien niet de gevluchte Romeinen 't hem reeds zullen hebben verkondigd."

„Ge schijnt zeker van de overwinning te zijn, RIDIMER," zeide BRINIO.

„Zoo zeker als zag ik die reeds," hernam RIDIMER. „Immers, de strijdkrachten staan niet gelijk. Zij, lage onderdrukkers, door rust en weelde verweekelijkt — wij, een krachtig volk, begeerig om onze vrijheid te herwinnen; — zij, strijdende voor een Cesar, die met den dag kan veranderen — wij, kampende voor haardstede en altaren. 't Eenige, wat ze in hun voordeel hebben, zijn hun burchten. Doch wanneer we die niet stormenderhand kunnen innemen, zullen we ze belegeren, hun allen toevoer afsnijden, en dan zal de honger komen als onze machtigste bondgenoot, en ze zullen zich moeten overgeven."

CLAUDIUS CIVILIS bevond zich in zijn legerplaats en zat voor zijn tent in de omstreken van Noviamagum. Met zijn ééne oog, waaruit al 't ongeduld straalde, dat in zijn boezem huisde, staarde hij voor zich heen.

„ROLF!" riep hij, en de gewapende dienstman, die bij de tent de wacht had, trad nader.

„Wat is er van uw bevel, heer?" vroeg hij.

„Roep den priester VERMITHOR en den centurio VICTOR. Ze moeten terstond hier komen."

De dienstman voldeed aan 's veldheers bevelen, deze stond op en ging in zijn tent.

Zorg voor drie drinkhorens en voor bier, MARO," zeide hij tot een knaap, die zoowat den dienst van schildknaap of page bij hem vervulde. „En wanneer de priester VERMITHOR en de

centurio VICTOR hier komen, zegt ge aan ROLF, dat hij voor alle stoornis wake. Gij blijft in de nabijheid, om mij te bedienen."

Zwijgend ging MARO naar 't achtergedeelte van de tent, waar hij drie drinkhorens vandaan haalde, welke hij op de ruwhouten tafel neerlegde. Daarop begaf hij zich naar buiten en kwam weldra met een geweldige kruik vol gerstebier terug, zoo zwaar dat hij haar ter nauwernood dragen kon. Na nog een kruik gehaald te hebben, die denzelfden omvang had, plaatste hij zich aan den ingang der tent. Intusschen scheen CIVILIS aan 't grootste ongeduld ten prooi. Daar werd eensklaps zijn oplettendheid afgeleid door een verwijderd gejuich, dat zich in 't kamp liet hooren.

„Ga eens zien, MARO," zeide hij, „wat dat alarm beteekent. 't Heeft er veel van, dat de soldaten zich met het een of ander vermaken."

MARO gehoorzaamde, en CIVILIS trad aan den ingang der tent, om zelf naar de oorzaak van het rumoer te zien, dat hoe langer hoe nader scheen te komen. Weldra was MARO terug.

„Welnu?" vroeg CIVILIS.

„'t Is de koopman VERENTIO, dien ze in hun midden hebben en met wien ze allerlei moedwil bedrijven," antwoordde hij.

„VERENTIO? Wie is de koopman VERENTIO?" vroeg CIVILIS.

„Een van die Romeinsche kooplieden, welke langen tijd in onze streek handel dreven, heer," antwoordde de knaap. „Meermalen is hij op de hoeve geweest, en vrouw THUSNELDA heeft dikwerf van hem gekocht. Hij moet een rijk en welgezeten man zijn."

„En wat komt die hier doen?" vroeg CIVILIS. „Dingen, als THUSNELDA koopt, zal hij hier bij de krijgslieden niet slijten; of hij moet op de vrouwen rekenen."

„Ik weet niets anders, heer, dan dat ik den man door de krijgslieden van den eenen kant naar den anderen zag werpen, dat hij bovenmate vertoornd was, en in 't latijn woorden uitte, welke ik niet verstond, maar die alles behalve vriendelijk schenen te zijn."

„Ik wil weten, wat dat beteekent," hernam CIVILIS. „Ga, MARO, en zeg, dat ze den kerel voor mij brengen. En terstond ook, hoor!"

MARO begaf zich naar den troep, die alvast meer en meer de tent des veldheers naderde. Hoe dichter hij echter in den omtrek daarvan kwam, hoe meer de luidruchtigheid bedaarde. Toen MARO de boodschap van CIVILIS gebracht had, scheen men eensklaps stil te worden. Het duurde dan ook niet lang, of een tergiductor [1]) kwam met een man vooruit, in wiens kleeding men, hoe die ook door de ontmoeting met de ruwe krijgsknechten gehavend was, den Romeinschen koopman herkende. Trouwens, dat zou men al spoedig gewaar zijn geworden, bij een nauwkeurige beschouwing van 't sluwe gelaat en de kleine loerende oogen en de uitdrukking, die zijn trekken en blikken weldra weer aannamen, zoodra hij zich van zijn vervolgers bevrijd zag, en begreep, dat hem tegenover den veldheer de rol van smeekeling beter voegde dan die van beleedigd Romeinsch burger.

„Wat moet dat alles beteekenen, tergiductor?" vroeg CIVILIS streng. „Kunt gij uw manschappen niet beter in tucht houden, dan zulk een geweld toe te laten, hetwelk bijna zou doen vermoeden, dat er oproer in 't leger was?"

„Heer," antwoordde de tergiductor. „Deze man is in 't kamp gekomen en heeft mijn soldaten allerlei scheldwoorden toegevoegd. Hierop hebben zij hem in hun midden...."

„Dat is een leugen, veldheer!" riep de Romein uit, die lang genoeg in Batouwe geweest was, om zich — zij het dan ook gebrekkig — in de landtaal uit te drukken. „Uw krijgslieden...."

„Hij liegt, bij THOR!" riep een der krijgsknechten uit. „Heeft hij ons...."

„Zwijg," hernam CIVILIS met donderende stem. „Ik verlang orde en krijgstucht onder mijn kohorten. En gij," vervolgde hij tot den koopman, „val mij niet lastig met uw beklag over mijn krijgslieden. Hadt ge u behoorlijk bij den voorpost aangemeld, dan zoudt ge u al die onaangenaamheden bespaard hebben. Zeg, wat is uw verlangen? waarom wenscht ge mij te spreken?"

„Heer!" begon de Romein. „Ik kom mijn beklag bij u indienen over de behandeling, welke ik van uw landgenooten

---

[1]) Zoowat sergeant of luitenant.

ondervonden heb, en recht en gerechtigheid vragen voor 't geen ze mij hebben doen ondergaan. Ik ben een eerzaam Romeinsch burger, levende van den handel, dien ik in dit goede land drijf. In den nacht is men mijn woning met geweld binnengedrongen en heeft mij alles ontroofd, wat ik bezat. Ternauwernood heb ik het leven gered."

CIVILIS zag den man scherp aan.

„Spreekt gij de waarheid?" vroeg hij. „Waar woont gij?"

„Zoowaar JUPITER mij genadig moge zijn, zijn mijn woorden de zuivere waarheid," antwoordde de koopman. „Ik had mij onder de bescherming van den burcht van AGRIPPINA gevestigd."

„En waarom hebt ge u niet tot den capito van den burcht vervoegd, in wier nabijheid gij uw verblijf hadt opgeslagen?"

„Van den burcht, heer!" antwoordde de koopman. „Uwe verhevenheid weet dan nog niet, dat het land aan deze zijde van de Vliet in opstand is, en dat de Romeinen den burcht niet durven verlaten, ja, dat ze in gevaar zijn van te worden aangetast."

„Te vroeg!" mompelde CIVILIS, en toen, het woord tot den tergiductor richtende, vervolgde hij:

„Breng dezen man achteraf, en zorg, dat hij met niemand gemeenschap hebbe. Behoed hem voor elken moedwil der krijgsknechten en behandel hem, zooals een Romeinsch burger behandeld moet worden. Wij zullen er onderzoek naar doen, in hoever zijn woorden waarheid behelzen, en daarna recht spreken. Verwijder hem."

De koopman wist slechts al te goed, dat het woord van een Romeinsch bevelhebber een wet was, en dat alle tegenwerpingen niet zouden helpen. Hij liet zich dus zwijgend wegvoeren, niet zonder zich binnensmonds eenige latijnsche vervloekingen tegen den veldheer en diens legerbenden te veroorloven.

't Was op dit oogenblik, dat VERMITHOR en VICTOR, beiden van een verschillenden kant, naar de tent toekwamen. Bijna gelijktijdig waren ze bij CIVILIS.

„Komt in mijn tent," zeide de veldheer. „Schenk ons een hoorn met bier," vervolgde hij tot MARO. „Daarna gaat ge

aan den ingang staan en zorgt, dat niemand ons store. Als ik uw verdere diensten noodig heb, zal ik u wel roepen."

Nadat de knaap den bevelhebber en ieder der beide anderen een drinkhoren toegereikt en dien volgeschonken had, verliet hij de tent, en begon CIVILIS:

„Hebt ge de nieuwe veldteekenen doen gereed maken, VERMITHOR?"

„Ze zijn gereed," antwoordde de priester. „Ik heb er een meegebracht, om 't u te laten zien."

En hij haalde een klein gegoten keizersbeeldje voor den dag, hetwelk VESPASIANUS moest verbeelden en dat als een veldteeken boven op een lans moest worden gedragen.

CIVILIS bekeek het.

„Zou 't op VESPASIAAN gelijken?" vroeg hij glimlachend.

„We willen 't hopen," antwoordde de priester. „De werkman had VESPASIAAN nooit gezien, evenmin als gij of ik. Doch ik kan u de heilige verzekering geven, dat hij 't verbeelden moet."

„Ook al goed," hernam CIVILIS. „Doch de vraag, welke ik u daar deed, is niet de reden, waarom ik u heb laten ontbieden; ofschoon zij er wel degelijk mede in verband staat. VICTOR, hebt ge nog niets van RIDIMER vernomen? Reeds sedert twee dagen moest hij terug zijn."

„Vergeet niet, Oom, dat RIDIMER gezegd heeft, dat hij als Kaninefaat onder de Kaninefaten wenschte te strijden, en dat het hem, onder de tegenwoordige omstandigheden, waarschijnlijk niet mogelijk is geweest den standaard te verlaten, onder welken hij zich geschaard heeft."

„En een ander kan hij niet zenden," voegde VERMITHOR er bij, „indien hij uw zaak niet in gevaar wil brengen, om te vroeg verraden te worden. 't Is uw eigen schuld, heer CIVILIS. Door hem met het lot van zijn vader bekend te maken, 't welk ik steeds om goede redenen voor hem verborgen gehouden had, hebt ge u zelf van een sluwen bode en een dapper krijgsman beroofd."

„Wat het eerste aangaat, VERMITHOR," antwoordde CIVILIS, „daarin kunt ge gelijk hebben; ten aanzien van het andere is 't evengoed, misschien beter, dat hij onder de Kaninefaten strijdt. — Zeker zal hij een van degenen zijn, die trouw 't

verbond met ons zal houden. En vrienden in 't leger der bondgenooten te hebben, is mij alles behalve onverschillig. Daar is mij echter zooeven een tijding ter oore gekomen, welke mij eenigszins verontrust. Een Romeinsch koopman uit den omtrek van den burcht van AGRIPPINA is uitgeplunderd, en naar zijn verzekering zijn onze landgenooten daar reeds in opstand. Dit bericht dwingt mij, de plannen te verhaasten, tot welker uitvoering ik u hier ontboden heb. Gij, VICTOR, zult zorgen, dat ik binnen 't halfuur een wapenschouwing kan houden, en gij VERMITHOR zult u met een anderen priester gereed houden, om den nieuwen eed af te nemen, welken we aan VESPASIANUS zullen doen."

VICTOR vertrok, om het bevel van CIVILIS te volbrengen.

„Gij vordert een eed, dien ge toch niet zult houden, heer CIVILIS," zeide de priester. „Is dat geen spelen met de onsterfelijke Goden?"

„Een eed, dien we trouw houden, zoolang VESPASIAAN om den troon kampt," hernam CIVILIS. „Is hij eenmaal, 't geen nog zoo zeker niet is, op den troon der Cesars — welnu, dan moge hij zijn slaven aan den Tiber, aan de Ebro, aan den Eufraat regeeren — aan Rijn en Maas zullen vrije mannen zijn, die den Romeinschen adelaar 't hoofd durven bieden. Rome zal zien, dat er een andere HANNIBAL leeft, die zijn verwaten heerschzucht durft trotseeren. Doch men moet mij den tijd laten," hernam hij. „Zoodra de wapenschouwing is afgeloopen, zend ik VICTOR naar 't land aan de Vliet om te vernemen, hoe de zaken daar geschapen staan, en te pogen de opstandelingen, zoo mogelijk, nog tot bedaren te brengen. Als we te vroeg het masker afwerpen, is alles verloren."

„Waartoe dat nu niet reeds gedaan?" vroeg VERMITHOR. „Zoodra ge immers de vaan des opstands opsteekt, vallen u de Friezen en Tongeren toe."

„Daartoe ben ik zelf in Friesland geweest," hernam CIVILIS. „Doch op dit oogenblik is mijn macht nog te gering. Ik moet meer Bataafsche en Germaansche kohorten aan mij trekken, eer ik mij zelf aan 't hoofd van den opstand stel. Op de schepen moeten we de Romeinen lokken. Ge zijt immers zeker van de Bataafsche roeiers, VERMITHOR?"

„Ik heb uw bevel volbracht, en ik meen van hen zoo zeker te zijn als van mij zelf," antwoordde VERMITHOR.

„Dan is alles goed," hernam CIVILIS. „Wist ik nu maar, hoe de zaken in 't land der Kaninefaten geschapen staan — dan kon ik daarnaar mijn handelingen inrichten!"

„Wil ik er na afloop van de eedsafneming heengaan?" vroeg VERMITHOR.

„Indien ge dat wilt, zult ge mij genoegen doen," antwoordde CIVILIS. „Intusschen wacht ik u, vóór gij vertrekt, hier in mijn tent, om u de noodige bevelen mede te geven. Zorg vooral, dat de keizersbeelden op de plaats der monstering zijn."

VERMITHOR vertrok, en CIVILIS bleef nog eenigen tijd zitten. Daarop gaf hij ROLF bevel, om zijn paard voor te brengen, en reed naar de plaats der wapenschouwing. Daar stonden de Bataafsche kohorten in de wapenen. 't Waren wel zulke geregelde troepen niet als de Romeinen; 't waren echter mannen, waarop men kon bouwen en van welke er verscheidene nog de oud-Bataafsche kleeding droegen. Allen waren goed gewapend. 't Schoonst van alles echter was de talrijke ruiterij, zoo beroemd om de vlugheid, waarmede zij haar wendingen volbracht en de onverschrokkenheid, met welke zij de breedste, ja dikwijls de snelste stroomen overtrok.

Vóór die geschaarde krijgsbenden waren de oversten en hoplieden in een kring bij elkander. Zoodra zij echter CIVILIS zagen naderen, reden zij hem te gemoet. Daarop begaven zij zich ieder op zijn post. Nadat CIVILIS de gelederen langsgereden was, beval hij den opperhoofden en den standaarddragers zich bij hem te verzamelen op een kleine hoogte, van waar hij alles kon overzien.

„Batavieren!" zeide hij. „Een nieuwe keizer trekt op Rome aan. De troon van Cesar VITELLIUS begint reeds te wankelen. Wat ons aangaat, we hebben alle reden om den tegenwoordigen Cesar van Rome af te vallen en ons onder den standaard van den nieuwen te scharen. Ik stel u voor, de partij van VESPASIAAN te kiezen!"

De opperhoofden, reeds den vorigen dag door VERMITHOR bewerkt, lieten een luiden juichkreet hooren:

VESPASIAAN!" riepen ze. „VESPASIAAN zij onze Keizer!" en de krijgsknechten, wien 't vrij onverschillig was van wien zij

soldij ontvingen, riepen even luid: „VESPASIAAN zij onze keizer!"

Terstond werden de afbeeldingen van den vervallen verklaarden Cesar van de standaards genomen en die van den nieuw verkozene daarop geplaatst, en namen VERMITHOR en een andere priester den bevelhebbers den nieuwen eed af. Terwijl een en ander nog plaats had, kwam de centurio van den voorpost aan den heerweg op CIVILIS aanrijden.

„Daar nadert een talrijke bende Romeinen," zeide hij.

„Een bende Romeinen?" vroeg CIVILIS. „Wat moeten die? 't Is toch geen legioen?"

„Voor zoover we konden opmerken, gingen ze vrij ordeloos. Ze hebben wel wat van vluchtelingen," antwoordde de centurio.

„Ze wordt toch aangevoerd?" vroeg CIVILIS.

„Eenige aanvoerders rijden vooruit," antwoordde de centurio.

„Wanneer zij aan de legerplaats gekomen zijn, brengt gij hun aanvoerders terstond herwaarts," zeide CIVILIS. „Zou BRINIO inderdaad reeds zoover gevorderd zijn, dat hij de Romeinen uit het land der Kaninefaten verdreven heeft?" vervolgde hij fluisterend tegen VICTOR, die zich dicht bij hem bevond. „Dat zou wél spoedig zijn."

„'t Is mogelijk, ofschoon niet zeer waarschijnlijk," antwoordde VICTOR even zacht.

„Hoe vreemd het mij ook schijnt," hernam CIVILIS, „er moet toch iets van aan zijn. We zullen 't echter spoedig vernemen."

Het duurde niet lang, of eenige Romeinsche bevelhebbers kwamen, door den centurio van den voorpost geleid, op de plaats der wapenschouwing. Aan hun hoofd reed LUCIUS AQUILIUS THUSCUS.

„Hoe THUSCUS!" riep CIVILIS uit. „Gij hier? Wat is de oorzaak van uw komst?"

„Die oorzaak is een allerbedroevendste," hernam AQUILIUS. „'t Geheele land der Kaninefaten is in opstand!"

„In opstand!" riep CIVILIS uit, die ter nauwernood zijn vreugde verbergen kon en zijn best deed, om verbazing te veinzen. „En gij zijt hier, THUSCUS? Maar dat is immers onmogelijk? Waartoe heeft Cesar VITELLIUS u de sterkten toevertrouwd, dan opdat ge daaruit het omliggende land voor Rome zoudt behouden?"

„En toch zijn we hier, CIVILIS," antwoordde AQUILIUS. „Van gebrek aan moed zult ge mij en de mijnen toch wel niet beschuldigen."

„'t Is er verre vandaan, dat ik dit zou wagen," antwoordde CIVILIS streng. „Toch hebt gij en de andere bevelhebbers onvoorzichtig gehandeld, dat ge uw burchten verlaten hebt."

„Luister, CIVILIS," hernam AQUILIUS. „En wanneer ge alles hebt gehoord, zult ge ons noch van lafheid noch van onvoorzichtigheid beschuldigen. Te midden van een vollen vrede zijn de Kaninefaten bedriegelijk opgestaan. In verbond met de kleine Friezen zijn ze eerst op den Brittenburg aangevallen."

„Die toch sterk genoeg was, om een aanval af te slaan," hernam CIVILIS.

„Indien 't verraad niet daar binnen gesmeuld had," antwoordde AQUILIUS. „Sedert twee dagen hadden onze wervers goede zaken gemaakt. Vrijwillig hadden er verscheidene sterkgebouwde jongelieden dienst genomen, om de kohorten van VITELLIUS voltallig te maken. 't Scheen, dat de geest in 't land der Kaninefaten eensklaps omgekeerd was. . . ."

„Dien gij zelf, of ten minste andere bevelhebbers bedorven hebt door uw afpersingen en geweldenarijen," hernam CIVILIS. „Doch ga voort, THUSCUS."

„Wij vermoedden den strik niet, dien men ons spande," hernam AQUILIUS. „Eensklaps, te midden van den nacht, klinkt het krijgsgeschrei voor den burcht. Terwijl we ons ter verdediging gereed maken, plaatst een jongeling, die zich den vorigen dag vrijwillig als krijgsknecht voor 't Kaninefaatsche legioen had aangegeven en zich RIDIMER noemde, aan 't hoofd der anderen, overweldigt de waterpoort, voor welke de Kaninefaten en Friezen reeds met tal van schuiten liggen, voegt zich aan hun zijde, en . . . . na een korten, doch geweldigen strijd, waarbij verscheidene onzer het leven inschoten, blijft ons niet anders over, dan er ons met de wapenen in de vuist doorheen te slaan om ten minste onzen arm en onze krachten voor Rome te behouden."

„En waarom niet in 't land der Kaninefaten gebleven?" vroeg CIVILIS. „Ge hadt de andere burchten tegen elken overval moeten versterken."

„Alsof men ons daartoe den tijd liet," hernam AQUILIUS.

„Gelijktijdig met den Brittenburg had men Matilo aangevallen en met geen minder goed gevolg ingenomen. Zijn verdedigers kwamen ons reeds te gemoet, om onze bezetting te versterken. In andere burchten hebben de bevelhebbers den storm niet afgewacht: ze hebben ze vrijwillig ontruimd en aan de vlammen prijs gegeven, om te voorkomen dat de opstandelingen zich met den buit en de wapenen, die ze er zouden vinden, zouden verrijken en versterken."

„Het past mij niet, om een oordeel over uw handelwijs uit te spreken," hernam CIVILIS. „Daarenboven zou ik, al had ik ook 't gezag daartoe, niet meer bij machte zijn, u te straffen voor een vergrijp tegen keizer VITELLIUS."

„Hoe moet ik dat verstaan?" vroeg AQUILIUS.

„Luister," hernam CIVILIS. „Ga naar Castra Vetera, om uw benden voltallig te maken, en bericht verder aan den stedehouder FLACCUS, dat de Bataafsche kohorten den eed aan keizer VESPASIANUS gedaan hebben. Laat hij mij eenige kohorten ter versterking zenden. Wat dat oproer in 't land der Kaninefaten aangaat; dat zullen we wel spoedig stillen. Ik moet echter meer volk hebben: want heden ochtend heb ik 't bericht gekregen, dat ook in 't land der Batavieren de opstand is uitgebarsten. Haal den koopman hier, dan kan deze 't getuigen."

Dit laatste werd tot een zijner bevelhebbers gezegd.

„CLAUDIUS CIVILIS," hernam AQUILIUS. „Met verbazing heb ik daar zoo even gehoord, dat ge u voor VESPASIANUS hebt verklaard, gij, die den eed aan VITELLIUS gedaan hebt."

„Volg gij met uw medebevelhebbers mijn voorbeeld, THUSCUS!" hervatte CIVILIS. „Wat den eed aangaat, aan VITELLIUS gedaan, sedert we er drie in een jaar hebben moeten afleggen, bekommeren we ons daarover weinig. THUSCUS, ge zijt een Romein, en ik, ofschoon Romeinsch burger, ben en blijf een zoon van 't gezegende Batouwe. Maar mij, als bondgenoot van Rome, hindert het, als ik zie, hoe de kinderen van Rome moedwillig in eigen ingewanden wroeten en hun val voorbereiden. Waar blijft de kracht van Rome, wanneer de legioenen verlof hebben, om telkens een nieuwen keizer op den troon te brengen? En kunt gij u dan nog verwonderen, dat ik, wetende hoe de Batavieren de kwellingen moede zijn, hun door Romeinsche

bevelhebbers in den naam van Cesar VITELLIUS gedaan, tot dit middel mijn toevlucht heb moeten nemen, om ten minste op ons eiland den verderen opstand te verhoeden en met meer kracht te werk te kunnen gaan? Daarbij — ik ben zelf Batavier en verfoei de dwangmiddelen, welke geen vrij volk geduldig en zwijgend kan verdragen. Doch hier is uw landsman. Ondervraag hem zelf, en ge zult zien, dat ik de waarheid heb gezegd."

We gaan 't verhoor van den koopman met stilzwijgen voorbij. Nadat CIVILIS AQUILIUS en de andere bevelhebbers in zijn tent onthaald en tevens bevel gegeven had, te zorgen, dat de Romeinsche soldaten zich verkwikken konden, liet hij hen trekken. VERMITHOR had in last gekregen, om niet naar 't land der Kaninefaten te gaan.

„Uw kleinzoon heeft zich dapper geweerd, VERMITHOR," zeide hij tot den priester, wien hij de tegenorder gaf. „Ziet ge nu wel, dat ik gelijk had, toen ik zeide, dat hij mij beter in 't land der Kaninefaten zou dienen dan hier? En wat een geluk, dat ik mij onder de vleugelen van dien goeden VESPASIAAN gesteld heb. Zooals gij weet, heeft FLACCUS mij daartoe aangezet. Wat zal die AQUILIUS vreemd opkijken, als hij daar verneemt, dat ook hem de eed aan VESPASIAAN wordt afgevorderd."

„Vertrouwt ge dien AQUILIUS, heer?" vroeg VERMITHOR. „Aan zijn gelaat meende ik te bespeuren, dat hij uw plannen doorziet. Ook eenige woorden, welke hij zich na uw vertrek van de plaats der wapenschouwing tegen de anderen veroorloofde, doen mij dat meer dan vermoeden. Wanneer ik in uw plaats was, nam ik hem en zijn metgezellen gevangen; dan kunnen ze niet klappen."

„Laat hen klappen," antwoordde CIVILIS glimlachend. „FLACCUS zal AQUILIUS toch niet gelooven, en hij heeft immers geen de minste bewijzen. Als de landvoogd mij maar eerst de hulpbenden heeft gezonden, kan hij van mij denken wat hij wil."

„En als hij die niet zendt?" vroeg VERMITHOR.

„Dan zullen we 't zonder die doen," hernam CIVILIS. „'t Is altoos tijds genoeg, om het masker af te werpen, als 't ons niet meer dienen kan. En wat het gevangennemen aangaat van hen, die in volle vertrouwen tot ons gekomen zijn, dat zou lafhartig en verraderlijk wezen."

„Ge hebt er anders een voldoend voorwendsel toe," hernam

VERMITHOR.' „Ge dwingt hen, den eed aan VESPASIAAN te doen — zij weigeren.... en..."

„En ik heb een sleep van gevangenen, die ik bewaken en op den koop toe nog den kost geven kan," antwoordde CIVILIS. „Daarenboven — ik ken AQUILIUS THUSCUS. Geen edeler en dapperder dan hij — en zulk een man zou ik zoo verraderlijk behandelen! Neen, VERMITHOR, dat nooit!"

„Zooals gij wilt, heer," hernam de priester.

Na den maaltijd bij CLAUDIUS CIVILIS gebruikt te hebben, vertrokken de Romeinen nog denzelfden dag naar Castra Vetera, een sterken burcht aan den Rijn waarmede we spoedig kennis zullen maken.

ZEVENDE HOOFDSTUK.

Het begin van den Vrijheidsoorlog.

Civilis' plan, om de Romeinen naar hun winterkwartieren te lokken, onder voorgeven, dat hij de onlusten in 't land der Kaninefaten wel zou stillen, mislukte door de luidruchtigheid zijner medeverbondenen, die, zooals wij reeds gezien hebben, nauwelijks de tijding hadden ontvangen van 't geen er bij hun naburen was voorgevallen, of ze hadden begrepen, dat het nu ook hun tijd werd, om het Romeinsche juk af te werpen en een buit te behalen, die hun, wanneer de Romeinen de gebeurtenissen in 't Kaninefaatsche gewest vernamen, wel eens ontrukt kon worden. Na met de zijnen de Romeinen ook uit het eiland der Batavieren verdreven te hebben, zond hij boden aan de Kaninefaten en Friezen, om zich bij hem te voegen, stelde zich aan hun hoofd, en zwoer, zich haar noch baard te zullen scheren, alvorens zijn land vrij was.

Het eiland der Batavieren was door hem reeds van vijanden gezuiverd, en daar de Romeinsche kooplieden geen tijd hadden gehad, om hun waren en hun schatten te bergen, hadden de benden van Civilis grooten buit behaald. De gevluchte bezettingen, die nog wilden pogen het eiland te behouden, hadden zich in het oostelijk gedeelte, dicht bij de samenvloeiing van Waal en Rijn gelegerd. Aquilius, wel vermoedende wat Civilis in zijn schild voerde, had hun een vloot van vier en twintig schepen, waarmede hij Batouwe verlaten had, met

goed gewapend krijgsvolk te hulp gezonden. Derwaarts nu trekt de veldheer met zijn volk op. Hoe sterk de Romeinen zich ook verschanst hebben, CIVILIS aarzelt niet hen met zijn benden aan te vallen. En nauwelijks is de strijd begonnen, of daar scheidt zich een bende Tongeren [1]) van de Romeinen af en vereenigt zich met de troepen van CIVILIS. Te gelijker tijd werpen de Bataafsche roeiers van de vloot zich op 't Romeinsche bootsvolk en de centurio's, en stellen CIVILIS in 't bezit der schepen. Geen Romein blijft er tusschen de beide groote Rijnmonden over — de zegepraal is volkomen.

Er zijn tal van gevangenen gemaakt. CIVILIS laat de opperhoofden voor zich brengen.

„Wat voor een landsman zijt ge?" vraagt hij een hunner.

„Ik ben uit Gallië, heer," antwoordt de krijgsoverste.

„Een Galliër dus," zegt CIVILIS. „En ge hebt met onze vijanden tegen ons gestreden?"

„Bepaal slechts mijn losgeld," herneemt de Galliër, „en ge zult het hebben."

„Zijn er nog meer Gallische opperhoofden onder de gevangenen?" vraagt CIVILIS.

„Nog verscheidene," antwoordt de Galliër.

„Brengt al de Gallische aanvoerders hier," beveelt hij aan een der centurios. Het duurt niet lang of er is aan zijn bevel voldaan.

„Gij allen hebt dapper gevochten," begint hij. „En zeker is 't niet aan u te wijten, dat de strijd verloren is. Van uw krijgsmakker verneem ik, dat gij mij een aanzienlijk losgeld biedt."

„Bepaal slechts," antwoordt een ander, „en laat één onzer onder eede van terug te zullen keeren, naar Gallië gaan — gij zult uw vollen eisch ontvangen."

„MARCELLUS," gebiedt CIVILIS den centurio, die de gevangenen heeft voorgebracht. „Deze dappere mannen eten heden middag aan mijn tafel, daarna kunnen zij naar hun haardsteden terugkeeren."

„Maar, veldheer! Zulk een edelmoedigheid...." zegt een der Gallische opperhoofden.

---

[1]) Die noordoostelijk België bewoonden.

„Is niets anders dan een bewijs van de vriendschap, welke ik uw volk toedraag," antwoordt CIVILIS. „Daar zijn tijden geweest, dat ook de Batavieren onder de Romeinsche kohorten tegen hun broederen streden, en, bij Wodan! zij hebben het altijd trouw en eerlijk gedaan. Doch de tijden zijn veranderd, en dezelfde Batavieren, die met CARIOVALDA tegen HERMAN kampten, voeren nu het zwaard tegen de Romeinen. Mocht u dus mijn handelwijze edelmoedig voorkomen, welnu, tracht dan wanneer ge in uw land teruggekeerd zijt, uw broeders overtehalen, om even als wij, de Romeinsche slavenketenen af te werpen. Verbindt u met ons — de tijden en omstandigheden zijn gunstig. Twee Cesars voeren met elkander strijd en trekken hun troepen uit de wingewesten weg. Eer een van hen overwinnaar is — zijn de volken van België en Gallië vrij."

Wat den Gallischen krijgslieden betrof, ook hun gaf CIVILIS de vrijheid weder, doch liet aan hen de keus om naar hun vaderland terug te keeren of onder zijn vanen dienst te nemen, in welk laatste geval zij in den te behalen buit en in hun overwinningen zouden deelen. Dat velen daaraan gehoor gaven, laat zich gemakkelijk begrijpen. Doch hierbij bepaalde hij zich niet. Onvermoeid werkzaam, zorgde hij door beloften en geschenken zich overal zoo geheime als openlijke aanhangers te verwerven, waardoor zijn macht hoe langer hoe geduchter voor Rome werd.

We hebben reeds gehoord, hoe RIDIMER zich bij de verovering van den Brittenburg had gedragen, en ofschoon we verder over de krijgsbedrijven van den zoon van GANASCUS gezwegen hebben, zullen onze lezeressen en lezers wel hebben begrepen, dat hij zich ook in den slag bij den Rijn had onderscheiden. Ofschoon hij zich onder de vanen der Kaninefaten geschaard had en dus BRINIO zijn eigenlijke bevelhebber was, kon hij zich toch niet zoo geheel en al van de banden losscheuren, welke hem aan 't gewest verbonden, waarin hij zijn opvoeding genoten had; daarenboven had BRINIO, ofschoon de medeaanvoerder der bondgenooten, 't oppergezag aan CLAUDIUS CIVILIS overgedragen, die meer in alle oorlogskunst doorkneed dan hij, beter was om aan het hoofd der zaken te staan, ook gematigder dan de opbruisende Kaninefaat, die door zijn

woeste dapperheid meer geschikt was om tegen ongeordende Germanen te kampen dan tegen de met de taktiek bekende Romeinen. CIVILIS nu, die veel van RIDIMER hield, en wist, welke onvergelijkelijke eigenschappen de jongeling buiten zijn dapperheid bezat, had hem met een belangrijke en gevaarlijke zending naar de boorden van den Rijn belast, een zending, waarbij moed en sluwheid twee hoofdvereischten waren, en waartoe hij niemand beter in staat oordeelde dan den kleinzoon van VERMITHOR.

„'t Is eenige dagen na den slag aan den Rijn, dat CIVILIS met VICTOR voor zijn tent heen en weder wandelde.

„Vreemd," begon hij, „dat RIDIMER nog niet terug is. Ik had hem reeds gisteren avond gewacht. Er zal hem toch niets kwaads overkomen zijn."

„Beste oom," antwoordde VICTOR. „Waarom hebt gij niet naar mijn waarschuwing geluisterd, toen *ik* u aanbood om te gaan? RIDIMER..."

„RIDIMER is te veel Kaninefaat, om den verrader te spelen, VICTOR!" zeide CIVILIS ernstig.

„De Goden bewaren mij, dat ik een oogenblik aan de trouw van RIDIMER zou twijfelen," hernam VICTOR. „Ik heb u ook niet gewaarschuwd tegen zijn ontrouw, maar tegen zijn jeugd en onervarenheid."

„Welke ruimschoots vergoed worden door zijn sluwheid en welsprekendheid," hernam CIVILIS. Wat toch zoudt gij beter hebben kunnen uitrichten dan hij? — Is hij het niet, die de kleine Friezen terstond tot het verbond met de Kaninefaten heeft overgehaald, die door zijn list den Brittenburg heeft doen vallen?"

„Toegegeven oom," antwoordde VICTOR. „In 't eerste geval was 't een handel met zijn stamgenooten, in 't andere was 't slechts een grove krijgslist. Maar om als verspieder den Romeinen hun geheimen te ontlokken en den bevelhebber van de Bataafsche hulpbende tot medewerking over te halen; daartoe — vooral tot het eerste — dient men, zooals ik, in de legioenen gediend te hebben."

„Hoor eens, VICTOR," hernam CIVILIS. „Hoe ge 't ook verbergen wilt, er ligt in uw taal wel eenige naijver verborgen.

Ik wil dan ook oprecht zijn en u zeggen, waarom ik niet u zond, maar hem. Ik wilde den zoon mijner zuster niet blootstellen aan de gevaren, welke onvermijdelijk aan zulk een zending verbonden zijn."

„Ik dank u voor deze vriendelijke gevoelens," antwoordde VICTOR. „Toch zou voor mij de zending minder gevaarlijk zijn geweest dan voor...."

„RIDIMER is teruggekomen, heer CIVILIS," zeide VERMITHOR, die zich op dit oogenblik bij hen voegde. „Hij wacht u in uw tent."

„Welnu," hernam CIVILIS glimlachend tot VICTOR. Heb ik mij in mijn bode bedrogen?"

„Dat zullen we moeten zien, oom," antwoordde VICTOR.

„Vergezel mij, VICTOR, en ook gij VERMITHOR," hernam CIVILIS. „Ik ben verlangend, om de tijdingen te vernemen, welke uw kleinzoon mij brengt."

„Hij zal wel onverrichter zake terug zijn gekeerd," bromde VICTOR tusschen de tanden; doch zoo zacht, dat noch CIVILIS noch VERMITHOR hem verstaan kon.

Weldra was men aan de tent des veldheers gekomen.

„Verzoek BRINIO, zich terstond bij mij te vervoegen," zeide CIVILIS tegen ROLF. „Doch terstond. Zeg hem, dat RIDIMER terug is."

Na deze woorden trad hij met zijn beide gezellen de tent binnen. Daar stond RIDIMER in zijn vermomming als Romeinsch koopman. Zoodra hij den Bataafschen veldheer zag binnenkomen, sloeg hij de leeren kap weg, die zijn hoofd bedekte, en maakte een buiging.

„Wees welkom, RIDIMER," zeide CIVILIS, terwijl hij hem de hand reikte. „En is uw boodschap naar genoegen afgeloopen?"

„Ja, Heer," antwoordde RIDIMER. „Ik heb.,.."

„Stel uw bericht uit tot de komst van BRINIO, die wel zoo aanstonds hier zal zijn," hernam CIVILIS. „Intusschen zal een hoorn bier na uw vermoeienden tocht niet onwelkom zijn. Of verlangt ge liever een beker wijn? Sedert we ons met den buit der Romeinsche kooplieden verrijkt hebben, is wijn bij ons geen zeldzaam artikel."

„Liever een frisschen dronk bier," hernam RIDIMER. „Aan

de boorden van den Rijn heb ik wijn genoeg gedronken."

„MARO! Geef terstond een hoorn oud bier," beval CIVILIS.

Het duurde niet lang, of BRINIO trad de tent binnen.

„Wees welkom, RIDIMER," zeide hij, den jongeling de hand reikende. „Ik dank de Goden, dat gij gezond en wel terug zijt. Ik begon mij reeds eenigszins ongerust over u te maken."

„Ik ben langer uitgebleven, dan ik dacht," antwoordde de jongeling. „Maar ik moest toch ook met tijdingen terugkomen."

„En die zijn?" hernam CIVILIS. „Thans, nu onze medebevelhebber BRINIO er bij is, wachten we daarop met ongeduld."

„Ik zal u niet bezighouden met mijn verrichtingen, noch met de gevaren, welke ik geloopen heb," antwoordde RIDIMER. „'t Zou ongepast zijn, u daarvan mededeeling te doen. 't Had inderdaad weinig gescheeld, of ge hadt mij nooit teruggezien."

„Neen, meld ons maar terstond den uitslag uwer zending," hernam CIVILIS. „'t Andere kunnen we later vernemen."

„Welnu," antwoordde de jongeling. „De landvoogd, HORDEONIUS FLACCUS. die nog steeds in de heilige overtuiging leefde, dat uw doel niet anders was dan de zaak van VESPASIAAN te bevorderen, is eensklaps uit zijn rustigen slaap wakker geschrikt."

„Geen wonder, voorwaar," zeide CIVILIS lachend. „Mij dunkt, dat AQUILIUS, toen die met het overschot der Romeinsche bezetting bij hem kwam, 't reeds moest gedaan hebben."

„Hij zal moeite gehad hebben, om genoeg volk bijeen te krijgen," zeide VERMITHOR.

„Hoe 't zij, hij is dus ontwaakt," hernam CIVILIS. „En wat heeft hij gedaan?"

„Hij heeft den stadhouder MUMMIUS LUPERCUS bevel gezonden, terstond uit de winterkwartieren op te breken en zich met de beide onder zijn bevel staande keurbenden naar het tooneel des oorlogs te spoeden."

„Goed zoo," hernam CIVILIS, „We zullen hem afwachten. Een vijand, van wiens komst men onderricht is, is reeds half overwonnen. En welke hulpbenden brengt hij mee?"

„De Ubiërs [1]), eenige kohorten Treviersche ruiters en een Bataafsche hulpbende."

---

[1]) Of Agrippijnen.

„Die van CLAUDIUS LABEO of de bende onder JULIUS BRIGANTICUS?"

„Die van CLAUDIUS LABEO, Heer," antwoordde RIDIMER. „En dat is gelukkig."

„En hebt gij LABEO gesproken," vroeg CIVILIS.

„Dat heb ik, Heer," antwoordde RIDIMER. „Hij heeft mij zijn woord verpand, dat hij onze zaak omhelzen zal, ofschoon het thans nog van belang is, dat hij gehoorzaamheid aan den prefect veinst. Uw neef JULIUS BRIGANTICUS ligt hooger op, en de Romeinsche veldheer zou vrij wat verstandiger handelen, wanneer hij hem ontbood en LABEO stil aan den Rijn liet."

„Dus...." vroeg CIVILIS.

„Hij weigert nog, om zich aan uw zijde te scharen," hernam RIDIMER. „Juist hij was het, aan wien ik ter nauwernood ontkomen ben."

CIVILIS schudde het hoofd.

„Een verkeerd geplaatst gevoel van eer," zeide hij. „Ik acht er den zoon mijner zuster niet minder om, ofschoon ik liever had gezien, dat hij naast mij had gestaan, dan dat ik hem nu tegenover mij zal hebben. Intusschen, RIDIMER, gij hebt voorzichtig en verstandig gehandeld. We zullen onze vijanden afwachten, en dan zult ge in de gelegenheid gesteld worden, om de kracht uws arms aan te wenden, waar ge nu uw hoofd hebt moeten gebruiken. Neem thans eenige rust. Ge zult uw krachten spoedig genoeg behoeven."

„BRINIO," zeide CIVILIS, nadat de jongeling was heengegaan, „ge zoudt me genoegen doen, indien ge de Kaninefaatsche bevelhebbers hier bij elkander wildet roepen. Gij, VICTOR, zult voor de Bataafsche zorgen, en gij, VERMITHOR, voor de Friesche. We zullen ons ten strijde aangorden, en, om zeker te zijn van een goeden uitslag, eens op Oud-Germaansche manier den strijd aanbinden."

Beide mannen verlieten de tent; CIVILIS bleef alleen.

„Ja, op oud-Germaansche manier," vervolgde hij in zich zelf. „Twee keurbenden met haar kohorten — 't is zeker een groote overmacht. Maar wanneer we den ouden geest eens opwekken, dan zullen onze krijgslieden weer leeuwen worden zooals vroeger, en dan zullen zij geen overmacht vreezen. — Doch dan

moeten de Romeinen ons den tijd laten. Dat zullen ze echter wel doen. Eer LUPERCUS zijn keurlegioenen in orde heeft en hier is, zullen we gereed zijn, hem te ontvangen."

Het duurde niet lang, of de opperhoofden der Batavieren, Kaninefaten, groote en kleine Friezen waren voor de tent van den opperbevelhebber verzameld.

„Landgenooten," zeide CIVILIS tot hen. „De Romeinen zijn uit hun slaap ontwaakt. Twee keurlegioenen komen op ons af. Twee legioenen met de noodige kohorten. We moeten hen afwachten en overwinnen. Rome is in zijn hart verdeeld en zal zoo spoedig geen nieuwe troepen kunnen zenden. Van verschillende Germaansche stammen heb ik door mijn boden de verzekering van medewerking. Wanneer we de Romeinen overwinnen, zullen ze zeker ons toevallen. Hoe wilt ge? Zullen we de vijanden afwachten?"

„Voorzeker! Afwachten! Ten krijg!" riepen allen.

„Welnu, dat is ook *mijn* voornemen," hernam CIVILIS. „Doch vergeet niet, dat het hier een strijd op leven en dood is. Indien gij mij den tijd hadt gelaten, zou ik de Romeinen nog langer in slaap gehouden hebben, in afwachting van de komst der acht Bataafsche kohorten, welke uit Rome zijn weggezonden, en aan welke ik mijn boden heb afgevaardigd, om haar op de hoogte te stellen van de zaken hier. Uw ongeduld heeft dat alles bedorven. Doch nog is er herstel mogelijk. We moeten de twee keurlegioenen van MUMMIUS LUPERCUS overwinnen."

„Ja! we moeten ze overwinnen!" riepen de opperhoofden.

„Velen uwer weten misschien niet, hoe groot een legioen met zijn kohorten is," hernam CIVILIS. „Doch dat is hetzelfde. Ik heb u niet hier geroepen, om u vrees in te boezemen; slechts om u met mijn plannen bekend te maken. Er is maar één zeker middel, om de Romeinen te verslaan. En dat middel zal ik u aan de hand doen. Batavieren, Kaninefaten en Friezen! Wanneer onze voorouders den vijand tegemoet gingen, dan namen ze vrouwen en kinderen mee, die in den wagenburg voor de vijandelijke pijlen beveiligd, hen aanmoedigden door hun geschreeuw. Dat is echt Germaansche wijs. Zoo ook zullen wij handelen!"

„Ja! op oud-Germaansche wijs!" riepen allen.

„Zendt boden naar uw huis en laat uw vrouwen en kinderen halen," hernam CIVILIS. „Ook THUSNELDA, HERTHA en mijn zuster zullen in 't leger komen. Doch de tijd eischt spoed. Talmt daarom niet, opdat we gereed zijn, de Romeinen te ontvangen."

Met algemeene goedkeuring verlieten de opperhoofden den bevelhebber. En toen eenige dagen daarna LUPERCUS het kamp der Batavieren en hun bondgenooten naderde, vond hij hen geheel strijdvaardig. Daar gaf CIVILIS een teeken aan de barden, om den strijdzang aan te heffen, en 't was of die tonen, gevoegd bij 't geschreeuw van vrouw en kinderen, de benden van CIVILIS met een hoogeren geest bezielde. Moedig stortten ze zich op de Romeinen, en met hoeveel beleid ook LUPERCUS den aanval regelde, met hoeveel inspanning de legioenen ook poogden om voorwaarts te dringen — 't was, alsof 't betrekkelijk kleine hoopje door God WODAN zelf ten strijde werd aangevoerd, zoo weerstonden ze niet alleen elken aanval, maar drongen zelfs tot in de gelederen van den vijand door, waarin ze dood en verderf verbreidden. Daar verlaat eensklaps CLAUDIUS LABEO met zijn Bataafsche ruiterbende den linkervleugel der Romeinen en keert zich met zijn landgenooten tegen hen. Vreeselijk is de slachting onder de kinderen van ROMULUS. De Ubiërs en Trevieren worden wijd en zijd over 't veld gedreven, en de keurbenden, nu ook van dezen steun beroofd en niet meer in staat, den overwinnaars 't hoofd te bieden, wijken en zoeken zich achter de muren van Castra Vetera te bergen.

Eenige dagen later kwamen de acht Bataafsche kohorten, bestaande uit oud-gedienden, in 't legerkamp aan. Aan 't hoofd van een dier kohorten stond CIVILIS' zusterszoon VERAX. Zoodra zij in 't leger waren aangekomen, begaf deze zich naar zijn oom.

„Wees welkom, VERAX," zeide CIVILIS. „We hadden u reeds vroeger gewacht. En 't is jammer, dat ge niet hier geweest zijt; dan hadt ge in den behaalden buit kunnen deelen en ons den strijd vrij wat minder zuur gemaakt."

„'t Is ons onmogelijk geweest eerder te komen, waarde oom," antwoordde VERAX.

„Mijn boden hebben u toch ontmoet, wil ik hopen," hernam CIVILIS.

„Hoe zouden we anders hier gekomen zijn?" hervatte VERAX. „We waren nog aan den Bovenrijn, toen zij tot ons kwamen en ons de tijding brachten van 't geen hier in Batouwe geschied is. Denk, hoe dit ons in verrukking bracht. Terstond werd er krijgsraad van de opperhoofden der verschillende kohorten belegd. Ontevreden als we reeds waren over onze wegzending uit Rome, was 't ons een welkome gelegenheid, om ons over den ons aangedanen hoon te wreken, door ons bij u aan te sluiten. We drongen dus bij HORDEONIUS FLACCUS aan op een onmiddellijke voldoening van het loon voor onze diensten en van de paarden en andere geschenken, ons door keizer VITELLIUS beloofd. Wel poogde hij ons tevreden te stellen; maar we lieten ons met geen ledige beloften paaien en werden nu nog overmatiger in onze eischen."

„Welke hij natuurlijk niet inwilligde," zeide CIVILIS.

„Dat kunt ge begrijpen, oom," hernam VERAX. „We wachtten echter na zijn weigering niet langer, en wel begrijpende, dat hij ons den aftocht naar den Nederrijn zou beletten, trokken we, zonder zijn verlof af te wachten, verder en kregen wel dra het Zevengebergte in 't gezicht."

„Inderdaad, een gewaagde onderneming," zeide CIVILIS. „Had FLACCUS u achtervolgd en ware HERENNIUS GALLUS u tegengetrokken, ge zoudt reddeloos verloren zijn geweest."

„Waarom?" vroeg VERAX. „We waren nog steeds kohorten der Romeinen."

„Maar ongehoorzaam aan den bevelhebber," hernam CIVILIS. „Indien men u van voren en van achteren bestookt had, — ge zoudt vernietigd geweest zijn."

„Hoe 't zij," hernam VERAX, „we kwamen spoedig aan de sterke stad Bona[1]), waar HERENNIUS GALLUS het bevel voert, en zonden boden tot hem, om ons den doortocht te vergunnen. „Zoo gij dit doet," lieten we hem zeggen, „dan zullen we geen vijandelijkheden plegen; zoo niet, en ge verspert ons den weg naar ons vaderland — dan zullen we ons zelf met de wapenen een doortocht banen." Ondanks onze waarschuwing, liet GALLUS zich door zijn soldaten overhalen, om ons tegen te houden.

---

[1]) Het tegenwoordige Bonn.

Drieduizend keurlingen, eenige in der haast geworven benden Belgen, eenige honderden landzaten en zoetelaars snellen de poorten der vesting uit, om ons met hun geduchte overmacht te omsingelen. Doch wij, wetende wat ons lot zal zijn, als de toeleg gelukt, sluiten ons nauw aaneen, laten den vijand geen tijd om zich in slagorde te scharen, maar vallen op hen aan. De Belgen wijken, de keurlingen raken in wanorde — we drijven hen naar de poorten en de wallen terug."

„Goed zoo," zeide CIVILIS. „Ge hebt getoond, dat ge den naam van Batavieren waardig zijt."

„Zoo vreeselijk was de slachting, welke we onder hen aanrichtten, dat de grachten met de lijken der vluchtelingen gevuld waren," hernam VERAX. „Ze schijnen er dan ook hun bekomst van gehad te hebben, om ons aan te vallen; want ongehinderd hebben ze ons Colonia Agrippina en Novesium laten voorbijtrekken. En zoo zijn we hier gekomen."

„Waar ge van harte welkom zijt, VERAX," hernam CIVILIS. „Inderdaad, uw acht kohorten zijn een aanzienlijke aanwinst voor mijn leger; niet alleen omdat zij 't getal mijner soldaten aanzienlijk vermeerderen; maar vooral, omdat ze uit in den oorlog geharde krijgslieden bestaan."

„Die de zaak van Batouwe met allen ijver zullen dienen," hervatte VERAX. „Door onze wegzending uit Rome was onder onze benden zulk een haat tegen de Romeinen ontstaan, dat hun niets liever was dan 't bericht, dat wij, die zoolang hun standaards gevolgd zijn, eens tegenover hen in 't veld zullen treden."

„Welke haat door den overval van GALLUS wel niet weinig zal vermeerderd zijn," hernam CIVILIS. „Intusschen twijfel ik er niet aan, of uw legerhoofden zullen wel den eed aan Keizer VESPASIAAN willen doen?"

„Aan Keizer VESPASIAAN?" vroeg VERAX verwonderd. „Hoe, gij strijdt dus niet voor de vrijheid en onafhankelijkheid van Batouwe?"

„Beste VERAX," hernam CIVILIS. „Sedert het begin van den opstand heb ik mij achter Keizer VESPASIAAN verscholen. 't Was, om de Romeinen in den waan te brengen, dat mijn kohorten

nog steeds in den dienst van het Keizerrijk stonden. We hebben daardoor den oorlog aan alle aanhangers van VITELLIUS verklaard en helpen op die wijs Rome's macht in deze gewesten ontzenuwen en verzwakken. Door deze krijgslist hebben wij aanhangers onder de Romeinen zelf en zal 't ons gemakkelijk vallen, de burchten aan den Middelrijn te vermeesteren."

„En wanneer nu VESPASIAAN werkelijk den troon der Cesars bestijgt?" vroeg VERAX.

„Dan is het nog tijds genoeg, om het masker af te werpen," hervatte CIVILIS. „Onze opperhoofden kennen mijn bedoelingen, en zoo wensch ik, dat gij die ook aan de bevelhebbers der acht kohorten zult mededeelen. 't Eenige is, dat ze den eed aan VESPASIANUS doen en diens beeld op hun standaards zetten. Zijn we eenmaal zoover, dat ons doel bereikt is en we in 't bezit van de burchten aan den Middelrijn zijn, dan vertoonen we ons in ons ware licht, en vallen ons tal van bondgenooten toe. Van de Bructeren en Tencteren ben ik reeds zeker. Andere volken hebben mij nog geen beslissend antwoord gegeven; doch ik weet, dat ook zij zich alsdan aan onze zijde zullen scharen."

„Ik begrijp u, oom," hervatte VERAX. „En ik beloof u, dat ik den opperhoofden der kohorten de noodige inlichtingen zal geven, als wanneer ik niet twijfel, of zij zullen zich volgaarne naar uw inzichten voegen."

Eenige dagen later reden op den linkeroever des Rijns drie mannen, aan hun kleeding kenbaar als bewoners dezer landen. Om 't warme weder hadden zij hun wolfsvellen mantels opgerold en voor zich op het paard liggen; zoodat men hun gewaad des te beter kon onderscheiden. In een van hen, reeds een grijsaard, herkennen we terstond den ouden VERMITHOR, ofschoon hij zijn lang priestergewaad met een korter verwisseld heeft; aan zijn rechter zijde rijdt een man van bij de zestig jaren, een Kaninefaat en legerhoofd van zijn volk, HEMER, de schoonvader van BRINIO, en aan zijn andere zijde zijn kleinzoon RIDIMER, in de kleeding van een bevelhebber der Kaninefaten. Alle drie zijn goed gewapend.

„We zullen nu wel spoedig te Castra Vetera zijn," zegt

RIDIMER. Zoodra we die bocht van den Rijn om zijn, zien we 't voor ons liggen."

„Altijd die jeugdige voortvarendheid," zegt VERMITHOR. „Indien ge alleen waart, zoudt ge zeker uw paard in den draf gezet hebben."

„Waarom niet?" vraagt RIDIMER. „We rijden zoo langzaam, alsof we een pleiziertochtje deden."

„Om onze paarden te sparen," antwoordt VERMITHOR. „Weten we, hoe de gezanten van CLAUDIUS CIVILIS door HORDEONIUS FLACCUS zullen ontvangen worden? We konden wel eens de vlugheid onzer rossen noodig hebben."

„Of de scherpte onzer wapenen," zegt RIDIMER. „We zullen ons toch niet ongestraft door de Romeinen laten beleedigen?"

„Dat zou een ongelijke kamp zijn, RIDIMER," zegt HEMER. „Ik geloof, dat uw grootvader wel deugdelijk gelijk heeft en dat we meer op de vlugheid onzer paarden dan op de scherpte onzer wapenen moeten vertrouwen."

„Ik wil hopen, dat we geen van beide noodig hebben," hervat VERMITHOR. „Minder gerust zou ik er op zijn, wanneer CIVILIS zich in zijn ware gedaante vertoonde. Nu we echter als afgezanten van den voorstander van VESPASIAAN . . . ."

„Misschien nog des te gevaarlijker," valt HEMER hem in de rede. „AQUILIUS is immers nog steeds een aanhanger van VITELLIUS?"

„Dat is hij," antwoordt VERMITHOR. „Of echter tegenwoordig de voorstanders van VITELLIUS wel zoozeer aan hem gehecht zijn, zou ik betwijfelen. Men is er sedert een jaar aan gewoon geraakt, om nieuwe Keizers te huldigen."

„Hoor eens, VERMITHOR," hervatte HEMER. „Gij zijt meer in 't vertrouwen van CIVILIS dan ik, en zult mij dus wel de reden kunnen ontvouwen, waarom hij zich nog steeds achter VESPASIANUS als schild verbergt. Er bestaat wel eenig gemor onder de hoofden der Kaninefaten, die, ja eerst zich aan de noodzakelijkheid onderwierpen, om den eed aan een Romeinschen Keizer te doen, welken ze voor altijd meenden afgezworen te hebben, maar er nu het voordeel niet langer van inzien. Nog eergisteren heeft hij de nieuw aangekomen Bataafsche kohorten denzelfden eed laten doen, en hun 't beeld des Keizers op hun standaards gegeven."

„Mijn waarde HEMER," herneemt VERMITHOR. „In vroeger tijd zijt ook gij in Romeinschen dienst geweest, en zooveel zult ook gij daarvan toch nog wel onthouden hebben, dat krijgslist een der hoogste eigenschappen bij den opperbevelhebber is. — Welnu, houdt gij het dan niet waard, eenigen tijd te veinzen, wanneer CIVILIS daardoor zijn oogmerk kan bereiken?"

„En dat oogmerk is...?" vraagt HEMER.

„Moet ik dat u zeggen, die met mij een deel van 't gezantschap aan AQUILIUS uitmaakt?" zegt VERMITHOR. „Begrijpt ge dan niet, dat het eiland der Batavieren, dat uw land, dat Friesland te veel open ligt voor elken inval der Romeinen? 't Was daarom van hen een zeer verstandig werk om burchten en sterkten aan den Rijn te bouwen, waardoor ze zich niet alleen in 't bezit van Germanië versterkten, maar ook Neder-Germanië, desnoodig, onder bedwang konden houden. Welnu, deze sterkten wil CIVILIS op een gemakkelijke wijs in zijn macht krijgen; daarna zal hij 't masker afwerpen."

Op dit oogenblik waren zij de bocht van den Rijn omgereden en zagen Castra Vetera op eenigen afstand vóór zich liggen.

't Was een groote en ruime, maar ook goed versterkte plaats, dat Castra Vetera (oude legerplaats), op elf duizend schreden van Colonia Agrippina (Keulen) gelegen. Door AUGUSTUS gebouwd, die het voor de legerplaats van twee keurlegioenen had ingericht, van welke de een op den heuvel, de andere op de vlakte lag, moest het niet alleen ter bedwinging van Germanië, maar ook ter winterlegering dienen. Zoo hadden in die oude sterkte, reeds vóór de nederlaag van VARUS, dáár de achttiende en negentiende keurbende hun winterkwartieren gehouden, welk laatste legioen door HERMAN zoo onbarmhartig vernield werd. En zoo sterk was Castra Vetera, dat noch Germaan noch Galliër 't ooit gewaagd had, het aan te tasten. Rondom deze legerplaats, vooral aan de kanten van den Rijn, waren om den burcht tal van woningen en tenten opgeslagen, dienende tot verblijf voor de Romeinsche kooplieden en zoetelaars (zij, die de bezetting van levensmiddelen voorzagen) zoodat de burcht in de verte veel van een groote en levendige stad had, in wier midden zich de zware steenen en aarden wallen

van de sterkte onheilspellend en toch beschermend verhieven.

„Ziet ge nu wel, grootvader, dat we Castra Vetera zouden zien, zoodra we de bocht van den Rijn waren omgereden?" vroeg RIDIMER.

„Ik heb u dat volstrekt niet tegengesproken, RIDIMER," antwoordde de priester. „Alleen heb ik 't aangevoerd als een reden, die ons moest doen besluiten, om geen haast te maken. Doch nu we in 't gezicht van de sterkte zijn, zullen we onze paarden een weinig meer aanzetten. Men mocht anders denken, dat we oude knollen berijden, en dat zou slecht voegen voor de afgezanten van een legerhoofd als CIVILIS."

Dit zeggende zette hij zijn paard in een kleinen draf, en, daar zijn metgezellen zijn voorbeeld volgden, bevonden zij zich weldra bij de (zooals wij 't willen noemen) voorstad.

We gaan de pogingen, welke zij aanwendden om gehoor bij AQUILIUS te verkrijgen, voorbij. Ofschoon deze hen erkende als afgezanten van CIVILIS, die nog steeds in naam de partij van Rome voorstond, had hij 't niet geraden geoordeeld, hen in de sterkte zelf te ontvangen en dus hun bede gehoor gegeven, om hun een onderhoud buiten den burcht toe te staan; hetgeen zij uitdrukkelijk verzocht hadden, om niet in gevaar te zijn van anders misschien blindelings in de knip te loopen. We vinden hen dus in een blokhuis, als een soort van wachthuis voor de Romeinsche soldaten gebruikt, de komst van den veldheer afwachten. Voor grof geld hadden zij van de zoetelaars wat eten en drinken gekocht, en zij hadden zich daarmede juist verkwikt, toen de Romeinsche bevelhebber, door eenige volgelingen vergezeld, binnenkwam.

„Gij verlangt mij te spreken," zeide hij. „En reeds uw verzoek om tot u te komen, getuigt er van, dat gij meer als vijanden komt dan als vrienden."

„Dat zal geheel en al van u afhangen, heer AQUILIUS," antwoordde VERMITHOR. „Wat ons aangaat, we hebben u de moeite willen besparen, om een keus te doen, vóór gij ons gehoord hebt."

„Zeer vernuftig aangemerkt," antwoordde AQUILIUS. „Natuurlijk zou een weigering, om u op den burcht toe te laten, veel van een oorlogsverklaring gehad hebben."

„Juist," hernam VERMITHOR. „En daar we dat hebben willen

vermijden, en men zijn vrienden zoowel als zijn vijanden buiten den burcht gerust kan ontvangen ...."

„Hebt ge gemeend, in allen gevalle voor uw veiligheid de zekerste partij te kiezen," hernam AQUILIUS glimlachend.

„Geen edel Romein zal het recht der volken schenden," zeide RIDIMER snel. „'t Is dus geen vrees voor onze veiligheid, welke ons weerhouden heeft den burcht te betreden."

„Genoeg hiervan," hernam AQUILIUS. „Naar ik verneem zijt gij boden van den listigen CIVILIS?"

„Van CLAUDIUS CIVILIS, het legerhoofd der Bataafsche kohorten," verbeterde RIDIMER.

„Die de Kaninefaten en Friezen onder zich vereenigd heeft, om de zaak van VESPASIAAN voor te staan, zoo 't heeten moet."

„En allen den eed voor dien Keizer heeft afgevorderd," hernam de jongeling.

„Nadat de Kaninefaten de Romeinen uit hun land gejaagd hadden, welk voorbeeld allervoortreffelijkst door uw CIVILIS is gevolgd."

„Omdat de benden van VITELLIUS door hun tergingen het volk tot razernij hadden gedreven," antwoordde HEMER. „AQUILIUS, ik ben even goed Romeinsch burger als gij, en heet als zoodanig LUCIUS MARIUS. Ik heb den besten tijd van mijn leven onder de Romeinsche kohorten doorgebracht. Toen eerbiedigde Rome zijn bondgenooten. Sedert echter de troon aan den moedwil der soldaten is prijsgegeven, heeft men ons stadhouders gezonden, die zich met ons bloed en zweet vetmesten. En wat Cesar VITELLIUS aangaat — zijn onderdrukking ...."

„Bedenk, dat gij met een aanhanger van VITELLIUS spreekt," hernam AQUILIUS, „en dat het mij wel eens in den zin zou kunnen komen, u als oproermakers in ketenen te doen slaan. Want wie het met VESPASIANUS, den overweldiger van den troon houdt, is een oproermaker."

„Laat ons daarover niet twisten, machtige AQUILIUS," hernam VERMITHOR. „Zoodra gij de tijding krijgt, dat VESPASIAAN den troon bestegen heeft, en VITELLIUS verdreven, misschien vermoord is, zult gij den eed even goed aan den nieuwen Keizer doen, als gij hem van NERO op GALBA, van GALBA op OTHO en van OTHO op VITELLIUS hebt overgebracht. En daarom juist

is het, dat we uit naam van CLAUDIUS CIVILIS hier komen."

„Dus om mij over te halen, de partij van den Keizer te verlaten," zeide AQUILIUS.

„Altoos de partij van Cesar VITELLIUS," antwoordde VERMITHOR. „En indien gij dat doet, zal 't in uw voordeel zijn. De troon van Rome's Keizer is reeds aan 't wankelen. Wanneer VESPASIAAN dien bestijgt, zal hij wel zijn gunstelingen van posten voorzien. Indien gij thans partij voor hem kiest, ontgaat ge een waarschijnlijke afzetting. Ge wint daardoor voor u den geest van de volken van Neder-Germanië, die van VITELLIUS' heerschappij overzadigd zijn, en bewijst daardoor uw nieuwen Cesar een dienst, welken hij gewis niet onvergolden zal laten. Weigert gij, dan bestaat er vrees voor den afval der Neder-Germaansche volken...."

„Genoeg," viel AQUILIUS hem in de rede. „Een uwer heeft zich beroepen op mijn trouw als Romein. Ik zal dat vertrouwen niet schenden en u, als waart ge afgezanten voor een edeler zaak, vrij laten gaan. Doch brengt aan uw zender deze boodschap over: Wij hebben geen raad noodig van verraders en vijanden. Wij hebben VITELLIUS trouw gezworen, en meenen, dat het weinig voegt aan een Bataafsch overlooper, om zich als scheidsman in de geschillen der Romeinen op te werpen. Van ons heeft hij niets te wachten dan straf voor zijn schelmerij!"

Dit zeggende, keerde AQUILIUS zich om, wenkte zijn gevolg, en verliet, zonder de gezanten te groeten, het blokhuis.

„En zou ik dien Romein geen priem in 't hart stooten!" riep RIDIMER uit; terwijl hij een zijner dolken uit zijn gordel trok en den landvoogd wilde nasnellen.

„Bedaard, RIDIMER!" beval VERMITHOR, hem tegenhoudende. „Wat zoudt ge doen? U zelf en ons in 't verderf storten en onze zaak benadeelen? Daarenboven, van zijn standpunt beschouwd, heeft de landvoogd volkomen gelijk."

„En zal CIVILIS dien hoon geduldig verdragen?" vroeg RIDIMER.

„Dat is zijn zaak," antwoordde VERMITHOR. „Misschien dient zij er juist toe, om onze zaak te bespoedigen."

ACHTSTE HOOFDSTUK.

De veldheer in doodsgevaar.

Eenige weken later gaan we naar 't zelfde Castra Vetera terug. 't Heeft nu een geheel ander aanzien dan toen we het de vorige maal bezochten; want AQUILIUS, van de aannadering der Bataafsche legerbenden onderricht, had al de gebouwen, welke buiten de sterkte lagen, ten gronde toe doen slechten, opdat de vijanden zich daarin niet zouden nestelen. Doch dit was met zulk een spoed gegaan, dat de zoetelaars geen tijd hadden gehad, al hun voorraad van levensmiddelen in den burcht te brengen, waardoor zij wel het aantal verdedigers vergroot en de slechts uit vijfduizend man [1]) bestaande bezetting versterkt, maar ook zooveel monden meer in de vesting gebracht hadden, die niet ruim van levensmiddelen voorzien was.

Wat CLAUDIUS CIVILIS aangaat, toen hij door zijn gezanten het antwoord van den Romeinschen landvoogd vernomen had, was hij woedend, en zwoer hij, door geweld te vermeesteren, wat hij door list niet had kunnen verkrijgen. Thans riep hij al de stammen op, die hem hun medewerking hadden toegezegd. De Bructeren en Tencteren waren de eersten, die aan zijn stem gehoor gaven, en van alle kanten ontving hij blijken van de sympathie, welke de Germaansche volken hem en zijn streven toedroegen. De Romeinsche keizersbeelden werden met de oude

[1]) Er was ruimte voor twaalf duizend.

woeste veldteekenen verwisseld, welke door de priesters uit de heilige bosschen te voorschijn waren gehaald; nog woester en afschuwelijker waren die der Bructeren en Tencteren, wier kleeding ook nog meer aan de vroegere Germaansche herinnerde.

't Was voor de verdedigers van Castra Vetera geen zeer bemoedigende aanblik geweest, toen zij daar dien woesten troep zagen aanrukken. Civilis maakte met zijn Batavieren en Kaninefaten het centrum uit; de hulptroepen vormden de twee vleugels. Met tal van schepen waren ze den Rijn opgevaren en hadden zich voor de vesting gelegerd, die, zooals we reeds weten, gedeeltelijk in 't vlakke veld, gedeeltelijk op een glooienden heuvel lag. Vrouwen en kinderen waren, volgens oud-Germaansche wijs, meegetogen en hielden zich in verschillende wagenburgen op; ook de priesters en barden vergezelden de legerschaar.

Doch de onderneming was tot nog toe niet voorspoedig gegaan, en Claudius Civilis had de treurige ondervinding van meer veldheeren uit ouderen en nieuweren tijd opgedaan, dat het vrij wat gemakkelijker is met een dapper leger den vijand in 't open veld te verslaan, dan hem achter de muren en wallen eener goed verdedigde sterkte te overwinnen. Zoodra hij vóór de vesting gekomen was, had hij bevel gegeven, den aanval te beginnen met het werpen van schichten. Met hoeveel behendigheid ook geslingerd, richtten deze echter weinig schade aan.

„De ladders voor den dag!" beveelt hij, „en de vesting bestormd!"

Terstond komt men met zware ladders aanzeulen en plaatst die tegen de muren. De moedigsten, gedekt door hun schilden, welke ze boven 't hoofd houden en die als 't ware een langwerpige beweegbare brug vormen, onder wier beschutting zij naar boven stijgen, klimmen de ladders op. Maar ze worden zoo geducht met spiesen, pijlen, steenen en ander werptuig ontvangen, dat ze met bebloede koppen moeten afdeinzen.

Civilis geeft bevel tot opheffing van de bestorming. Den geheelen nacht hoort men in zijn kamp arbeiden, en toen de volgende dag aan den hemel komt, staat daar een stormgevaarte gereed, uit ruwe planken en boomstammen vervaardigd, waar-

onder rollen, om het gemakkelijker voort te bewegen. Op dit stormgevaarte, hetwelk twee verdiepingen heeft, waarvan de bovenste hooger is dan de muur der vesting, klimmen boogschutters, spies- en steenwerpers langs ruwe ladders omhoog. Daarop wordt het zoo dicht mogelijk naar de sterkte gerold, en tal van pijlen, spiesen en steenen naar de verdedigers geworpen; terwijl de mannen van CIVILIS door het eenigszins schuinloopende dak der bovenste verdieping voor de pijlen en schichten der belegerden beveiligd zijn. Die van de eerste verdieping werken intusschen om bres in de wallen te krijgen, hetgeen ze met des te meer veiligheid kunnen doen, daar ze zich lager bevinden en beschut zijn door de zoldering boven hun hoofden. Maar de Romeinen kennen de kunst, om met hun blijden groote steenen te werpen. Het gevaarte is te gebrekkig om lang weerstand te bieden; eensklaps begint het te waggelen; zij, die zich 't laagst bevinden, kunnen zich nog redden — de bovensten storten met het ineenvallen van 't houten gebouw naar beneden, waardoor verscheidene krijgslieden vreeselijk verminkt worden of het leven laten.

„Zoo gaat het niet, BRINIO," zegt CIVILIS. „We offeren onze manschappen op, en vorderen geen span breed."

„Laat ons gebruik maken van de horden, welke ik van nacht heb laten maken," antwoordt BRINIO. „Ik heb rijsbossen genoeg laten kappen, om daarvan een trap te vormen, waarmede zij de muren kunnen beklimmen. De horden zullen onze krijgslieden voor 't werptuig en voor hun pijlen en spiesen beschermen."

„Inderdaad, een goede inval!" hervat CIVILIS, „mits we ze zoo dicht onder de muren kunnen brengen, dat ze er tegen rusten."

„En waarom niet even gemakkelijk als onze stormladders?" vraagt BRINIO.

„Ge hebt gelijk," herneemt CIVILIS. „En wanneer uw middel gelukt, dan hebben we een vrij wat beter en gemakkelijker weg van bestorming."

De rijsbossen worden aangesleept, en tegen den muur der vesting opgehoopt, niet zonder een aanzienlijk verlies aan den kant der belegeraars. Doch de avond begint reeds te vallen.

„We zullen de bestorming van daag niet kunnen wagen," zegt CIVILIS.

„Dan op morgen," antwoordt BRINIO. „Met het aanbreken van den dag kunnen ze de laatste lagen opwerpen. Ons volk mag ook wel wat rust hebben."

„Dat hebben ze volstrekt noodig," bevestigt VICTOR. „Een bestorming dient met frissche soldaten te worden bewerkstelligd."

En CIVILIS geeft bevel, dat de belegeraars van de vesting aftrekken en zich naar hun nachtkwartier begeven. Hij laat slechts een genoegzaam aantal wachters bij de rijsbossen, en gaat naar den wagenburg, om zijn vrouw en kinderen te bezoeken. Ook BRINIO vergezelt hem derwaarts met RIDIMER.

„'t Is jammer, heer CIVILIS," zegt RIDIMER, „dat ge den aanval niet in den nacht laat doen. We zouden dan veiliger zijn voor de werptuigen van de Romeinen."

„En er ook des te meer zonder verdediging aan blootstaan," antwoordt CIVILIS. „Wie zou 't wagen in de duisternis ons volk aan te voeren?"

„Ik," antwoordt RIDIMER.

„Gij?" vraagt CIVILIS. „Om onder de onzichtbare steenworpen te bezwijken. Daarenboven, RIDIMER, onze houtstapel is nog niet hoog genoeg."

„Die is spoedig tot zijn hoogte te brengen," herneemt RIDIMER.

„En ge vergeet, dat ons volk er niet van houdt om in den nacht te vechten," hervat CIVILIS. „Morgen, bij 't krieken van den dag, zullen we 't werk voortzetten."

Juist hebben onze drie mannen den wagenburg bereikt, toen ROLF ademloos komt aansnellen.

„Heer!" roept hij CIVILIS toe. „De Romeinen hebben de rijsbossen in brand gestoken."

„In brand gestoken?" vraagt CIVILIS verbaasd. „Welnu, laat men dan blusschen."

„Er is geen blusschen aan," herneemt ROLF. „Ze hebben er zooveel brandende stoffen opgeworpen, dat de vlam zich al knetterend verheft."

„Ga gij eens zien, RIDIMER," herneemt CIVILIS, „of de zaak

zoo erg is, als mijn trouwe ROLF verzekert, en stel alles in 't werk om den brand te keeren."

RIDIMER doet, wat hem bevolen is. Ongeveer een halfuur later komt hij in den wagenburg, om CIVILIS verslag te geven van den stand van zaken.

„Welnu?" vraagt CIVILIS.

„Ik kwam reeds te laat," antwoordt RIDIMER, „of liever nog vroeg genoeg, om te zien, dat er geen blusschen aan den brand was. Bij mijn komst stond de geheele stapel reeds in lichtelaaie; toen ik heenging, was 't al reeds tot kolen verteerd. Van de teenen horden heb ik nog gered wat ik kon; doch 't was gevaarlijk werk, zoo fel knetterden de vlammen."

„Had die horden ook maar laten verbranden," hervat CIVILIS. „Bij zulk een dappere verdediging offeren we noodeloos onze manschappen op. Zorg, dat de opperhoofden in mijn tent komen; we zullen nog dezen avond krijgsraad beleggen, en beslissen, wat ons te doen staat."

Een uur later waren de opperhoofden der verschillende volken vergaderd. Behalve CIVILIS, VICTOR, VERAX en VERMITHOR, BRINIO, HEMER, BURCKHART, BALDEWIN, RATIMER en RIDIMER, zag men er BOPPO, 't opperhoofd der kleine Friezen, SITTERD, de veldheer der groote Friezen, SOLVOLK, die van de Bructeren, MERZWIN, die van de Tencteren, en anderen.

„Indien ik u bij elkander geroepen heb, dappere zonen van TEUT," begon CIVILIS, „dan is het om u te raadplegen over 't geen ons te doen staat. Sedert gisteren zijn vier pogingen mislukt, om Castra Vetera door geweld te nemen...."

„En dan de rijsbossen, welke gij tegen de muren hebt laten opstapelen?" vroeg BOPPO.

„Zijn verbrand," antwoordde CIVILIS. „Door middel van brandende hars en pek, welke de Romeinen er van de muren op geworpen hebben, zijn onze takkebossen tot pulver verteerd. Wie uwer geeft nu raad, wat ons te doen staat?"

„Laat mij met mijn Friezen eens een storm wagen," zeide SITTERD, „en bij den grooten STAVO! mijn kerels zullen wel binnen den burcht komen."

„Of mij," zeide MERZWIN. „Ik verzeker u, dat ik u de vesting in handen lever, mits wij de helft van den buit erlangen."

„Langer te bestormen verzwakt onze strijdkrachten slechts," zeide HEMER. „Ik heb niet te vergeefs jaren lang in de Romeinsche legioenen gediend. Geen krijgskundiger volk dan zij; en dapper ook."

„Niet dapperder dan mijn Tencteren," zeide MERZWIN.

„In 't veld MERZWIN," antwoordde HEMER. Wanneer daar de Germaansche stammen goed worden aangevoerd, vermogen de Romeinen, ondanks hun betere wapenen en hun harnassen niets tegen ons. Maar om een sterkte te verdedigen, hebben zij meer middelen ten dienste dan wij om die te nemen."

„Gij zoudt er dus voor zijn, dat wij aftrokken, HEMER?" vroeg MERZWIN.

„Wie spreekt van aftrekken," vroeg HEMER. „Doch laat onze opperbevelhebber beslissen!"

„Wat mij aangaat," zeide CIVILIS. „Ik ben degeen, die u geraden heb, de burchten der Romeinen aan den Rijn aan te tasten en die evenals BRINIO een eed gezworen heb om haar en baard te laten groeien, totdat deze vesting in onze handen is."

„Maar wilt ge dan uw soldaten de vleugelen van den adelaar aanbinden, opdat ze over de muren heenvliegen?" vroeg BALDEWIN.

„Er zijn andere middelen BALDEWIN," hernam CIVILIS, „dan zich juist de vleugels der arenden aan te binden. Ik wil u voorstellen, op een bondgenoot te wachten, die ons de vesting zeker in handen levert."

„Een bondgenoot," zeide SITTERD verachtelijk. „We zijn sterk genoeg, om zulk een vesting in te nemen."

„Toch is die bondgenoot sterker dan wij allen," hernam CIVILIS.

„En die is...? vroeg SITTERD.

„De honger," antwoordde CIVILIS. „We moeten den belegerden allen toevoer afsluiten. BRINIO en ik belegeren hem aan deze zijde en zorgen met onze schepen, dat hij geen toevoer krijgt. Gij, BOPPO en SITTERD, zult hem aan de achterzijde insluiten; terwijl SOLVOLK en MERZWIN zijn beide zijden belegeren."

„Maar als HORDEONIUS FLACCUS er intusschen de lucht van krijgt, en hij rukt tot ontzet op?" vroeg BURCKHART.

„Dan zullen we hem tegemoet trekken," antwoordde CIVILIS. „We zijn sterk genoeg om nog een voldoende bezetting om den burcht te laten. Ook zal ik hooger op aan den Rijn een voorhoede plaatsen. Gij, BRINIO zult daarover 't opperbevel op u nemen. Ik zal zorgen, dat gij volk genoeg hebt, om desnoods een eersten aanval te weerstaan. Of is er onder u iemand, die een beteren raad weet te geven?"

Enkele legerhoofden maakten nog wel zwarigheden; doch CIVILIS ontzenuwde al hun tegenwerpingen, en zoo werd er tot uithongering besloten.

Nauwelijks had HORDEONIUS FLACCUS bericht ontvangen van het beleg van Vetera, of hij zond boden naar de Galliërs, om hem hulptroepen te zenden; en vergenoegde zich intusschen met aan VOCULA, 't opperhoofd der een-en-twintigste keurbende bevel te geven, uit Ubië naar Castra Vetera op te rukken.

Zijn manschappen, verontwaardigd over de weifelachtige houding van den prefect, weigerden nu, hem langer te gehoorzamen en dreigden hem zelfs met den dood, indien hij het bewind niet aan VOCULA opdroeg. Had hij dit slechts vroeger gedaan — 't zou voor de bezetting van Vetera gelukkig zijn geweest: want VOCULA was er wel de man naar, om 't gezag van Rome te handhaven. Thans echter was het reeds te laat; want CIVILIS' aanzien nam schier met den dag toe. De Galliërs, die tot hiertoe de zaak van Rome hadden aangehangen, weigerden schatting en manschappen. Tot overmaat van ongeluk was 't een droge zomer, was de Rijn bij gebrek aan toevoer van 't noodige water onbevaarbaar en had de Romeinsche veldheer elk oogenblik te duchten, dat de een of andere met CIVILIS bevriende Germaansche stam de rivier zou overtrekken, en hem in den rug zou aanvallen. En daarom durfde VOCULA, ondanks zijn vereeniging met de benden van HERENNIUS GALLUS, niet tot Castra Vetera doordringen. Hij sloeg zich dus met zijn leger te Gelduba [1]) neder, en vergenoegde zich, met een deel zijner

[1]) Ter plaatse waar tegenwoordig het dorp Gelb ligt.

troepen noordwestwaarts te trekken, om in de gehuchten der Gugernen, die buren en bondgenooten der Batavieren waren, te stroopen.

Intusschen was de voorhoede onder BRINIO met de troepen van GALLUS slaags geweest. 't Was slechts een kleine schermutseling, doch zij had ernstige gevolgen voor den Romeinschen bevelhebber. Een zwaar beladen korenschip der Romeinen, voor 't kamp van GALLUS bestemd, was door de droogte van den Rijn blijven vastzitten, en BRINIO, die dit door zijn verspieders had vernomen, had derwaarts een deel zijner troepen gezonden, die eenige rotten van GALLUS leger, welke zich daartegen wilden verzetten, had verslagen. Dezen en hun makkers waren daarover zoozeer verbitterd, dat zij hun bevelhebbers van verstandhouding met den vijand beschuldigden.

„HORDEONIUS FLACCUS heeft zich door den slimmen CIVILIS laten omkoopen," zeiden zij, „en HERENNIUS GALLUS is de uitvoerder van 't schelmstuk."

Als krankzinnig snelden de soldaten naar de tent van hun veldheer, dien ze in boeien sloegen en van wien ze eischten, dat hij zou bekennen, hoeveel geld hem zijn verraad moest opbrengen, en of hij niet met medeweten van FLACCUS gehandeld had. GALLUS was lafhartig genoeg, om toen ze hem rieden, dat het niemand anders dan FLACCUS kon zijn, daarop toestemmend te antwoorden. Toen echter VOCULA van zijn strooptocht terugkeerde, verloste hij GALLUS uit zijn kerker en liet de belhamels ter dood brengen.

Intusschen had bijna geheel Germanië zich met CIVILIS verbonden, en hadden verscheidene volken hem de zonen hunner opperhoofden als waarborgen voor hun trouw overgeleverd. De Ubiërs, die hun alouden naam voor dien van Agrippijnen hadden verwisseld, verkozen geen vriendschap met de Bondgenooten te sluiten. Om hen daarvoor te straffen, zond CIVILIS eenigen der zijnen af, om de landen aan de Erft, Ahr en Moezel te verwoesten; daarbij zond hij er anderen over de Maas, om 't zelfde te doen bij de Noordelijke Galliërs, die nog steeds de zijde der Romeinen hielden. Wat de belegering van Vetera aanbelangt, hier vorderde men niets, en 't ongeduld begon zich reeds onder de Bondgenooten te vertoonen; vooral de Friezen

morden, en vroegen, waarom men hun niet toestond, om de vesting te bestormen. Zij zouden doen zien, dat de bewoners van 't meer Flevo dien van de Rijnmonden niets in dapperheid toegaven.

CIVILIS begreep, dat een langer stilliggen voor Vetera den moed zijner benden zou verslappen. Hij liet dus nieuwe en steviger stormgevaarten oprichten en beval den Friezen, Tencteren en Bructeren, den storm te wagen. Sommigen bezetten de gevaarten, anderen stormden met ladders; doch even vruchteloos als vroeger. Zelfs 't invallen van den nacht verhinderde hen niet, om hun aanval voort te zetten. Daar bemerkte CIVILIS, dat de wachtvuren, rondom door de Germanen ontstoken, den Romeinen de gelegenheid gaven om des te zekerder hun aanvallers te treffen. Hij beval dus, die vuren onmiddellijk te dooven, en nu bleef men in de duisternis strijden. Doch te vergeefs; hoe dapper en geweldig de aanvallen geschiedden — niet minder dapper en geweldig werden ze door de belegerden afgeslagen — eindelijk was CIVILIS genoodzaakt, den aftocht te laten blazen, en tot zijn vroeger besluit terug te keeren, om den vijand uit te hongeren.

Kort na deze tweede bestorming kreeg VOCULA 't bericht uit Rome, dat Keizer VESPASIAAN bij Cremona een beslissende overwinning op VITELLIUS behaald had en dus nu op den troon der Cesars zat. Terstond zond hij een bode naar CIVILIS. Deze ontving hem in zijn tent.

„Ge komt van VOCULA," zeide CIVILIS.

„Als vredegezant," antwoordde de andere. „Keizer VITELLIUS is door VESPASIAAN in den slag bij Cremona verslagen."

„VITELLIUS verslagen!" riep CIVILIS uit „En dus...."

„Is VESPASIANUS keizer," antwoordde de bode. „Ik zelf, die in genoemden slag onder de vanen van VITELLIUS streed, heb de tijding daarvan aan VOCULA gebracht. De legioenen hebben den eed aan VESPASIANUS gedaan, en de prefect twijfelt er niet aan, of gij, die u steeds zoozeer beroemd hebt, een aanhanger van VESPASIANUS te zijn, zult geen oogenblik aarzelen, de wapenen neder te leggen, en onmiddellijk het beleg van Vetera op te heffen."

„Gij zijt geen Romein, centurio," hervatte CIVILIS. „Uw spraak verraadt u."

„Gij hebt de waarheid gezegd, veldheer," antwoordde de bode. „Ik ben een geboren Trevier; doch ben lang onder de Treviersche kohorten geweest en draag den naam van ALPINUS MONTANUS."

„ALPINUS MONTANUS," hervatte CIVILIS. „Ik dank de Goden, dat VOCULA mij in u zulk een welkomen bode, een uit den stam der dappere Nerviërs zendt. Waart ge een Romein, ik zou misschien uitvluchten zoeken. Doch tot u, die even goed een Germaan zijt als wij allen, kan ik zonder omwegen spreken. Luister dan, ALPINUS. Als Romeinsch bevelhebber moet ge weten, wie en wat ik voor Rome gedurende een lange reeks van vijf en twintig jaren geweest ben. Mijn beste krachten heb ik in den dienst van de stad der zeven heuvelen opgeofferd, mijn beste jaren als dienaar der Roomsche Cesars gesleten. Wat is mijn loon geweest? De dood mijns broeders, ketenen en de bloedkreet van een leger, dat mijn veroordeeling eischte. Daarom heb ik mijn eigen ketenen en die mijner landgenooten afgeschud. Dat ik dit onder de vleugelen van VESPASIANUS deed, was slechts een voorwendsel, om de Romeinen in slaap te wiegen. — Reeds sedert eenigen tijd heb ik het keizersbeeld van mijn standaards laten nemen en ze door onze eigene wapenteekenen doen vervangen."

„Aldus," hervatte MONTANUS. „Gij stelt u in openlijk verzet tegen 't machtige Rome?"

„'t Machtige Rome," zeide CIVILIS verachtelijk, „het zwakke Rome, dat op zijn zeven heuvelen staat te wankelen. — Doch zeg mij, o dappere Trevier! welk loon verwacht gij en al die slaafsche zielen voor het bloed, hetwelk gij voor Rome hebt vergoten? Welk anders, dan dat ge Rome's slaven blijft, rammelend met de vergulde ketens, dat ge schatting op schatting moet betalen, uw kinderen moet offeren, en blootgesteld zijt aan de willekeur van dwingelanden. Let op mij. Ik, de bevelhebber van slechts één enkele kohorte, heb met de Kaninefaten en Batavieren de Romeinsche legerposten vernield, en nu met tal van bondgenooten versterkt, benauw ik hun sterke burchten met honger en staal. Dappere Trevier! Doe als ik. Schud af de onwaardige ketens, die uw handen boeien. Dan zal ook uw loon de vrijheid zijn van uw land, en, mochten we dan ook

moeten zwichten, we zullen Rome ontzag hebben ingeboezemd, en zijn tirannen zullen 't niet meer wagen, ons te kwellen en te mishandelen."

„Uw taal treft mij tot diep in de ziel, edele CIVILIS," antwoordde de Trevier. „Ik zal uw woorden op den bodem van mijn hart bewaren. Het antwoord, hetwelk ik aan VOCULA moet brengen, is dus . . ,."

„Dat én de Batavieren én hun bondgenooten ongenegen zijn, zich opnieuw met de Romeinen te verbroederen, kortom, dat zij den Cesar van Rome en zijn legioenen tarten."

ALPINUS MONTANUS bracht deze woorden aan den Romeinschen veldheer over; terwijl CIVILIS begreep, dat hij geen tijd moest verliezen. Hij zond dus eenig krijgsvolk onder JULIUS MAXIMUS en VICTOR af, om het Romeinsche leger te Gelduba aan te vallen. Beide dappere legerhoofden vielen op hun weg derwaarts het ruiterkamp te Asciburgum aan, dat zij veroverden. Daarop drongen zij zoo onverwachts in het leger der Romeinen, dat VOCULA in der haast niets anders kon bevelen, dan dat de legioenen zich in het centrum zouden bijeentrekken en de hulpbenden de beide vleugels uitmaken. En zoo wachtte hij de Batavieren af.

Met onstuimige dapperheid wierpen dezen zich op de Romeinen; doch vonden een dapperen tegenstand in de ruiterij, die hen moedig tegemoetreed. 't Was een geduchte worsteling, die menig menschenleven kostte; spoedig echter moest de ruiterij wijken en nu volgde er een vreeselijke slachting. 't Romeinsche centrum werd aangetast; daar scheuren zich de Nerviërs van hun bondgenooten los en kiezen de zijde der overwinnaars; de ondergang van VOCULA's leger is onvermijdelijk. Juist bij tijds echter wisselt de kans. Eensklaps worden de Bataafsche benden in den rug aangevallen door eenige Vasconsche hulptroepen. Van beide zijden bestookt en nu door een te groote overmacht bedreigd, begrijpen MAXIMUS en VICTOR, dat het zaak is, terug te trekken. Zich tevreden stellende met de zegeteekenen en gevangenen, welke zij bij den eersten aanval vermeesterd hadden, keeren zij naar 't leger terug, niet zonder vrij wat dapperen verloren te hebben.

„Ge hebt verstandig gehandeld, dat ge teruggetrokken zijt,"

zeide CIVILIS. „Indien de Romeinen u overwonnen en uw leger vernield hadden, ze zouden er slechts te overmoediger door geworden zijn. Men voere de gevangenen en de gewonnen zegeteekenen om de vesting heen. Wanneer de belegerden dat zien, zullen zij in den waan komen, dat we hun makkers verslagen hebben en, meenende dat ze geen hulp te wachten hebben, zich overgeven."

Men volbracht 's veldheers order. De gevangenen en de gewonnen standaards werden in zegepraal rondom de vesting gevoerd, en de bezetting van Vetera zag dat schouwspel met angst en ontsteltenis aan. Daar kwamen ze op een punt, waar ze dicht genoeg onder de muren waren, om door de soldaten van AQUILIUS verstaan te worden. Een der gevangenen, een edel centurio, bleef staan en riep met luider stem:

„Vreest niets, dappere Romeinen! VOCULA is volstrekt niet verslagen. Integendeel — hij snelt u te hulp. Houdt dus slechts vol!"

Die mannelijke taal wakkerde den moed der belegerden aan; en hooger steeg die, toen ze in de verte de vlammen uit de omliggende hoeven zagen opstijgen, welke hun de nadering van VOCULA en zijn leger verkondigden. Het duurde dan ook niet lang, of de Romeinsche veldheer verscheen met zijn legioenen op de omliggende hoogten. CIVILIS intusschen had ook zijn maatregelen genomen; doch daar de positie der Romeinen vrij wat gunstiger was dan de zijne, begreep hij, dat het beter was verdedigender wijs te handelen, dan zelf den aanval te doen. VOCULA liet zich dan ook niet lang wachten: met onberaden stoutheid vielen zijn legioenen op de bondgenooten aan, en de belegerden, dat ziende, deden van hun kant een uitval. Van twee kanten tegelijk besprongen, wordt de toestand der Germanen hachelijk. Maar CIVILIS is overal, waar het gevaar het grootst is, en zijn dappere legerhoofden ondersteunen hem met de grootste onverschrokkenheid. Elke duim gronds wordt den Romeinen betwist, en er is alle kans, dat men ze zal afslaan. Eensklaps struikelt het paard van CIVILIS over een boomstam, valt en de veldheer zelf stort op den grond, waar hij als levenloos blijft liggen.

„CIVILIS is gesneuveld!" is de kreet, die zich door de Ger-

maansche gelederen verbreidt. Dat „CIVILIS is gesneuveld!" vaart hen als een panische schrik door de leden — zij wankelen een oogenblik — wijken, 't is alleen aan de manmoedigheid hunner opperhoofden te danken, dat ze niet vluchten. Ze trekken terug — Vetera is ontzet.

Dicht bij CLAUDIUS CIVILIS had de dappere RIDIMER met zijn Kaninefaten gestreden. Daar ziet hij den aanvoerder vallen, hoort den angstkreet der Batavieren, en bemerkt, dat ze wijken.

„Nooit zal de Romein het lijk van den edelen CIVILIS in zijn macht krijgen!" roept hij uit. „We zullen 't bewaren voor mishandeling en 't een eerlijke uitvaart schenken! Volgt mij, Kaninefaten!"

En met zijn dapperen snelt hij naar de plaats, waar hij CIVILIS heeft zien vallen. En dat bijtijds; want reeds willen de Romeinen zich van den gevallene meestermaken.

„Terug! Vorstenslaven!" dondert RIDIMER, en 't is of God WODAN zelf ten oorlog aanvoert. Spoedig heeft hij met de zijnen de vijanden verdreven. 't Paard van den verslagene is weer opgestaan en trouw als een hond is het bij hem blijven staan en doet zelfs geen poging, om den teugel los te rukken, dien zijn meester nog in de verstijfde hand vastklemt. RIDIMER springt van zijn ros af, knielt bij CIVILIS neder.

„Hij is dood noch gekwetst!" roept hij eensklaps uit. „Slechts bedwelmd van den val! Houdt slechts de vijanden van ons af!"

Hierop neemt hij zijn veldkruik en giet den bewustelooze eenige druppels wijn in den mond. Spoedig slaat CIVILIS de oogen op.

„Wat is er met mij gebeurd?" vraagt hij, terwijl zijn eene oog verwilderd om zich heen blikt.

„Drink, heer CIVILIS," zegt RIDIMER. „Daarna kunt ge uw paard bestijgen en we zullen gezamenlijk de vijanden verjagen."

CLAUDIUS CIVILIS drinkt de veldkruik geheel ledig, rijst op en voelt zich veel beter.

„Thans te paard!" zegt RIDIMER. „Elk oogenblik toevens dreigt ons met gevangenschap!"

Ofschoon nog eenigszins bedwelmd door den val, bestijgt

Civilis, door Ridimer geholpen, zijn strijdros. Daarop springt de jongeling op het zijne en roept:

„Thans naar de onzen! Voorwaarts, Kaninefaten!"

En zonder dat Civilis iets verder kan vragen, verzamelen zich de Kaninefaten en rennen ze in gestrekten draf door de vijanden heen, die voor die wilde jacht onwillekeurig wijken.

Civilis, nog steeds als in een droom, heeft ook zijn paard den rit laten meedoen. Toen echter Ridimer in een boschje stilhoudt, komt hij, door den geweldigen rit tot bezinning.

„Waar hebt ge mij gebracht, Ridimer?" vraagt hij.

„Buiten gevaar, heer Civilis," antwoordt de andere. „We zijn den vijand ontvlucht."

„Ontvlucht?" roept Civilis uit. „Jongeling! wilt gij mijn naam te schande maken? Een Bataafsch edelling vecht zich eerder dood, dan dat hij lafhartig de vlucht neemt."

„Om u dood te vechten is nog altijd gelegenheid genoeg, heer Civilis," antwoordt Ridimer glimlachend. „En juist daartoe zijn we gevlucht. Stijg thans van uw paard af en neem eenige oogenblikken rust. Intusschen zal ik eenige mijner manschappen uitzenden, om te vernemen, waar we ons leger kunnen vinden."

„Ons leger?" vraagt Civilis. „Wel, vóór Castra Vetera!"

„Daar was het, toen gij vielt, heer Civilis," antwoordt Ridimer. „Toen men u echter zag vallen en meende, dat gij gesneuveld waart, is men aan 't wijken geslagen."

„En gij dan?"

„Ik zag u vallen en begreep, dat ik uw lijk niet in handen der Romeinen mocht overlaten. De goden hebben mijn poging met beteren uitslag bekroond dan ik vermoeden dorst. Ik heb u voor erger dan de mishandeling van uw lijk, ik heb u voor gevangenschap behoed."

„Heb dank daarvoor, edele zoon van Ganascus," antwoordde Civilis. „En doe, zooals gij zegt, opdat ik mij weder spoedig aan mijn leger kunne vertoonen en het ter overwinning aanvoere."

Ridimer gaf eenigen zijner manschappen de noodige bevelen; daarop zette hij zich naast Civilis neder.

„Waarmede zal ik uw trouw beloonen, edele RIDIMER?" vroeg CIVILIS. „Wat kan ik voor u doen?"

„Belooning? Welk edelling vraagt er loon voor 't geen zijn plicht is? Ik heb het leger der bondgenooten zijn veldheer teruggeschonken, en behoef hem niet te vragen, of hij het weder ter overwinning zal aanvoeren. Indien ik eenig loon eisch, 't zal zijn met u ter zegepraal te trekken."

„Toch weet ik een ander loon, RIDIMER," antwoordt CIVILIS glimlachend. „Er zijn twee schoone Kaninefaatsche oogen, blauw als 't viooltje in 't bosch en levendig als de blik van den valk, die hun pijlen in 't hart van den zoon van GANASCUS hebben geschoten. Wat zoudt ge er van zeggen, als ik HEMER eens voor u om de hand zijner dochter vroeg?"

RIDIMER bloosde.

„Heer CIVILIS," zeide hij. „'t Is thans de tijd niet, om ten huwelijk te vragen, nu we elk oogenblik in gevaar zijn van te sneuvelen. Daarenboven, wat kan de zoon van GANASCUS aan de dochter van HEMER voor bruidsschat aanbieden?"

„Die bruidsschat ligt in 't land der Kaninefaten, RIDIMER," antwoordde CIVILIS. „En mocht BRINIO ooit weigeren, u het u toekomende deel aan den in zijn land gewonnen buit af te staan — dan zal CIVILIS nooit vergeten, dat gij de redder van zijn leven, wat zeg ik, die van zijn eer zijt geweest! Doch daar zijn uw boden reeds terug. Thans voel ik mij weder genoegzaam hersteld. Laat ons opzitten."

IJlings reed nu CIVILIS met zijn krijgsmakkers naar de geweken bondgenooten. Een luid gejuich ging uit hun midden op, toen zij den aanvoerder ontwaarden, dien ze meenden verloren te hebben. Terstond stelde hij zich weder aan hun hoofd en trok tegen 't Romeinsche leger op, dat, prat op de overwinning, reeds aan 't plunderen van 't Germaansche kamp was geslagen, waaraan de uit Vetera getrokken manschappen het trouw hielpen. Als een onweder, dat plotseling aan een onbewolkten hemel losbreekt, stortte CIVILIS met de bondgenooten zich op hen, verjoeg hen nog sneller dan zij gekomen waren, sloot opnieuw Castra Vetera in, waar nu de bezetting voor een groot deel geminderd was, liet een genoegzaam aantal volk achter, en trok zelf met zijn overwinnende benden naar Gelduba,

dat hem in handen viel en hetwelk hij slechtte. Daarop vervolgde hij den vijand tot Novesium, waar hij aan den mond der Erft, de Romeinsche ruiterij sloeg.

Hier liet hij de zijnen rust houden, en begaf zichzelf naar de legerplaats voor Castra Vetera terug, om daar orde op de zaak te stellen; ook voelde hij, dat hij zelf eenige rust behoefde, om zich van zijn val te herstellen.

NEGENDE HOOFDSTUK.

Een Germaansche Lijkplechtigheid.

CIVILIS kwam in 't legerkamp bij Castra Vetera. Indien we hem daar zoo voortvarend zagen handelen, was 't niet, omdat hij geheel ongedeerd van zijn val was afgekomen; in 't vuur van zijn vervolging had hij de pijn, welke hem de kneuzing had veroorzaakt, niet geacht. Thans echter bemerkte hij, dat hij zich wel degelijk bezeerd had, en zag hij zich genoodzaakt, eenigen tijd werkeloos te blijven en zich met de behaalde overwinning tevreden te stellen.

Onder de opperhoofden, die bij den overval of bij de latere gevechten gekwetst waren en in den wagenburg door de vrouwen verpleegd werden, bevond zich ook de oude HEMER. Hoe moeilijk CIVILIS ook 't gaan viel, hij maakte het zich ten plicht de gekwetsten te bezoeken. Een der eersten was BRINIO's schoonvader. Door zijn beide dochters verpleegd, werden er alle middelen aangewend, om hem in 't leven te behouden; doch 't scheen, dat de spies, die hem van 't paard had geworpen, te diep was doorgedrongen, dan dat er iets anders te wachten was dan de dood. Met de stoïcynsche gelatenheid van den Germaan, zag HEMER dien vreeselijken stond te gemoet. Hij zelf troostte zijn beide dochters, en 't eenige, waarover hij zich beklaagde, was, dat hij geen zoon naliet, om zijn geslacht te kunnen doen voortleven.

„CLAUDIUS CIVILIS is daar, vader, om u een bezoek te bren-

gen," zeide BELIA tot hem, toen de Bataafsche veldheer haar was aangekondigd.

„Laat hem binnenkomen," zeide HEMER. „Hij is mij des te meer welkom, daar hij nog in 't land der levenden is; ofschoon het zeker mijn vreugd in WODANS Walhallah zou verhoogd hebben, als ik hem daar bij mijn aankomst reeds terstond ontmoet had."

Eenige oogenblikken later trad CIVILIS binnen. Men kon 't hem aanzien, dat het gaan hem pijn deed; zelfs moest hij even uitrusten, eer hij zich in staat gevoelde om te spreken. HEMER zag dat en wachtte, tot de bevelhebber genoegzaam hersteld was. Toen zeide hij:

„Ge zijt wel goed, CLAUDIUS CIVILIS, dat ge mij, ouden man, met uw bezoek vereert. Ik verheug mij, dat onze bondgenooten hun wakkeren aanvoerder behouden hebben."

„Die onvermijdelijk verloren zou zijn geweest, zonder den zoon van GANASCUS," antwoordde CIVILIS. „Met het doel, om mijn lijk voor mishandelingen van den vijand te behoeden, redde hij mij 't leven en de vrijheid."

„Een edele daad, den zoon van GANASCUS waardig," zeide HEMER. „En, naar ik verneem, hebt gij den Romeinen Gelduba ontnomen en hen bij Novesium een gevoeligen slag toegebracht."

„Jammer maar, dat die ellendige val mij belette, mijn zegepraal te vervolgen. Doch hoe gaat het u, mijn waarde HEMER? We hopen, dat ge weer spoedig zoover hersteld zijt, om aan 't hoofd uwer manschappen onze overwinningen voort te zetten."

„Reken daarop niet, CIVILIS," antwoordde HEMER. „Ik voel het slechts al te goed, hoe mijn krachten afnemen, en zal wel spoedig van hier scheiden, om in 't Walhallah aan WODANS tafel aan te zitten."

„We zullen in u een wakkeren krijger verliezen, HEMER," hernam CIVILIS. „Doch dat is 't lot van den oorlog, en gelukkig dat ge niet ongewroken sterft."

„Dat weet ik, CIVILIS," antwoordde HEMER. „En wanneer de onsterfelijke Goden een offer van ons eischen, is 't beter dat ik het ben, dan dat ze u hadden gekozen. Doch verhaal mij:

hoe zijt ge als door een wonder aan den dood ontkomen? Men meende in het leger dat gij gesneuveld waart."

„Zooals ik u reeds zeide, was het de dappere RIDIMER, de zoon van GANASCUS, die mij 't leven behouden heeft," hernam CIVILIS. „Toen allen weken, bleef hij standhouden, en met uw dappere landslieden snelde hij naar de plaats, waar hij mij had zien vallen, en redde mij met gevaar van zijn eigen leven."

„Dat is edel, dat is lofwaardig," zeide HEMER.

„Ik ben hem een bewijs mijner dankbaarheid schuldig," hernam CIVILIS. „En, ofschoon de jongeling alle belooning weigert...."

„Natuurlijk," viel HEMER hem in de rede, „anders zou hij geen edelling zijn."

„Zoo reken *ik* mij toch verplicht, hem die belooning te doen geworden," vervolgde CIVILIS. „En gij, HEMER, kunt hem dat loon schenken."

„*Ik?*" vroeg HEMER. „Wat eischt gij van mij, CIVILIS?"

„Niets anders dan 't geen in uw macht staat, HEMER," antwoordde CIVILIS. „THUSNELDA had mij medegedeeld, dat RIDIMER uw jongste dochter BELIA bemint, en dat alleen 't gemis van have en goed hem belette, u haar hand te vragen. Thans, HEMER, ben ik bruidswerver en vraag u om uw dochter BELIA voor den zoon van uw vroegeren vriend GANASCUS."

„CIVILIS," antwoordde HEMER. „Ik bezit groote goederen. Onder mijn landgenooten word ik als een aanzienlijk man geëerd. Hoe kan ik mijn dochter aan een gelukzoeker geven?"

„RIDIMER is geen gelukzoeker, HEMER," antwoordde CIVILIS. „De onvoorzichtigheid van zijn vader, of liever een nuk van 't blinde Noodlot heeft hem van zijn erfdeel beroofd. Dat is een zaak, die u en mij evengoed had kunnen gebeuren. Toen alles verloren was, is hij eerlijk man gebleven, en heeft zijn zoon een goeden naam achtergelaten. Die zoon heeft zich den naam zijns vaders waardig gemaakt; hij heeft zich achting en eer onder zijn landslieden verworven, en zal, wanneer de krijg geëindigd is, zijn deel in land en goed ruimschoots erlangen. Wanneer hij mijn HERTHA tot zijn vrouw wilde hebben, ik zou geen oogenblik aarzelen om ze hem te geven."

HEMER zweeg eenige oogenblikken; toen zeide hij:

„CLAUDIUS CIVILIS! Staat gij er mij borg voor, dat RIDIMER 't goed zijns vaders zal terugerlangen?"

„Dat zal van uw schoonzoon BRINIO afhangen," hernam CIVILIS. „Aan mij staat het niet mijn bondgenoot de wet voor te schrijven. Doch dit verzeker ik u, indien BRINIO mocht weigeren, hem recht te doen — 't geen zeker niet het geval zal wezen — dan neem ik op mij, om hem onder de edelen der Batavieren op te nemen, en 't zal hem aan have en goed in Batouwe niet ontbreken."

„BELIA?" riep HEMER. Maar BELIA had de tent verlaten. Daarop beval CIVILIS den aan de tent wacht houdenden dienstman, de jonkvrouw te roepen. Ze trad binnen.

„BELIA, vroeg HEMER, „zoudt gij den zoon van GANASCUS tot uw echtgenoot verlangen?"

BELIA aarzelde, maar een hooge blos verfde haar wangen.

„Nu, antwoord oprecht," hernam HEMER. „CLAUDIUS CIVILIS doet bij mij in zijn naam aanzoek om uw hand. Zeker is het, dat gij, wanneer ik sterf, in hem een wakkeren echtgenoot en verdediger zult vinden. Nu, hoe is het? Kan ik het aanbod aanvaarden?"

„Aanvaard het, vader," antwoordde BELIA. „Gij zult u geen onwaardigen schoonzoon hebben gekozen. Geen Kaninefaat, dien ik meer hoogachting toedraag dan RIDIMER."

„Gij hebt mijn toestemming, CIVILIS," hernam HEMER, „en wanneer de Goden den jongeling in 't leven sparen, dan zal hij na den krijg de echtgenoot worden van HEMERS dochter."

„Ik dank u voor die toestemming," antwoordde CIVILIS. „Ze maakt mij gelukkig!"

Drie dagen later had er in 't kamp der Batavieren een groote plechtigheid plaats. Op een opene plek in 't geboomte was een groote houtstapel opgericht, zoo hoog, dat er een paar ladders tegenaan stonden, om er op te klimmen. Eenige dienstluiden hielden daarbij de wacht en tal van mannen, vrouwen en kinderen waren bijeengestroomd om getuige te zijn van hetgeen er gebeuren zou; allen echter hadden zich op een eerbiedigen afstand in de rondte geschaard, en een plaats overgelaten, waardoor de te verwachten stoet zou komen. Lang echter be-

hoefden ze niet te beiden; want daar kwam hij reeds aan.

Eerst eenige Kaninefaatsche krijgslieden, geheel gewapend, doch die hun frameeën met de punt naar beneden gekeerd hielden, toen vier priesters; daarop twee barden, dan zes fakkeldragers met brandende flambouwen. Op hen volgde het strijdpaard van HEMER, geleid door een dienstman, en daarop het lijk van den Kaninefaat zelf, die aan zijn wonden gestorven was. Daarachter BRINIO met BATHILDE, RIDIMER met BELIA, CLAUDIUS CIVILIS met THUSNELDA, en verder de andere opperhoofden van Kaninefaten en Batavieren met hun vrouwen en dochters; allen gereed, om den gestorvene de laatste eer te bewijzen. Zoodra men op de opene ruimte gekomen was, schaarde men zich aan een kant van den brandstapel, waarop de dienstmannen het lijk nederlegden.

Nu trad een der priesters naar het strijdpaard, nam zijn sikkelvormig mes en met de woorden: „Opdat de dappere HEMER in 't Walhallah niet zonder strijdros zal zijn, zult gij hem vergezellen, edel dier, dat hem tot hiertoe trouw zijt gebleven in vrede en krijg," sneed hij 't edele dier den strot af. 't Nog stuiptrekkende paard werd thans ook op den brandstapel gelegd.

Indien HEMER honderd jaren vroeger gestorven was, zouden er zeker eenige zijner dienstmannen zijn omgebracht en met hem verbrand zijn, opdat hij in 't Walhallah geen gebrek aan dienaars mocht hebben. Die barbaarsche gewoonte was, tenminste bij de Batavieren en de Kaninefaten, afgeschaft; ook twijfelen we er aan, of ze toen nog na een overwinning eenige gevangene vijanden aan God WODAN offerden.

Nadat dit alles geschied was, brachten de dienstmannen HEMERS wapenrusting en wapenen op den brandstapel en nu hieven de beide barden een lijkzang aan:

„Daar is feest in Walhallah, feest in de zalen van WODAN,
Want een dappere te meer zal aan zijn disch zitten,
HEMER, de edelling, groot in land en bezitting,
HEMER, de edelling, die viel onder 't staal van den vijand. —
Treurt, bosschen van eiken en beuken in 't land der Kaninefaten!
Treurt, want hij is gevallen, die onder uw lommer rustte,
Treurt, velden vet van gras en klaver, waar de ossen op weiden,
Treurt, want hij is gevallen, die uw rijkdommen oogstte.

Steekt in brand dan de houtmijt, dat zijn asch word' verzameld,
In de urn word' verzameld, om te rusten van zijn werk,
HEMER zelf stijgt uit de vlammen op naar 't Walhallah,
HEMER, de edelling, die viel onder 't staal van den vijand!"

„BRINIO, als de naaste betrekking, nam een der dienaren de fakkel uit de hand en wierp die op den brandstapel. De andere dienstmannen staken de houtmijt aan alle kanten aan, en weldra stegen rook en vlammen hoog op. Terwijl de vlammen knetterden, voerden verscheidene opperhoofden spiegelgevechten uit ter eere van den ontslapene. Daarna vertrokken de vrouwen; nu kwamen kruiken en drinkhorens, koeken en brooden voor den dag, en begon het lijkmaal, dat geëvenredigd was aan den rijkdom des gestorvenen. Dat er van tijd tot tijd eens twist ontstond, kunt ge wel begrijpen, als ge 't rusteloos karakter der Germaansche volken in aanmerking neemt. Meer misschien zal 't u verwonderen, als ik u meedeel, dat ook hier en daar de dobbelkroes voor den dag kwam; ook dikwerf reden genoeg tot krakeel. Zooveel ten minste is zeker, dat menigeen braaf waggelend tentwaarts keerde en er zelfs waren, die 't zoover niet konden brengen, waarom ze maar bleven waar ze waren, en daar hun roes uitsliepen. Maar HEMER was ook zulk een rijk man geweest, en men moest toch zijn uitvaart eere aandoen!

CLAUDIUS CIVILIS was weder geheel genezen. Hij had zich trouw op de hoogte gehouden van 't geen er in 't kamp der Romeinen voorviel, en wist daarnaar zijn plannen te regelen. Zoo had hij vernomen, dat er weer oproer in 't Romeinsche leger ontstaan was. Reeds lang had dat onweder in hun gelederen gebroeid; bij Gelduba en Novesium echter was het tot uitbarsting gekomen. Het was te Castra-Hordeoni [1]), dat het oproer zijn toppunt bereikte. Midden in den nacht vloog het losbandige krijgsvolk naar de tent van FLACCUS, dien het op een afschuwelijke wijs om 't leven bracht. Ook VOCULA zou 't offer hunner muiterij geworden zijn, ware hij niet bijtijds gewaarschuwd en, in 't kleed van een slaaf vermomd, uit het leger gevlucht.

[1]) Thans Ursingen.

„Ze zijn verschrikt door 't geen ze gedaan hebben," zeide CIVILIS tot BRINIO, „en hebben boden aan de Galliërs gezonden, om hun onderstand in geld en manschappen te vragen."

„Dan is het tijd, dat we hen aanvallen," zeide BRINIO.

„Juist dat wilde ik u zeggen," hernam CIVILIS. „We zullen van hun verwarring gebruik maken."

Dat deed hij. En ze versmolten voor zijn benden als sneeuw voor de zon en kozen schandelijk de vlucht. 't Was zelfs zoo erg, dat hij hun geen slag kon aanbieden; ze trokken al verder en verder terug. Slechts al te laat zagen ze de dwaasheid hunner handelwijs in. Zonder opperhoofd, en vervolgd door een machtigen vijand, die hen al meer en meer met den ondergang bedreigde, begrepen ze, dat het zoo niet langer gaan kon. Jammer voor hen, dat ze niet eenstemmig handelden: terwijl toch het eene gedeelte VOCULA smeekte hun 't gebeurde te vergeven en terug te keeren, daarbij den eed aan VESPASIANUS hernieuwende; verklaarde het andere zich voor VITELLIUS, ofschoon er geen VITELLIUS meer bestond: daar deze reeds een vreeselijken dood onder de handen van 't grauw in de straten van Rome had gevonden. Het eerste, wat de nu in zijn aanzien herstelde VOCULA deed, was naar Maguntiacum [1] op te trekken, dat door de vereenigde Katten, Usipeten en Mattiakken werd belegerd.

Intusschen was 't jaar 69 ten einde geloopen en telde men 't jaar 70. CIVILIS vond telkens meer aanhang, waartoe de tijding van den smadelijken dood van VITELLIUS en die van den brand van 't Kapitool, welken men als een zichtbaar bewijs van den toorn der goden beschouwde, niet weinig bijbrachten.

„De val van Rome is nabij!" zongen de barden der Galliërs. „De verhevene goden hebben de heerschappij over alle dingen den volkeren aan deze zijde der Alpen gegeven. Gallië zal weer vrij en zelfstandig worden."

En zoo kwam het, dat verscheidene Gallische stammen zich met CIVILIS verbonden. Daar ook de zoo gevierde VELLEDA, die haar toren verlaten had en in 't leger gekomen was, de ze-

[1]) Mentz.

gepraal van den Bataafschen veldheer voorspelde, vielen hem ook ettelijke Germaansche volken toe, ja, er waren zelfs eenige Romeinsche keurbenden, die verklaarden liever een vreemde macht te gehoorzamen, dan zich aan die van den gehaten VESPASIANUS te onderwerpen.

CIVILIS had dan ook den winter, dien hij vóór Castra Vetera bleef liggen, welks bezetting waarschijnlijk door VOCULA tijdens het kortstondig ontzet ruimschoots van levensmiddelen was voorzien, niet nutteloos laten voorbijgaan. Naar alle omliggende volken gingen zijn boden af en aan; inderdaad, hij toonde, dat hij wel de man was, die aan 't hoofd van zulk een grootsche onderneming moest staan.

Zoo had hij onderanderen drukke gemeenschap gehouden met CLASSICUS, den overste van een afdeeling Trevieren, een man van koninklijke afkomst, die al zijn landgenooten in rijkdom overtrof en wiens voorouders zich reeds in verschillende oorlogen een onsterfelijken roem hadden verworven.

't Voorbeeld van CLASSICUS werd gevolgd door een anderen Trevier, JULIUS TUTOR, in der tijd door VITELLIUS over den Rijnoever aangesteld, ook door JULIUS SABINUS, een Ligoniër, die zich beroemde een achterkleinzoon van JULIUS CESAR te zijn. Met eenigen der voornaamsten van hun stam kwamen ze in 't geheim bijeen in 't huis van een burger in Colonia Agrippina. Daar waren ook eenige opperhoofden der Tongeren en Ubiërs; de meesten waren echter Trevieren en Ligoners.

't Zou moeilijk zijn, u een voorstelling van deze vergadering te geven: een zitting van de Fransche kamer der Afgevaardigden is daar nog kinderspel bij. Doch twistte men ook over 't opperbewind, in één zaak waren allen eenstemmig: in den afval van Rome. Eindelijk, na lang twisten, schelden en razen, nadat er verscheidene malen gevaar was geweest, dat men onverrichterzake uit elkander zou zijn gegaan, kwam er een overeenkomst tot stand, en werd het volgende besluit genomen. Men zou alle Galliërs en Germanen aan de samenzwering verbinden, de Vitelliaansche troepen sparen en alleen hun opperhoofden ombrengen, de Alpen bezetten, en, na de vernietiging van de Romeinsche macht in deze gewesten, den toekomstigen regeeringsvorm van het te stichten Gallische rijk gemeenschap-

pelijk vaststellen. Dit besluit werd geheim gehouden, en terwijl de saamverbondenen trouw aan Rome zouden veinzen, zouden ze naar alle stammen van Gallië boden zenden, om allen, die de wapenen konden voeren, tot deelneming aan den opstand uit te noodigen.

Doch hoe geheim ook alles in zijn werk ging, VOCULA kreeg er spoedig de lucht van. Begrijpende, dat men list met list moet keeren, veinsde ook hij niet den minsten argwaan te koesteren en met de meeste gerustheid den oorlog tegen CIVILIS voort te zetten. Zoo kwam hij te Colonia-Agrippina. 't Was daar, dat tot hem kwam CLAUDIUS LABEO, dezelfde, die eens tot CIVILIS was overgeloopen. Daar de Bataafsche veldheer redenen meende te hebben, om LABEO te wantrouwen, had hij hem naar Friesland gezonden, waar hij nauw bewaakt werd. Doch hij had gelegenheid gevonden, zijn wachters om te koopen en te ontvluchten, en peinsde nu op wraak.

Doch ook VOCULA vertrouwde den dubbelen overlooper niet. Wel aarzelde hij geen oogenblik, om in dit voor hem moeilijk tijdsgewricht diens diensten aan te nemen; doch een gewichtigen post durfde hij hem niet aanwijzen. Hij stelde hem dus over eenige ruiterij en voetvolk, met last, om daarmede CIVILIS in den rug te bestoken. Doch dit was eerder gezegd dan gedaan; LABEO bepaalde zich dus tot het stroopen in de landen der Kaninefaten en Marezaten.

Intusschen was de toestand der trouwgeblevenen op Castra Vetera weer hachlijker geworden. De door VOCULA meegebrachte voorraad was genoegzaam opgeteerd, en op nieuw dreigde de bleeke honger, hen tot de overgaaf te zullen noodzaken. De Romeinsche bevelhebber gaf last, andermaal een poging tot bevrijding der benauwde veste te wagen. Doch toen hij met zijn leger in de nabijheid van Vetera gekomen was, scheidden CLASSICUS en TUTOR zich eensklaps van zijn leger af, en haalden zelfs verscheidene Romeinsche krijgsknechten over, hun veldteekens te verlaten en tot de verbondenen over te loopen. VOCULA was genoodzaakt terug te trekken, en werd door een overlooper, EMILIUS LONGINUS verraderlijk vermoord.

Zoo eensklaps van hun bevelhebber beroofd, en van alle tucht

ontslagen, was het Romeinsche leger niets meer dan een ongeordende hoop krijgslieden. Hun oversten HERENNIUS en NUMISIUS sloegen ze in ketenen; de anderen dwongen zij, om gemeene zaak met hen te maken; en toen CLASSICUS in de legerplaats verscheen, deden zij den eed van trouw aan 't nieuwe Gallische rijk.

Nu moest de dappere bezetting van Castra Vetera, door honger geteisterd en van elk uitzicht op ontzet beroofd, voor den drang der omstandigheden zwichten. Ze zond afgevaardigden aan CIVILIS.

„We willen u de veste overleveren, veldheer," zeiden dezen, „mits ge ons het leven en de vrijheid toezegt."

„Die zult ge behouden," antwoordde CIVILIS. „Ik heb eerbied voor mannen, die zich zoo dapper gekweten hebben. Doch ongewapend zult ge de veste verlaten."

En zoo geschiedde het. De dappere Romeinen trokken ongewapend den burcht uit, en 't was een aandoenlijk gezicht, die uitgeteerde gelaatstrekken te zien, de blijken van doorgestanen honger en ellende. CIVILIS zelf was er mee bewogen. Niet zoo zijn woeste medestanders. Nauwelijks toch hadden de ongelukkigen CIVILIS legerplaats verlaten, of men stortte zich op de weerloozen en richtte een vreeselijke slachting onder hen aan. De overgeblevenen vluchtten naar de legerplaats terug; doch ook daar vonden zij geen beter lot: de verbittering tegen de Romeinen was zoo groot, dat dezen, eer CIVILIS 't verhoeden kon, onder 't staal hunner vijanden gevallen waren. Zelfs moest de bevelhebber 't aanzien, dat de veste, tegen zijn uitdrukkelijk bevel, door de bondgenooten uitgeplunderd werd.

„En thans zult gij evenals wij den eed aan 't nieuwe Gallische rijk doen," zeide CLASSICUS tot hem.

„Ik?" vroeg CLAUDIUS CIVILIS fier. „Denkt gij, dat ik den eenen meester heb tenondergebracht, om den anderen de handen te kussen? 't Gallische rijk zal aan de volken van den Beneden-Rijn trouwe bondgenooten hebben; geen vassalen. We hebben ons bloed gestort voor de vrijheid en onafhankelijkheid van ons land, niet voor de heerschappij van Gallië."

„Ge ziet dus af van 't bondgenootschap, waartoe ge ons eerst hebt overgehaald?" vroeg CLASSICUS.

„Heb ik een enkel woord gebezigd, om u te doen vermoeden, dat ik uw bondgenootschap gering achtte?" vroeg CIVILIS. „Integendeel, ik en al mijn bondgenooten zullen u trouw blijven, om de Romeinen te bestrijden, zelfs om uw rijk te vestigen — tot dat rijk behooren zullen wij nooit, ten minste niet zoo lang de goden mij in 't leven sparen. Ook wanneer de Romeinen eenmaal geheel overwonnen zijn, kunt gij op de trouw der Batavieren, Kaninefaten en Friezen rekenen."

Hiermede kon CLASSICUS zich vergenoegen. Hadden hij, TUTOR en de andere hoofden der Galliërs slechts de voortvarendheid en volharding van CLAUDIUS CIVILIS bezeten, zij zouden de Romeinen nog verder teruggeworpen en de passen der Rhetische Alpen bezet hebben, waardoor het dezen ondoenlijk zou zijn geworden, om Germanië en Gallië te naderen. Doch, lichtzinnig als ze waren en verblind door den goeden uitslag hunner pogingen, verloren zij hun wezenlijk belang uit het oog en speelde CLASSICUS den Cesar, zonder zijn best te doen, zijn cesaraat te bevestigen en te beveiligen. Daarbij kwam, dat JULIUS SABINUS, die niet kon velen dat CLASSICUS of TUTOR Cesar van 't nieuw Gallische rijk zou zijn, zich door zijn Ligonen tot keizer liet uitroepen; zoodat het nog niet gevestigde keizerrijk al in zijn geboorte veel op 't Romeinsche rijk begon te gelijken; daar het twee of drie keizers te gelijk had. Veel pleizier echter had SABINUS niet van zijn keizerschap; want hij werd door de Sequanen geslagen en ontkwam ter nauwernood door de vlucht [1]).

CIVILIS intusschen bleef beter dan zijn Gallische bondgenooten de taak beseffen, tot welke hij geroepen was. Na zijn haar geschoren en een aanzienlijk gedeelte van den buit aan VELLEDA gezonden te hebben, die weder naar haar toren schijnt teruggekeerd te zijn en aan wie ook de Agrippijnen aanzienlijke geschenken deden toekomen om zich van haar welwillendheid te verzekeren, trok hij naar de Maasboorden, om den trouweloozen LABEO, die zich thans daar ophield, voor zijn strooptochten

---

[1]) Negen jaren zwierf hij als balling van oord tot oord; toen viel hij in de handen zijner tegenstanders, die hem naar Rome opzonden, waar keizer VESPASIANUS hem ter dood liet brengen.

in 't land der Kaninefaten te straffen en in 't vervolg onschadelijk te maken. Hij vond hem aan 't hoofd van eenige Betasiërs, Tongeren en Nerviërs, bood hem een slag aan en overwon hem na een dapperen tegenstand geheel en al.

De geschenken, door de Agrippijnen aan Velleda gezonden, hadden, ofschoon ze zelf geweigerd had, hen te zien en ze alleen door bemiddeling van haar dienaressen had aangenomen, toch een goede uitwerking gehad. Immers, toen CLASSICUS Colonia Agrippina wilde plunderen en verwoesten, werd dit door haar invloed en dien van CIVILIS verhoed. De laatste toch rekende het verstandig, zich geen nieuwe vijanden te maken door een noodelooze wreedheid. 't Had hem reeds leed genoeg gedaan, dat hij Castra Vetera niet voor plundering had kunnen behoeden; daarenboven vond hij zich aan de Agrippijnen verplicht, in wier handen zijn zoon WALDEMAR was gevallen en die den knaap zorgvuldig voor alle gevaar behoed en hem den vader wedergegeven hadden. Het kostte hem evenwel vrij wat moeite, de Bovenrijnsche volken tevreden te stellen, die met leede oogen den snellen aanwas der stad aanzagen. Zelfs zonden de Tencteren den Agrippijnen gezanten, die van hen begeerden, dat zij de muren der stad zouden slechten, al de Romeinen, die er zich in bevonden, om 't leven brengen, hun goederen verbeurd verklaren en de stad tot een vrijplaats voor alle Germanen maken. Ook hierin dienden CIVILIS en VELLEDA tot bemiddelaars, en 't gelukte hun de Tencteren tot andere gedachten te brengen. Dat de Bataafsche veldheer hierdoor de Agrippijnen tot zijn bondgenooten gemaakt had, is licht te begrijpen. Ook de Tongeren voegden zich, onder CAMPANUS en JUVENALIS aan zijn zijde.

We vinden eenigen tijd later CLAUDIUS CIVILIS in zijn tent, in diepe gedachten verzonken. Hij heeft kwade tijdingen ontvangen.

„MARO," zegt hij tot zijn schildknaap. „Ga naar BRINIO en vraag hem om hier te komen."

MARO gehoorzaamde aan 't bevel zijns meesters, en weldra trad BRINIO de tent binnen.

„Er zijn kwade tijdingen, BRINIO," zeide CIVILIS tot hem.

„Ge weet, dat keizer VESPASIAAN een nieuw leger onder PETILIUS CERIALIS en ANNUS GALLUS heeft gezonden."

„Dat door de Helvetische bergpassen Germanië is binnengedrongen," vulde BRINIO aan.

„Dat is zoo; doch ge weet nog niet alles," hernam CIVILIS. „Zooeven heb ik een bode bij mij gehad, die mij den uitslag van de algemeene vergadering te Rhemi heeft meegedeeld."

„En wat is daar besloten, CIVILIS?" vroeg BRINIO.

„Wat daar besloten is," antwoordde CIVILIS, terwijl zijn gelaat rood werd van toorn. „De lafaards hebben 't besluit genomen om voor 't Romeinsche geweld te bukken!"

„Inderdaad! Maar dat is ongehoord!" hernam BRINIO. „RIDIMER, die daar van onzentwege gekomen is, toch zeker niet?"

„Ik wacht hem elk oogenblik terug, en 't verwondert mij, dat hij nog niet hier is; vooral daar de bode, die mij de tijding bracht, toch wel na hem zal vertrokken zijn."

„Wellicht heeft hij op nadere tijdingen gewacht," hernam BRINIO. „In alle gevallen twijfel ik er niet aan, of we zullen hem spoedig hier zien. — Daar is hij reeds," viel hij zichzelf in de rede, toen RIDIMER aan den ingang der tent verscheen.

„Is 't mij geoorloofd, binnen te komen, heer CIVILIS?" vroeg de jongeling.

„Voorzeker," antwoordde CIVILIS. „Wij wachten u reeds met ongeduld. We hebben slechte berichten ontvangen van de vergadering te Rhemi."

„Geen wonder, Heer!" antwoordde RIDIMER. „'t Is eeuwige schande voor de zonen van Germanië, dat het zoo gegaan is."

„Zeg liever voor de Galliërs," hernam CIVILIS. „Zij immers zijn het, die het hoofd in den schoot willen leggen."

„Zij, en geen andere," antwoordde RIDIMER. „Hoe ook TULLUS VALENTINUS, die de Trevieren vertegenwoordigde en ik, die voor de Batavieren en Kaninefaten opkwam, er ons tegen verzetten — 't was, alsof alle geestkracht uit hun hart geweken was. Onderwerping, dat was het, waartoe de meerderheid besloot."

„Ook CLASSICUS, aan wiens zorgeloosheid wij het te wijten hebben, dat de Helvetische bergpassen niet beter bezet zijn?" vroeg CIVILIS.

„Hij niet," antwoordde RIDIMER. „Doch, in plaats van mij en VALENTINUS te ondersteunen, verliet hij driftig de vergadering."

„En maakte daardoor, dat de lafaards de overhand kregen!" riep CIVILIS uit. „En gij hebt...."

„Uit uw naam en dien van uw Germaansche bondgenooten betuigd, dat, wie ook den nek onder Rome's heerschappij mochten buigen, gij 't hoofd fier blijft opheffen en van geen onderwerping aan Rome wilt weten."

„Goed zoo, RIDIMER," antwoordde CIVILIS. „En bij de onsterfelijke Goden! Liever sterf ik in den eerlijken strijd, dan dat ik de hand zal kussen van 't allesbedwingende Rome."

„Wat intusschen een treurige zaak is, Heer," hernam RIDIMER, „is, dat uw neef JULIUS BRIGANTICUS...."

„Dus is het dan toch waar, wat men mij verteld heeft!" riep BRINIO uit.

„Welnu?" vroeg CIVILIS. „JULIUS BRIGANTICUS, de zoon mijner zuster....?"

„Is met den vleugel der ruiterij, over welken hij bevel voerde, tot de Romeinen overgegaan."

„Eeuwige schande aan den onwaardigen Batavier," zeide CIVILIS. „Intusschen — heeft hij verkozen tegenover zijn eigen landgenooten te staan, hij zal in mij een tegenstander vinden, al zou ik hem ook op 't slagveld ontmoeten en hem 't verdiende loon voor zijn verraad geven. Dus de Trevieren blijven aan onze zijde?"

„Zij wapenen zich met allen ijver," hernam RIDIMER.

„En CLASSICUS?" vroeg CIVILIS weder.

„Hij blijft uw zijde houden," antwoordde RIDIMER. „Toch is zijn stand niet van de benijdenswaardigste. De keurlingen, die, na den moord op VOCULA gepleegd te hebben, hem, CLASSICUS, den eed van getrouwheid gedaan hebben, zijn, evenals de Gallische bondgenooten, terstond bij de nadering der Romeinsche voorhoede onder SEXTILIUS VERUS, tot den vijand overgeloopen, die, daardoor gesteund, een belangrijke overwinning te Bingium, aan den mond der Nahe heeft behaald."

„Ge brengt slechte tijdingen mee, RIDIMER," hernam CIVILIS.

„Kan ik het helpen, Heer?" vroeg RIDIMER. „Wanneer 't

van mij afhing, ik zou u beter berichten mededeelen. Doch gij vraagt mij naar waarheid."

„Natuurlijk," antwoordde CIVILIS. „Dus is VALENTINUS ons getrouw gebleven."

„Volkomen," antwoordde RIDIMER. „Verwoed over 't ontkomen der krijgsgevangenen uit Novesium naar het vijandig gezinde Mediomatricië, heeft hij de beide welbewaakte hoofden, HERENNIUS en NUMISIUS, ter dood laten brengen."

„Noodelooze wreedheid!" riep CIVILIS uit. „Dat is een daad, die de Romeinen slechts te meer zal tergen."

„Hij heeft gelijk," zeide BRINIO. „Daardoor toont hij den Romeinen, dat hij hun alle hoop om vrede met hen te maken wil afsnijden...."

„En hoopt hij zijn landgenooten aan te moedigen, om te onverwrikter bij den opstand te volharden. Intusschen trekt CERIALIS steeds voort en op hem en zijn Trevieren af."

„We zullen hem te hulp komen," antwoordde CIVILIS. „CERIALIS zal zien, dat alle Germanen geen laffe Galliërs zijn!"

Doch eer CIVILIS met de zijnen dat doen konden, waren de Trevieren reeds verslagen. Ofschoon ze zich, op de hoogte van Rigodulum [1]), daar waar 't gebergte den loop der Moezel volkomen bestrijkt, op schier ontoegankelijke rotsen verschanst hadden en er zich tegen elken aanval veilig rekenden, bestuurde CERIALIS de bestorming met zooveel kracht en beleid, dat Rigodulum werd genomen en VALENTINUS zelf krijgsgevangen gemaakt.

Deze nieuwe ongelukstijding bracht CIVILIS tot andere gedachten. Hij raadpleegde met CLASSICUS, en beiden deden een poging, om zich met CERIALIS te verstaan.

„Indien gij u met de heerschappij van Gallië wilt vergenoegen," zoo luidde de boodschap, „dan zullen wij rustig binnen de grenzen van ons land blijven en u trouw als bondgenooten ter zijde staan."

Doch de Romeinsche veldheer had dat aanbod met een verachtelijk stilzwijgen beantwoord.

„Welnu, dan zullen we hem met de wapenen in de hand

---

[1]) Twee uren beneden Trier.

dwingen, onze rechten te eerbiedigen," zei CIVILIS, en, met al de taktiek, hem eigen, besloot hij, den Romeinschen veldheer te overrompelen. Nauwkeurig bekend met al de schuilhoeken van den Eifel, naderen zij, door de vijanden onopgemerkt, het Moezeldal, vallen zijn versterkt kamp aan, drijven zijn leger op de vlucht, verstrooien zijn ruiterij en maken zich meester van de brug, die het kamp met de stad verbindt.

Tot zijn geluk is CERIALIS niet in 't kamp, maar in de door hem gespaarde hoofdstad der Trevieren, Rigodulum. Vernemende, wat er gebeurd is, gunt hij zich den tijd niet, om zich behoorlijk te kleeden en te wapenen, en snelt met den kreet: „Rome! Rome! naar de Moezelbrug" waar hij zich te midden der strijdenden werpt, de vluchtelingen tot staan brengt, den gezonken moed der zijnen verlevendigt en met hen op den vijand aanvalt.

Ongelukkig voor de verbondenen, slaan de Germaansche bondgenooten, zich meester ziende van de legerplaats, aan 't plunderen, en kunnen zij, alzoo verstrooid, den plotselingen aanval der Romeinen geen weerstand bieden. Op hun beurt worden zij op de vlucht gedreven en zelfs hun legerplaats valt in de macht van CERIALIS. En nog mochten CIVILIS en CLASSICUS 't als een geluk roemen, dat CERIALIS te veel volk verloren heeft, waardoor hij hen niet kan nazetten: zoo aanzienlijk toch was 't verlies aan beide kanten, dat de loop van de Moezel er door werd gestremd. Die nederlaag had den afval der Agrippijnen tengevolge. Zelfs boden ze CERIALIS aan, hem CIVILIS vrouw en een zijner zusters, alsmede de dochter van CLASSICUS in handen te leveren, welke zich in hetzelfde Colonia Agrippina bevonden, dat door CIVILIS bemiddeling voor de verwoesting van de Tencteren en Bructeren behoed was. Daar was echter een moeilijkheid, die hun belette, dit aanbod te volvoeren: er lag in Colonia Agrippina een uitgelezen bende Kauchen en Friezen in bezetting; de listige Agrippijnen echter wisten daar raad op. Ze onthaalden de Friezen en Kauchen, en toen dezen zich een stevigen roes gedronken hadden, vielen ze de nu weerloozen aan en vermoordden hen.

Onbewust van 't gevaar, dat haar bedreigde, had THUSNELDA zich rustig te bed begeven, en sliep evenals de andere vrouwen;

ook BATHILDE, de gade van BRINIO, en haar zuster BELIA. Niemand vermoedde iets van 't gevaar, dat haar boven 't hoofd hing. Waarvoor zouden ze ook vreezen? Door de trouwe Friezen en Kauchen bewaakt, te midden van de met haar man verbonden Agrippijnen, was THUSNELDA er ver van daan om eenige achterdocht te koesteren. Nog dienzelfden dag was RIDIMER, als bode van CIVILIS bij haar geweest, had haar 't gebeurde bij Trier verhaald en haar medegedeeld, dat haar echtgenoot zich te Tolbiacum bevond, en haar verzocht, rustig te Colonia Agrippina te blijven, waar ze in dezen onveiligen tijd zekerder was dan ergens anders.

Midden in den nacht echter wordt er op de deur van haar woning geklopt, en wel zoo geweldig, dat ze er van wakker schrikt.

„Doe open!" beveelt zij de wachthebbende dienstvrouw, „en ga zien wie daar is?"

„Maar indien eens hij, die zoo klopte, met een boos oogmerk kwam?" zegt de dienstmaagd. „Gij weet, dat de wachters ons verlaten hebben, om aan den maaltijd deel te nemen, welken de Agrippijnen hun geven, en dat we dus geen andere verdediging hebben, dan onze dienstmannen."

„Wek die dan," hervat THUSNELDA. „En gij," vervolgt zij tot een andere, die de kamer was binnengekomen, „help mij terstond mij aankleeden. Daar wordt inderdaad alweer geklopt!"

Beide dienstmaagden voldoen aan 't bevel harer meesteres, en weldra zijn niet alleen de dienstluiden, maar ook de overige vrouwen in 't vertrek der Bataafsche edelvrouw vereenigd. Het geklop op de deur wordt hoe langer hoe geweldiger; toen 't eensklaps ophield, daar zij was geopend. Duidelijk hoort men voetstappen in de gang, die naar de kamer leidt, en het duurt niet lang, of eenige gewapende mannen treden binnen, aan wier hoofd zich RIDIMER bevindt. Zijn gelaat teekent de hoogste ontroering.

„Wat moet dit beteekenen, RIDIMER?" vraagt vrouw THUSNELDA, terwijl zij den jongeling streng aanziet. „Midden in den nacht en onaangemeld mijn kamer binnen te dringen?"

„Red u, edele vrouw, en gij allen!" roept hij in de grootste spanning uit. „Men wil u en al de uwen gevangen nemen en aan de Romeinen overleveren."

„Ge hebt een boozen droom gehad RIDIMER," zegt THUSNELDA glimlachend. „Of hebt ge soms aan den maaltijd deel genomen, dien de Agrippijnen onzen Friezen en Kauchen geven en u een roes gedronken?"

„THOR sla al de Agrippijnen met zijn donder!" roept RIDIMER uit. „Uw dappere Friezen en Kauchen zijn allen door hen vermoord, toen ze, door den drank bedwelmd, geen weerstand konden bieden. Slechts deze dappere mannen, die behoedzaam gedronken hadden, omdat ze een strik vermoedden, zijn gespaard. Ik weet, wat het voornemen der trouweloozen is: ze willen u en al deze edele vrouwen gevangennemen en u aan de Romeinen uitleveren, ten bewijs van hun trouw aan hun nieuwe bondgenooten."

„Nieuwe bondgenooten!" roept THUSNELDA uit. „Ge vergeet, RIDIMER, dat de Agrippijnen bondgenooten van mijn gemaal zijn."

„Waren," verbetert RIDIMER. „Voor niet heeft de dappere CLAUDIUS CIVILIS mij niet herwaarts gezonden om u een boodschap over te brengen. Die boodschap was slechts een voorwendsel — dat begrijpt ge toch ook wel. Ik had een andere en geheime zending. Welnu, ik heb niet stilgezeten, en zeg u, dat het alles waar is. Vlucht dus, nu het nog tijd is; de Agrippijnen meenen, dat ge nog in volle gerustheid zijt — straks is het te laat."

„Maar dat zou schenden zijn van het vertrouwen, waarin we hier wonen," zeide THUSNELDA.

„Welnu, edele vrouw, blijf dan," hervat RIDIMER. „Niemand echter zal het mij ten kwade duiden, dat ik mijn aanstaande bruid red. BELIA, lieve, volg mij — u wil ik ten minste in veiligheid stellen."

„Neen, edele RIDIMER," hervat THUSNELDA. „Blijf. Ik deed verkeerd, ook slechts een oogenblik aan uw waarheidsliefde te twijfelen. Ik geloof u — verlaat ons een oogenblik — binnen weinig tijds zijn we reisvaardig. Zorg gij, dat mijn dienstmannen het noodige voor onze vlucht gereed maken. Dan vertrouwen we ons aan 't geleide van u en uw dapperen."

Binnen een kwartier was het huis, waarin THUSNELDA haar verblijf had gehouden, verlaten en zij, benevens haar gezellinnen

en dienstluiden, op weg naar Tolbiacum; waar ze CIVILIS vonden. Deze was woedend over de daad der Agrippijnen en besloot dadelijk op te rukken, om hen voor hun trouweloosheid te straffen. Daar hij echter bericht ontving, dat de 14de keurbende uit Brittannië was overgekomen, en er alle vrees was voor de Rijnmonden, besloot hij naar Batouwe te gaan, ten einde den vaderlandschen grond te beschermen.

Wat nu de Romeinen aangaat, die uit Brittannië waren overgekomen, 't scheen dat ze andere orders hadden, dan zich in de landen aan den Benedenrijn te nestelen; ze wendden zich ten minste meer zuidwaarts, om de Nerviërs en Tongeren aan het verbond te ontrukken. De Kaninefaten, die sedert GANASCUS vrij wat vorderingen in de scheepvaart gemaakt hadden, vielen met hun vaartuigen de Romeinsche vloot aan, vernielden haar voor een groot gedeelte en volgden het 14de legioen naar Nervië, welks bewoners zij straften voor de gewilligheid waarmede zij, bij het eerste gevaar het beste, het bondgenootschap verlaten hadden. Ook aan den Rijn behaalde CLASSICUS een overwinning op de Romeinsche voorhoede, bestaande uit een afdeeling ruiterij, welke CERIALIS op Novesium had afgezonden.

Intusschen zag CIVILIS wel in, dat hij den strijd niet lang meer zou kunnen volhouden; daar hij den eenen bondgenoot na den anderen van zich zag afvallen, en slechts al te goed wist, welk een reuzenmacht VESPASIANUS, nu hij in 't rustig bezit van den troon was, naar Germanië kon zenden. Toch wanhoopte hij niet, en — moest hij al zijn overwinningen aan den Middelrijn opgeven — zijn land zou hij toch met alle middelen, welke hem ten dienste stonden, tegen de Romeinen beschermen. Om iederen onverhoedschen aanval van CERIALIS, die hem op den voet gevolgd was, te verijdelen, liet hij een dwarsdam door den Rijn leggen; waardoor deze rivier buiten haar oevers trad, en 't omliggende land overstroomde. Toen nu de Romeinen, niet langer hun wraaklust kunnende bedwingen, zich vooruit waagden, geraakten zij in verwarring, daar hun paarden en wapentuig in de diepte wegzonken. De Batavieren, beter met het terrein bekend en bekwaam in het doorwaden van stroomen, vielen den vijand aan alle kanten aan.

Toen de avond viel, hadden de Romeinen veel volk verloren.

„De Rijn en de Goden van Germanië slaan u gade!" riep CIVILIS, toen hij den volgenden morgen den zijnen beval, de naderende Romeinen aan te tasten. De steenen werpkogels, speren en pijlen richtten vrij wat verwoesting in de gelederen van den vijand aan, die zich op den glibberigen grond niet kon staande houden en niet te water durfde gaan en wiens toestand nog verergerde, toen de Bructeren de rivier overzwommen en hem in de flank aanvielen. Waren de keurbenden niet tijdig toegeschoten, ze zouden allen vernield zijn geworden. Een overlooper wijst CERIALIS nu den weg, langs welken de zijnen de Germanen zonder gevaar kunnen naderen. Onverwachts valt de vijandelijke ruiterij op CIVILIS aan, terwijl de keurbenden hem van voren bestoken. De dappere Batavier moet wijken; doch zooveel ontzag heeft zijn heldenmoed den Romeinen ingeboezemd, dat ze hem niet durven vervolgen, en niet kunnen beletten, dat hij, alvorens terug te trekken, Castra Vetera aan de vlammen prijs geeft.

Thans volvoerde de Bataafsche veldheer zijn besluit om naar Batouwe terug te keeren en zich tot het verdedigen van zijn land te bepalen. Om die verdediging gemakkelijker te maken, deed hij den door DRUSUS opgerichten dijk slechten. Hieruit ziet men, dat reeds toen inundatie als een geducht verdedigingsmiddel voor ons land werd aangewend. Gebrek aan vaartuigen belette CERIALIS, den held van Batouwe terstond te vervolgen, en deze maakte van die gelegenheid gebruik, om de Romeinsche bezettingen, Vada, Grinnes, Batavodurum en Arenacum, alle op of omtrent het eiland der Batavieren gelegen, aan te vallen.

CIVILIS zelf voerde de zijnen tegen Vada [1]) aan. De Romeinen verdedigden zich dapper; maar ondanks hun inspanning waren zij op het punt om voor de koene Batavieren te bezwij-

---

Men weet niet recht, wat men onder dit Vada te verstaan heeft. Sommigen meenen, dat het de stad Wageningen geweest is; anderen houden het voor Waardenburg, weder anderen zeggen, dat het iets beneden Arnhem gelegen heeft, doch in de Batouwe, zoowat ter plaatse, waar tegenwoordig Meierik zich bevindt.

ken. Bode op bode hadden ze aan CERIALIS gezonden om hen te hulp te komen; maar 't scheen dat al hun pogingen om hem daartoe te bewegen, vruchteloos waren. Eindelijk verschijnt de Romeinsche veldheer eensklaps aan 't hoofd eener aanzienlijke ruiterbende. Nu keert de kans: de Germanen moeten wijken en slaan op de vlucht. CIVILIS tracht hen tegen te houden. Te vergeefs! Geen anderen uitweg ziende, werpen ze zich in 't water en zwemmen de rivier over. CIVILIS houdt nog stand, doch eindelijk 't vruchtelooze van zijn pogen ziende en zelf in gevaar, daar een hagelbui van pijlen op hem wordt afgeschoten, redt hij, door van zijn paard te springen en de rivier over te zwemmen, zijn leven.

CLASSICUS tastte Grinnes[1]) aan, waar JULIUS BRIGANTICUS, CIVILIS neef, het bevel voerde. Aan beide zijden werd dapper gevochten en vielen er honderden, ook JULIUS BRIGANTICUS sneuvelde; doch de sterkte bleef in handen der Romeinen, die de Germanen afsloegen en op de vlucht dreven. De dappere CLASSICUS ontkwam, door zich in een aan den oever gereed liggend vaartuig te begeven en zoo over de rivier te geraken.

Op gelijke wijze ontging TUTOR 't gevaar van zijn leven te verliezen bij de vruchtelooze bestorming van Batavodurum[2]) en, ware de Romeinsche vloot bij de hand geweest, zeker zou hij noch een der zijnen den dans ontsprongen zijn. Bij Arenacum[3]) stiet VERAX het hoofd; zoodat geen der vier sterkten den Germanen in handen vielen; wel een groote teleurstelling voor den Bataafschen veldheer.

---

[1]) Sommigen houden het er voor, dat Grinnes het tegenwoordige Rhenen geweest zij, anderen stellen het ter plaatse waar nu Gorinchem ligt. Nog anderen willen het dicht bij Rhenen, tegenover de buurt Remmerten hebben. Zeer waarschijnlijk echter is 't niet op de eerstgenoemde plaats geweest, daar die buiten het eiland ligt.

[2]) Velen houden dit Batavodurum voor Dorestad of Wijk-bij-Duurstede.

[3]) Door de overeenkomst van het woord Arenacum met Aart, een dorp in de Over-betuwe, is het niet onwaarschijnlijk, dat de legerplaats zich daar bevonden hebbe. Immers, dat het, zooals sommigen willen, Arnhem zou zijn geweest, is niet zeer waarschijnlijk; daar dit aan den rechteroever des Rijns, dus buiten het eiland ligt.

Doch 't mislukken van deze zijne pogingen kon hem niet ontmoedigen. Steeds vertrouwende op de rechtvaardigheid zijner zaak en de dapperheid zijner benden, thans nog met de Kauchen en andere Germanen vergroot, besloot hij tot den einde vol te houden en liever als vrije Batavier te sneuvelen, dan 't juk van Rome om den vrijen hals te dulden. We zullen zien, hoe hem dit gelukte.

TIENDE HOOFDSTUK.

Vrede en vriendschap.

Intusschen begreep CERIALIS, dat het langzamerhand tijd werd, te zorgen dat de winterkwartieren in orde waren, en om daarvan zeker te zijn, trok hij met eenig volk naar Novesium en Bonna, waar hij met de zijnen den winter dacht door te brengen. Na zich verzekerd te hebben, dat de zaak in orde was en de noodige bevelen achtergelaten te hebben, keerde hij te scheep naar den Benedenrijn terug. Ter bescherming van dat kleine vlootje, trok een bende van zijn volk langs den Rijnoever.

't Was een pikdonkere nacht. Zich beveiligd wanende voor elken overval, en niet vermoedende, dat er Germanen in de nabijheid waren, hadden de Romeinen hun tenten aan den oever opgeslagen, op een plaats, die door eenige rotsen tamelijk goed beschermd was. CERIALIS, de anders zoo waakzame CERIALIS, had voor dien nacht zijn schip verlaten, niet om dien door te brengen in het kleine legerkamp, maar in gezelschap van zekere CLAUDIA SACRATA, een Agrippijnsche dame, met welke hij zeer bevriend was. De schildwachten, die de toegangen tot het kamp moesten bewaken, vertrouwende op de duisternis, en vermoeid van den tocht des daags, waren in slaap gevallen. Ook op de schepen sliep men, gerust als men was, dat de Romeinen aan den oever wel voor hun veiligheid zouden waken. Wanneer we ons echter buiten dat kleine kamp begeven, zullen we zien, dat ze alle reden hadden, om waakzaam te zijn.

CIVILIS toch, bericht gekregen hebbende van CERIALIS vertrek uit het leger, had aan BRINIO en RIDIMER bevel gegeven, met een bende Kaninefaten langs een omweg den Romeinschen veldheer te volgen, ten einde te weten, wat het doel zijner reis was. Getrouw aan hun last, hadden ze dat gedaan. Zooals ik reeds zeide, was 't een stikduistere nacht. Niet alleen was het nieuwe maan, maar de lucht was bewolkt en geen ster vertoonde zich aan den hemel. Nu is 't, hoe donker 't ook moge zijn, buiten toch altijd nog eenigszins licht, en zoo kwam het, dat de Kaninefaten genoeg zien konden, om voort te trekken.

De beide bevelhebbers stonden op een hoogte. Aan hun voet slingerde zich de Rijn als een lang breed lint, op eenigen afstand flikkerden de legervuren der Romeinen.

„De Romeinen schijnen zich aan de rivier nedergeslagen te hebben," zeide BRINIO, toen ze den top der hoogte bereikt hadden. „Zie, RIDIMER, ze hebben hun wachtvuren ontstoken, en hun tenten opgeslagen."

„Een uitmuntende gelegenheid, om onzen slag te slaan," antwoordde RIDIMER.

„Hoe meent ge dat?" vroeg BRINIO.

„Luister, BRINIO," hernam RIDIMER. „Voor zoover mij bewust is, weten de Romeinen niet, dat we hen op den voet volgen. Wat zoudt ge er van denken, als we hen eens stil naderden en onverhoeds het kamp overvielen?"

„Om een nederlaag te lijden?" vroeg BRINIO. „Onze bende is te klein, om zich met de Romeinen te meten. We hebben ook slechts bevel, hen in 't oog te houden."

„CLAUDIUS CIVILIS zal 't ons geenszins ten kwade duiden, wanneer we hem PETILIUS CERIALIS gevangen in handen leveren," hernam RIDIMER.

„PETILIUS CERIALIS is er de man nog al naar, om zich over te geven," hernam BRINIO. „Ge weet zeer goed, dat het mij niet aan moed ontbreekt, RIDIMER . . . ,"

„Bij WODAN, dat weet ik BRINIO," antwoordde RIDIMER. „Zelfs hebt ge den naam van al te voortvarend te zijn. Des te meer bewonder ik thans uw kalme voorzichtigheid. Doch, wanneer ik u mijn plan ontvouw, twijfel ik niet, of gij zult er in toestemmen

en mij niet alleen verlof geven om de onderneming te volvoeren maar er zelfs de hand in willen hebben."

„Welnu, laat hooren," hernam BRINIO.

„Mijn plan is dit," hervatte RIDIMER. „We wachten nog een paar uren hier en slaan terwijl, voor zoover de afstand het ons veroorlooft, de bewegingen in het vijandelijke kamp gade. 't Zou mij niet verwonderen, of ze zullen de wachtvuren laten uitgaan, en, vertrouwende op hun volkomene veiligheid, zich aan den slaap overgeven. Welnu, na een paar uren toevens, naderen wij in alle stilte het vijandelijke kamp, beklimmen de rotsen, die hen als een wal beschermen en vallen onverhoeds de schildwachten aan, die de toegangen bewaken. Terwijl snijden eenigen onzer de touwen der tenten door, zoodat de slapende Romeinen, onder het doek begraven, niet naar hun wapens kunnen grijpen, om zich te verdedigen. Intusschen zwemmen eenigen van ons naar de schepen, beklimmen die, maken het scheepsvolk af, en — eer de Romeinen nog recht wakker zijn, hebben wij de galei van CERIALIS genomen en is de Romeinsche veldheer onze gevangene."

„Uw plan is uitmuntend, RIDIMER," hervatte BRINIO. „Inderdaad, zulk een krijgslist kan alleen in 't brein van den kleinzoon van VERMITHOR opkomen."

„Gij keurt het dus goed?" vroeg RIDIMER.

„Ik keur uw plan zoo goed, dat ik zelf mij met een gedeelte der uitvoering belast," zeide BRINIO. „Gij zult de Romeinen in hun tenten verrassen — ik neem de schepen voor mijn rekening. Bij WODAN! 't is een heerlijke inval van u, RIDIMER; CIVILIS zal er ons dankbaar voor zijn. FELIX," zeide hij tot zijn dienstman, die op eenigen afstand van hen stond. „Laat den jongen RATIMER hier komen, en breng ons wat wijn. Wie aan den Rijn is," vervolgde hij tot RIDIMER, „moet het heerlijk sap van den wijnstok drinken."

„Zonder toch den echt vaderlandschen drank te verachten," zeide RIDIMER.

„Daarvoor bewaren mij de Goden, RIDIMER," antwoordde BRINIO. „Zoodra we in 't land der Kaninefaten teruggekomen zijn, zullen we ons weer tegoed doen aan 't heerlijke bier, dat BATHILDE zoo uitmuntend weet te brouwen; ja wanneer ik 't hier

kon krijgen, ik zou 't boven den zuren drank verkiezen, welken de druiven aan den Rijn opleveren. Zoudt ge wel willen gelooven, RIDIMER, dat ik alleen daarom tusschenbeide kan wenschen, weer eens rustig in 't land mijner vaderen te zitten."

„Om tot die rust te geraken, moet er nog vrij wat strijd gestreden worden," hernam RIDIMER. „We hebben gunstiger tijden beleefd, toen de Romeinen voor ons vluchtten."

„Sedert PETILIUS CERIALIS met zijn legioenen gekomen is, is de kans gekeerd," hernam BRINIO. „Alles de schuld aan onzen lieven en trouwen bondgenoot CLASSICUS, die liever den Cesar wilde spelen, dan de Rhetische Alpen versterken. De Goden bewaren ieder voor zulke bondgenooten. En dan eischte hij nog al, dat we hem den eed zouden doen."

„Dien CIVILIS manmoedig heeft afgeslagen," hervatte BRINIO. „Trouwens, al had de veldheer der Batavieren zich aan 't nieuwe Gallische rijk onderworpen, *ik* had den eed niet gedaan."

„Ik evenmin," zeide RIDIMER. „Trouw als ik aan de zaak van CIVILIS zal blijven, zoolang hij in opstand is tegen Rome, zou ik mij daarvan afscheuren, indien hij slechts sprak van onderwerping."

Op dit oogenblik bracht FELIX den wijn met twee bekers, en verscheen de jonge RATIMER.

„Ge hebt mij laten roepen, heer BRINIO," zeide hij.

„Juist, RATIMER," antwoordde BRINIO. „Laat onze Kaninefaten een paar uren rust nemen, en zich gereed houden, om midden in den nacht op te trekken."

„Waarheen?" vroeg RATIMER.

„Ziet ge daar ginds de wachtvuren van 't Romeinsche kamp, RATIMER?" vroeg BRINIO. „Welnu, dat moet vóór morgenochtend in onze macht zijn. Over een paar uren moeten we op marsch, om in alle stilte het kamp der vijanden te naderen. 't Is echter van belang, dat we vooraf eenige bijzonderheden van de gesteldheid van 't kamp weten. Neem dus een paar vertrouwde lieden met u en bespied de legerplaats, dan weten we hoe we de zaak zullen besturen."

De jonge RATIMER vertrok.

„Een ferme kerel, die RATIMER," zeide BRINIO, toen de onderbevelhebber vertrokken was. „Ik heb altijd gedacht, dat hij mijn schoonbroeder zou worden; want hij had wel oogen voor BELIA. Gij zijt echter in zijn vaarwater gekomen, gelijk uw vader zou gezegd hebben."

„Doet u dat leed, BRINIO?" vroeg de jongeling.

„De Goden bewaren mij, dat het mij leed zou doen, zulk een dapperen en edelen schoonbroeder te krijgen, als gij zijt, en zoodra we eenmaal in rust en vrede zijn, hoop ik spoedig op uw bruiloft tegenwoordig te zijn."

„Dat zal grootendeels van u afhangen, BRINIO," antwoordde de jongeling.

„Van mij?" hernam BRINIO. „Sedert HEMER, die nu reeds aan de tafel van WODAN zit, u haar hand toegezegd heeft, zou 't wel aan mij staan, haar u te weigeren? En al kon ik het doen — ik zou 't wel laten. Vooreerst, omdat ik u hoogacht en liefheb, en ten tweede, omdat ik mij niet gaarne zou blootstellen aan de wraak der onsterfelijken, die zeker op mijn hoofd zou neerdalen, wanneer ik u ontnam, wat de dappere HEMER u geschonken heeft. Doch laat ons van zulke dwaasheden zwijgen, en liever er een dronk aan wijden, dat de vriendelijke FREIJA [1]) u weldra met uw geliefde BELIA verbinde."

„Gaarne drink ik daarop met u mede," hervatte RIDIMER.

„Doch ik herhaal het: het zal geheel en al van u afhangen, of dat huwelijk spoedig plaats heeft."

„Ik begrijp u niet," zeide BRINIO.

„Luister, BRINIO," hervatte RIDIMER. „Gij zijt door de Kaninefaten tot hun aanvoerder en koning verkozen. En terecht hebben ze dat gedaan: want ge zijt de dapperste en de edelste van hun stam. Welnu, wanneer we onze onafhankelijkheid bevochten en vrede met de Romeinen gemaakt hebben, zal het aan u staan, de gewonnen landerijen en goederen, welke hun toebehoord hebben, te verdeelen. Welk deel zal ik erlangen?"

„Twijfelt gij er nog aan, RIDIMER?" vroeg BRINIO, „of ik zal

---

[1]) Godin des huwelijks.

u de goederen uws vaders terugschenken met meerdere bovendien?" hervatte BRINIO. „Of denkt gij, dat, al had zelfs uw dapperheid er u geen aanspraak op gegeven, ik ooit vergeten zal, dat ik mijn rang onder mijn stamgenooten alleen aan u te danken heb?"

„Ik dank u voor dit woord," antwoordde RIDIMER. „Toen ik van CIVILIS vernam, wat het lot van mijn vader geweest is, was er slechts één stem in mijn hart: wraak over de Romeinen. Dat ik mij bij de Kaninefaten aansloot, was alleen, omdat ik zelf een geboren Kaninefaat ben. Geen enkele onedele of baatzuchtige bedoeling heeft daarbij mijn handelingen bestuurd."

„Daarvan ben ik ten volle overtuigd," bevestigde BRINIO. „En wie 't wagen zou, u andere toe te dichten, bij WODAN! die zou met mij te doen krijgen."

„Toen ik echter BELIA zag en haar uit de handen der Romeinen redde, toen 't bezit harer hand afhankelijk werd gemaakt van 't geen ik haar als de dochter van HEMER als bruidsschat kon aanbieden — toen, ik beken het — was 't mij niet onverschillig, of een deel van den oorlogsbuit de mijne zou zijn. Toen meende ik, dat de teruggave van de goederen mijns vaders, hoe ze ook onder 't bestuur van den Romein verarmd en verachterd zijn, wel 't loon mocht wezen voor 't geen ik gedaan had. Doch ik vergat daarbij niet, dat ik de zoon ben van een man, die uit het land der Kaninefaten geweken was, dat ik in de oogen van BURCKHART, BALDEWIN, RATIMER en andere Kaninefaatsche edelen slechts een gelukzoeker ben, die bij den oorlog alles winnen, niets verliezen kon, en ik vreesde...."

„Dat BRINIO in dit gevoelen zou deelen, en, om de gunst van de edellingen der Kaninefaten te behouden, hen zou hebben beschonken met datgene, wat u van rechtswege toekomt," hernam BRINIO. „RIDIMER, wanneer uw grootvader niet toevallig een Batavier geweest ware, maar een aanzienlijk Kaninefaat, zie, ge zoudt onder ons volk zijn grootgebracht, en niemand zou u het recht hebben betwist, u als edelling in onze rijen te scharen. — Waarom zou men het thans doen; vooral nu gij u uw afkomst waardig hebt getoond? Daarom nogmaals: dat FREIJA spoedig uw wenschen met een gelukkigen uitslag bekrone!"

't Was midden in den nacht. De jonge RATIMER en zijn metgezellen waren teruggekeerd en hadden BRINIO de noodige inlichtingen verschaft. In alle stilte braken de Kaninefaten op. Aan de legerplaats der Romeinen gekomen, waar de wachtvuren waren uitgegaan, beklommen sommigen de rotsen, welke haar omringden en lieten zich daarvan even stil afzakken. De slapende wachters waren in een oogwenk vermoord, en de geheele bende trok de legerplaats binnen. Zonder een enkel woord te spreken — want, vóór zij gingen, had men hun de noodige bevelen gegeven, omringde RIDIMER met de zijnen de tenten, wier touwen zij lossneden.

Eensklaps vernam men op de schepen den kreet van verraad. Doch 't was alleen, om te ontwaren, dat de overrompeling ook daar had plaats gehad. Zij toch, die zich onder BRINIO's bevel bevonden, hadden zich te water begeven en waren naar de schepen gezwommen, tegen welke zij opgeklauterd waren. BRINIO zelf had de galei van CERIALIS voor zijn rekening genomen. Het, geen gevaar vermoedende, bootsvolk was even spoedig afgemaakt als de verschrikte soldaten van het kamp, die, plotseling uit den slaap gewekt, zich door 't op hen gevallen doek belemmerd zagen, en, buiten staat zich te verdedigen, een te gemakkelijke prooi der Kaninefaten werden. Slechts weinige der schepelingen ontkwamen, door zich bij tijds in 't water te werpen en den anderen oever te bereiken. Ook CERIALIS, die, zooals we reeds weten, zich bij CLAUDIA SACRATA bevond, ontkwam aan het bloedbad, en zeker verminderde dat de vreugde over de zegepraal zeer.

Met welk een triomf voerden de Kaninefaten de overwonnen schepen met den prijsgemaakten buit naar Batouwe. 't Schip van CERIALIS, een keurig ingerichte galei, werd aan VELLEDA ten geschenke gezonden. De andere schepen gebruikte CIVILIS tot versterking der vloot, die bestemd was, om den Romeinen allen toevoer te water af te snijden. Op de veroverde vaartuigen verving hij de zeilen door de gekleurde wapenrokken der Romeinen, welke men buit gemaakt had.

't Was echter de laatste overwinning, waarop CIVILIS zich kon beroemen. Had men, bij den nachtelijken overval, CERIALIS in handen gekregen, zeker zouden de zaken anders geloopen zijn.

Doch, terwijl hij zich weder aan den Middelrijn bevond, viel CERIALIS in 't eiland der Batavieren, waar hij alles plunderde en verwoestte, doch alle hoeven en akkers, welke CIVILIS toebehoorden, spaarde. Wel keerde de Bataafsche veldheer ijlings terug, en kwamen hem de hevige najaarsbuien te hulp, waardoor de Romeinen gemakkelijk uit de Batouwe verjaagd werden; doch 't geluk had den veldheer verlaten.

We vinden CIVILIS eenigen tijd later in zijn tent. Zijn gelaat verraadt moedeloosheid. Hij heeft daar zooeven een bode van CERIALIS bij zich gehad, die hem en den Batavieren den vrede heeft laten aanbieden. BRINIO, door den Bataafschen veldheer ontboden, treedt de tent binnen.

„BRINIO," zegt CIVILIS. „Een gezant van den Romeinschen veldheer biedt ons in naam van CERIALIS vrede en vriendschap aan, mits we het hoofd in den schoot leggen."

„En ge zult toch dat aanbod weigeren, CIVILIS?" zeide de Kaninefaat.

„En nog langer een hopeloozen strijd voortzetten, BRINIO?" vroeg CIVILIS somber.

„Die niet zoo hopeloos is, als gij denkt," hernam BRINIO. „De Kaninefaten ...."

„Zijn trouwer dan mijn Batavieren," hernam CIVILIS. „Wat heb ik niet in de volksvergadering van gisteren moeten verduwen! Bij WODAN! Is 't niet, als hadde ik met den opstand tegen Rome slechts mijn eigen grootheid en verheffing op 't oog gehad, en anderen aan de gevaren van den oorlog blootgesteld, zonder er mij zelf aan te wagen?"

„Een verfoeilijke leugen," riep BRINIO uit.

„Maar een leugen, die geloofd wordt," hernam CIVILIS. „Wat zeggen de Batavieren? Van al onze bondgenooten verlaten, zijn wij tegen Rome niet bestand. Waartoe zullen we ons verder tegen hen verzetten? Een enkel volk is niet in staat, de slavernij van de geheele aarde te verdrijven. Hebben we den oorlog voor VESPASIANUS gevoerd — hij is thans keizer. En waartoe hebben we eigenlijk oorlog gemaakt? Hebben we ooit schatting moeten opbrengen? Alleen hulptroepen leveren. En daartoe hebben we eerlijk in den buit gedeeld."

„Doch dat alles zijn immers leugens!" riep BRINIO uit. „Zijn de Batavieren dan de mishandelingen, de afpersingen en knevelarijen reeds vergeten, welke ze van de Romeinen ondervonden hebben. Zijn ze dan...."

„'t Volk vergeet zoo licht, wat achter ligt," hernam CIVILIS; „vooral, wanneer het door de geheime gezanten van een sluwen Romein bewerkt wordt. Dat we genoegzaam zonder bondgenooten staan, daarin heeft het gelijk. Hebben niet CLASSICUS en TUTOR onze zijde verlaten, en zijn niet onze Overrijnsche bondgenooten, door CERIALIS aanbiedingen verlokt, ontrouw geworden aan het eens gesloten verbond? Versterken zij niet, die onze medestanders waren, met hun kohorten de legermacht der zonen van ROMULUS? En is het dan 't Bataafsche volk zoo euvel te duiden, dat het een nieuw verbond met de Romeinen verkiest boven een wissen ondergang?"

„Maar de edellingen?" hernam BRINIO. „Wat gaat u 't gemor van het volk aan, waar de edellingen u trouw blijven?"

„De edellingen!" zeide CIVILIS met een smadelijken glimlach. „BRINIO, indien ge gisteren op de volksvergadering tegenwoordig geweest waart, ge zoudt u geërgerd hebben, zooals ik dat gedaan heb. Heeft men mij niet voor de voeten durven werpen, dat het mijn razernij was, die hen onder de wapens heeft geroepen? Heeft men mij niet openlijk verweten, dat ik het Bataafsche volk heb opgeofferd, om de verongelijkingen en beleedigingen, mijn huis aangedaan, te wreken. Ja durfde — WODAN beware mij dat ik zijn naam op mijn lippen neme — een onzer aanzienlijkste edellingen niet uitroepen: „De Goden zijn vertoornd op ons geweest, toen ze ons hebben geraden, om de Romeinen te beoorlogen, vertoornd, toen we hun keurbenden versloegen, hun opperhoofden doodden. Want ze hebben ons de wraak der machtige Romeinen op den hals gehaald!" Ja, BRINIO, zoo sprak er een hunner, en niemand, die hem tegensprak; veeleer werden ten teeken van goedkeuring, de framées geschud en sloeg men op de schilden. Toornige blikken troffen mij; zelfs een stem verhief zich, die zeide: „Wij zijn verloren, tenzij we door 't straffen van CIVILIS bewijzen geven van ons berouw." Ge ziet dus wel, dat het tot het uiterste gekomen is."

„En gij, de onwrikbare CIVILIS, de man, wiens lof de barden gezongen en wiens grootheid zij verheven hebben, zoudt, om een hoop muitende krijgslieden en edellingen, den eens begonnen heiligen strijd opgeven!" riep BRINIO uit. „Sluiten wij ons nog vaster aaneen. Op onze Kaninefaten kunt gij rekenen. Laat de oproerigen gevangennemen en terecht stellen; slechts een paar voorbeelden, en al de anderen buigen zich voor u en leggen 't hoofd in den schoot."

„En ik verlies nog 't laatst wat mij rest van de goede gezindheid, welke men voor mij gekoesterd heeft," antwoordt CIVILIS. „Doch stel eens, dat ik uw raad volgde, stel, dat ik door hier ongehoorde strengheid, een Romein waardig, mijn verloren gezag herstel, dat ik als een andere SYLLA door 't bloed wadende tot de opperheerschappij geraak — wat dan? Van al onze bondgenooten verlaten, staan wij Batavieren en Kaninefaten alleen tegenover 't machtige Rome, thans niet meer verdeeld, maar onder één hoofd. — Wat zal 't gevolg daarvan zijn, BRINIO? — Dat wij den dood vinden in den ongelijken strijd en ons volk en onze kinderen slaven worden van den overwinnaar. Want overwinnen zal CERIALIS ons, nu we alleen staan...."

„Hoe is 't? Herken ik in u den CIVILIS van vroeger? Herken ik in u den man, die een broeder, die zijn eigen eer op Rome te wreken had?"

„De tijden zijn veranderd, BRINIO. Verleden jaar had ik vertrouwen en achting bij mijn volk — dat vertrouwen en die achting heeft CERIALIS mij ontstolen, door listig bij 't plunderen van de Batouwe mijn hoeven en landerijen te sparen. Gij zegt, dat ik een broeder, eigene beleediging te wreken had — ik heb die tiendubbel gewroken, en de Romein heeft gevoeld, dat men den Batavier niet ongestraft beleedigt. Doch al ware ook dat het geval niet — met een volk, welks liefde en vertrouwen ik niet meer bezit, kan ik niet strijden. Geen oogenblik ben ik zeker van hun trouw. Midden in den slag kunnen ze mij verlaten. Met krijgslieden, op welke men geen staat kan maken, is de oorlog een onding."

„Gij zoudt gelijk hebben, CIVILIS," antwoordde BRINIO, „indien ge u de zaken niet te donker voorsteldet. Houd slechts vol; wij Kaninefaten zullen u getrouw blijven, de najaarsregens maken

uw land dras. Ge behaalt overwinning op overwinning op de Romeinen, 't oude vertrouwen herleeft...."

„En 't ruwe jaargetij gaat voorbij, de vorst maakt de aarde hard en bevloert de rivieren, de Romeinen vallen ons met hun overmacht aan, we worden geslagen. — — Neen, BRINIO! Dan liever gekeerd, nu het nog tijd is, nu ons nog de gelegenheid openstaat, om voordeelige voorwaarden te bedingen. Liever met eere vriend en bondgenoot der Romeinen, die ons nu nog ontzien en ons den vrede aanbieden — dan later als overwonnenen om genade te smeeken, en af te wachten, wat ze over ons beslissen zullen."

„Het zij dan zoo," hernam BRINIO. „En misschien hebt ge gelijk. Zeker is het, dat we den Romeinen geleerd hebben, ons voortaan te eerbiedigen. En dan zal de opstand niet vruchteloos geweest zijn, 't bloed onzer dapperen niet nutteloos gevloeid hebben. CIVILIS, neem den vrede aan; doch op zulke voorwaarden, als Batavieren en Kaninefaten beiden tot eere verstrekt."

„Daar kunt ge zeker van zijn. Laat thans den bode weer binnen, MARO!" vervolgde hij tot zijn lijfknaap.

„Zeg aan uw bevelhebber," zeide CIVILIS tot den Romeinschen centurio, „dat ik over zijn voorstellen wil denken, en hem op morgen verzoek, mij een mondgesprek toe te staan. Opdat we van beide kanten zeker zijn, zullen we met onze legers ieder een der oevers van de Nabalia[1]) bezetten. Daarna zullen we met onze krijgsoversten elkander naderen op de afgebroken brug, en daar de vredesvoorwaarden bespreken en wanneer ze tot stand komen, bezweren."

Den volgenden morgen leverde de Nabalia een eigenaardig gezicht op. Aan den eenen oever der rivier het leger der Batavieren en Kaninefaten, aan den anderen dat der Romeinen. Daar nadert van den eenen kant CLAUDIUS CIVILIS als woordvoerder voor Batavieren en Kaninefaten — aan den anderen CERIALIS, als vertegenwoordiger van keizer VESPASIANUS.

Wat daar over en weer gesproken is, meldt ons de geschiede-

---

[1]) Volgens sommigen de Oude-IJsel, volgens anderen was 't een verbastering van Nauwe-Waal.

nis niet. Zooveel echter weten we, dat het oude verbond tusschen de Romeinen aan den eenen, de Batavieren en Kaninefaten, misschien ook wel de Friezen, aan den anderen kant vernieuwd werd. Dezen verbonden zich, om de wapens neer te leggen, de Romeinen als bondgenooten te beschouwen, hun krijgsvolk te leveren, om hen in hun oorlogen bij te staan — genen verplichtten zich bij eede, dat zij de volken dezer landen als vrienden en bondgenooten zouden behandelen, geen schatting van hen zouden eischen en hun grondgebied en eigendommen zouden eerbiedigen.

We lezen dan ook niet, dat het verbond ooit weer gestoord is geworden. Wel, dat ze later de Romeinen trouw bijstonden. Zoo hielpen hen de Batavieren in 't jaar 79 onder JULIUS AGRICOLA het eiland Mona in Brittannië heroveren, en beslisten ze later, onder de regeering van keizer DOMITIANUS, de volkomen onderwerping der Britten. Keizer TRAJANUS droeg hun een bijzondere hoogachting toe, en toen diens opvolger HADRIANUS nog stadhouder van Neder-Germanië was, had hij aan de Batavieren zijn overwinning op de Pannoniërs te danken. Immers, toen hij met zijn leger door den Donau in zijn tocht werd gestuit, wierpen zich de Bataafsche hulptroepen gewapend en te paard in den stroom, zwommen dien over, en vielen de verbaasde vijanden zoo geweldig op 't lijf, dat dezen onverwijld het hazenpad kozen. Geen wonder, dat keizer HADRIANUS, die in 't land der Kaninefaten een markt stichtte, het forum Hadriani[1]), zeer ten gerieve van de volkeren van dit land, den Batavieren een hooge achting toedroeg. SEPTIMIUS SEVERUS waardeerde 't hoogelijk in hen, dat zij geweigerd hadden, zich bij de Pretorianen aan te sluiten, toen dezen PERTINAX ombrachten en den troon aan den meestbiedende veilden, waardoor DIDIUS JULIANUS keizer was geworden. Hij, SEVERUS, voegde hen bij de troepen, welke de Pretorianen ontwapenden, en vertrouwde zijn persoon bij voorkeur aan hun bewaking toe. Zelfs CARACALLA, de anders zoo wreede CARACALLA, ging zoo ver in zijn voorliefde tot de Batavieren, dat hij zijn gewaad met hun kleeding verwisselde en zijn haar geel liet verven. En

---

[1]) Het tegenwoordige Voorburg.

mocht die ingenomenheid wat ver gaan, trouwer lijfwacht had hij niet — toen de snoode keizer door 't zwaard van een hopman viel, wreekten zij zijn dood, door den moordenaar des Cesars om te brengen. Ook keizer MAXIMINUS hielpen zij trouw in een oorlog tegen de Overrijnsche Germanen. Doch na dien tijd schijnt hun naam langzamerhand van uit de rij der volken verdwenen te zijn, en waren zoowel zij als de Kaninefaten en andere volken onder den naam van Friezen bekend.

Doch keeren we van onzen uitstap terug. Wat CLAUDIUS CIVILIS aangaat, van hem noch van BRINIO vinden we een woord meer in de geschiedenis geboekt. Zeer waarschijnlijk zijn beiden stil op hun hoeve gaan leven — CIVILIS had genoeg van den dienst onder Rome's vanen, BRINIO was er nooit onder geweest. Ten aanzien van RIDIMER hield het Kaninefaatsche opperhoofd zijn woord: hij kreeg al de landerijen, die eens aan zijn vader hadden toebehoord, en hij trouwde BELIA, die hem de helft van HEMERS goederen ten huwelijk bracht. Hierdoor, zoowel als door zijn in den oorlog gehouden gedrag, werd hij een aanzienlijk edelling onder de Kaninefaten. Daar kort na den vrede, de oude priester VERMITHOR stierf, kwam zijn zuster HULDA bij hem in huis. Niet lang echter bleef zij daar: want de jonge RATIMER, die zijn vader in zijn uitgestrekte bezittingen was opgevolgd, leerde haar kennen en nam haar tot zijn vrouw. Zoo werden de kinderen en kleinkinderen van GANASCUS weder echte Kaninefaten.

Jammer maar, dat we u niet meer, noch van den een, noch van den ander kunnen mededeelen. We moeten ons dus vergenoegen met hetgeen we u in dit werkje van den opstand hebben doen bijwonen en leggen de pen neer, met den wensch dat ge er uit geleerd hebt, hoe reeds in de vroegste tijden de bewoners der Nederlanden (lage aan den Benedenrijn liggende landen) in zich de kiem omdroegen, welke later zoo heerlijk ontwikkeld is, om alles over te hebben voor:

EEN VRIJHEIDSOORLOG.